

Umění v pohybu, pohyb v umění

BcA. Kateřina Řezníčková

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMELECKÉHO DÍLA, UMELECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: BcA. Katerina Reznicková
Osobní číslo: K16273
Studijní program: N8206 Výtvarná umění
Studijní obor: Multimedia a design – Grafický design
Forma studia: prezenční

Téma práce: Umění v pohybu, pohyb v umění

Zasady pro vypracování:

Rozsah teoretické práce minimálně 40 – 45 stran + obrazové přílohy (dokumentace praktické části). Práci odevzdat v elektronické podobě (dle předepsané celouniverzitní šablony viz směrnice rektora č. 20/2016) ve formátu PDF na 1 ks CD <DVD> nosiče, dále odevzdat 2 kusy výtisků elektronické podoby práce a 1 výtisk graficky zpracované práce, která má volnější grafickou podobu.

1. Teoretická část: studie vizuální kultury v historii sportu
2. Praktická část: kniha o jízce

Dále na samostatném nosiči CD-ROM odevzdejte obrazovou dokumentaci praktické části závěrečné práce v minimálním počtu 10 kusu pro využití v publikacích FMK. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do Portálu UTB, obor (atelier), typ práce, profesní název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Rozsah diplomové práce: viz Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz Zásady pro vypracování
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/umelecké dílo

Seznam odborné literatury:

SOMMER, Jirí. Male dějiny sportu: aneb o sportech našich předků. Praha: Fontana, 2003. ISBN 80-7336-116-7

ROUBAL, Petr. Československé spartakiády. Praha: Academia, 2016. Šťastné zítřky (Academia). ISBN 978-80-200-2537-1

Vedoucí diplomové práce: MgA. Jana Dosoudilová
Atelier Grafický design
Datum zadání diplomové práce: 1. listopadu 2017
Termín odevzdání diplomové práce: 11. května 2018

Ve Zlíve dne 1. prosince 2017

doc. Mgr. Irena Armutidisová
dlkanka

dr. ak. soch. Rostislav Illik
vedoucí atelieru

PROHLAŠENÍ AUTORA BAKALÁRSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Berou na vědomí, že

- odevzdaním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- berou na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se také vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejména § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou/diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mě požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně1.12.2017.....

Bc. Kateřina - níčová,
Jeni,

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nezávisle zveřejňuje bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy. Vysoká škola disertační práce nezveřejňuje, byla-li jí zveřejněna jiným způsobem.

(2) Bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být teprve nejmeně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se měl konat obhajoba práce. Kladysí mlíie ze zveřejněné práce požadovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Přátí, ie odevzdaním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

(4) Vysoká škola mlíie odložit zveřejnění bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní práce nebo jejich částí, a to po dobu trvání překážky pro zveřejnění, nejde/e v ak na dobu 3 let. Informace o odložení zveřejnění musí být spolu s odůvodněním zveřejněna na stejném místě, kde jsou zveřejňovány bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní práce, jii se týká odklad zveřejnění podle vety pNní, jeden výtisk práce k uchování ministerstvu

²⁾ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, uiije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě dílo vytvořené jakým studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

³⁾ zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpřa-li autor takového díla udělil svolení bez vaneho důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zastává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, mlíie autor školního díla své dílo uiiit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdelku jim dosaženého v souvislosti s uiiitím díla či poskytnutím licence podla odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, která na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihl/Mne k výsi výdelku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z uiiití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část se zabývá grafickým designem v oblasti sportu, vznikem prvních grafik, jejich vývojem až po nejmodernější současné technologie. Přes jednotlivá historická období sledujeme vývoj zobrazování od prvotních jeskynních maleb k náročným uměleckým grafikám. Zabýváme se historií sportu a jejího znázornění ve světovém měřítku a mapujeme situaci na domácí půdě. Velkou část práce věnujeme světovému fenoménu olympiáda.

Tématem praktické části je jóga, její grafická podoba a znázornění v knižní úpravě.

Klíčová slova: sport, jóga, grafika, design, umění, zobrazení

ABSTRACT

The thesis consists of two parts. The theoretical part deals with the graphic design in the area of sport, the beginnings of graphic, its development up to the most recent technologies. The development of imaging is explored in the individual historical periods – from the first cave drawings to masterpieces of graphic work. The thesis works with the history of sport and its imaging both globally and locally.

A great deal of work is dedicated to the world phenomenon of the Olympic Games.

The practical part is focused on yoga, its graphic image and visualisation in books.

Key words: sport, yoga, graphic, design, art, imaging

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych na tomto místě poděkovala všem, kteří mi byli oporou a při konzultacích mi ochotně poskytovali podnětné rady a připomínky. Jmenovitě děkuji MgA. Janě Dosoudilové za odborné vedení diplomové práce a za čas, který mi věnovala. Chtěla bych poděkovat i ostatním členům vedení ateliéru Grafický design, za celkovou podporu během studia. A v neposlední řadě bych ráda poděkovala rodičům.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická, nabraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1. SPORT A UMĚNÍ	12
1.1. Pohyb – základní projev existence člověka	12
1.2. Sportování na Nilu	14
1.3. Kolébka evropské kultury a civilizace	16
1.4. Vypravme se do středověku	19
1.5. Rozvoj moderního sporu	23
1.6. Čechy – národní dějiny sportu	27
1.7. První české tělovýchovné organizace	29
1.7.1. Sokol	29
1.7.2. Dělnická tělovýchova	30
1.7.3. Orel	30
1.7.4. Sportovní kluby a spolky	31
1.7.5. Turistické a skautské hnutí	31
1.8. Sport v nové republice	32
1.9. Trampové a turistika	33
1.10. Válečné a poválečné období	34
1.11. Spartakiáda – nejvýznamnější událost poválečného období	35
1.12. A ještě jednou Sokol... a jeho grafika	38
2. JEDNOTLIVÉ DISCIPLÍNY	42
2.1. Vytrvalost a hbitost	42
2.2. Královský lov	43
2.3. Zápas	44
2.4. Býčí zápasy	44
2.5. Lukostřelba	45
2.6. Box	46
2.7. Šerm	47
2.8. Kouzelný míč – míčové hry	48

2.9. Tenis	49
2.10. Kopaná	50
2.11. Dostihy	51
2.12. Cyklistika, motorismus, letectví	52
3. OLYMPIJSKÉ HRY	54
3.1. Krátká cesta do historie	55
3.2. Vývoj olympijských her	56
3.3. Olympie	62
3.4. Sláva Olympie	64
3.5. Athénská premiéra	65
3.6. Olympijské piktogramy	69
3.6.1. Tokio 1964	69
3.6.2. Mexiko 1968	70
3.6.3. Mnichov 1972	71
3.6.4. Montreal 1976	71
3.6.5. Moskva 1980	72
3.6.6. Los Angeles 1984	72
3.6.7. Soul 1988	73
3.6.8. Barcelona 1992	73
3.6.9. Atlanta 1996	74
3.6.10. Sydney 2000	74
3.6.11. Atény 2004	75
3.6.12. Peking 2008	75
3.6.13. Londýn 2012	76
3.6.14. Rio de Janiero 2016	76
3.6.15. Tokio 2020	77
3.7. Zimní olympijské hry	79
3.7.1. Grenoble 1968	80
3.7.2. Sapporo 1972	81
3.7.3. Innsbruck 1976 a Lake Placid 1980	81
3.7.4. Sarajevo 1984	82

3.7.5. Calgary 1988	82
3.7.6. Albertville 1992	82
3.7.7. Lillehammer 1994	83
3.7.8. Nagano 1998	83
3.7.9. Salt Lake City 2002	84
3.7.10. Turin 2006	84
3.7.11. Vancouver 2010	85
3.7.12. Sochi 2014	85
3.7.13. Pchjongčchang 2018 a Peking 2022	86
3.8. Grafický design a olympijské hry	87
3.8.1. Diplomy	87
3.8.2. Knihy	89
3.8.3. Medaile	92
3.8.4. Maskoti	94
4. NEOLYMPIJSKÉ SPORTY	95
4.1. Bojová umění	95
4.2. Klenot duchovní tradice náboženské Indie – jóga	99
ZÁVĚR	101
II. PRAKTICKÁ ČÁST	102
5. KNIHA ASTHANGA VINYASA YOGA	103
5.1. Grafická úprava knihy	103
5.2. Tradice Ashtangy Vinyasy jógy	104
ZÁVĚR	107
III. PROJEKTOVÁ ČÁST	108
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	114
LITERATURA WEB	116
SEZNAM OBRÁZKŮ	117
SEZNAM PŘÍLOH	127

ÚVOD

Tématem diplomové práce je grafický design ve spojení se sportem. Sport má ve společnosti své specifické postavení a svým působením tuto společnost také zásadně ovlivňuje.

Důvody které mě vedly k výběru tohoto tématu byly v zásadě dva. Jednak se grafickému designu věnuji po celý čas studií, tím druhým důvodem byl předpoklad, že poznatky získané při zpracování této práce následně využiji pro praktickou část i praktický život.

Téma bylo poměrně složité a zpočátku i těžce uchopitelné. Problém byl i v získávání zdrojů. Nebylo jednoduché získat literaturu, která by se spojení sportu a grafického designu úzce věnovala. Postupem času se nám však podařilo určité zdroje získat a při hlubším prozkoumávání a zpracování jsme získali tolik informací, které bohužel nelze v této práci ani všechny využít. Bylo zajímavé sledovat a zachycovat jak se grafický design ve sportu vyvíjel. Snažili jsme se přinést důkazy od těch nejstarších znázornění v podobě jeskynních maleb, vázových ornamentů, deskových knih a rytin různého charakteru až po poslední nejmodernější technologie. Zásadní rozvoj v této oblasti přinesl vývoj knihtisku (Johannes Gutenberg 1448), který otevřel cestu k poznání písma a grafiky širším vrstvám. Další velký boom přinesl vynález fotografie, který umožnil v krátké chvíli zachytit kouzlo okamžiku – výraz, pocit, dojem či pohyb.

Obrovským posunem nejen v grafickém designu, ale ve všech oblastech celé společnosti byl nástup informačních technologií. Moderní počítačové programy posunuly oblast grafického designu neuvěřitelně dopředu. Cílem naší práce bylo ukázat právě tuto dlouhou cestu od již zmiňovaných jeskynních maleb až po nejmodernější grafiky.

První část práce popisuje propojení sportu a umění již od těch nejstarších dob. Snažili jsme se zachytit historický vývoj jak ve světě tak i na domácí půdě. Další část zachycuje jednotlivé sportovní disciplíny a jejich grafické znázornění. Velký prostor jsme věnovali olympijským hrám, neboť ty jsou s grafickým designem úzce propojeny. Poslední část teoretické práce je zaměřena na oblast Asie, sporty provozované na tomto území, přičemž největší důraz je kladen na jógu, jelikož tomuto tématu věnujeme praktickou část.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. SPORT A UMĚNÍ

Sport je neodmyslitelnou součástí kultury a kulturního života moderní společnosti. V celé své historii je také vděčnou inspirací ve všech oblastech umělecké tvorby, ať již jde o literaturu, výtvarné umění, hudbu nebo film.

Sport je významným prostředkem sociálního rozvoje člověka včetně jeho morálního a ideového rozvoje. Sportovní činnosti jsou charakterizovány zvláštní formou i obsahem. Dnešní sportovní odvětví a disciplíny vznikaly z činností, které byly původně pracovní, vojenské, zábavné a postupem času dostaly výkonostní ráz.

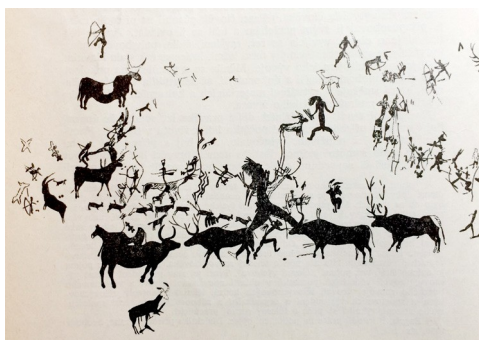
Knih o sportu existuje v dnešním době nepřehledná řada, slouží jako užitečný zdroj informací. Je s podivem, že v této záplavě literatury o sportu nebyla nikdy mimo drobnosti napsána žádná výraznější publikace, která by sloužila jako určitý úvod do oblasti výtvarného umění ve sportu. Zájemcům o tuto oblast by tato práce mohla být jakýmsi průvodcem pro první kroky.

Je však naprosto nemožné vměstnat do jediného svazku obor, který má svou dlouhou minulost.

„Moře nelze přelít do čajového šálku.“ Proto nutně nemůže být v této práci vše. Bylo nutné krátit, vybírat, použít a publikovat jenom, to co považujeme z hlediska naší práce za podstatné.

1.1. Pohyb – základní projev existence člověka

Při zrodu tělesných aktivit předcházejících sportovní činnosti stály tři vzájemně propojené zdroje; intelekt, instinkt a práce. Hodnověrné doklady o formování sportovních aktivit ukazují jeskynní malby a kresby. K prvotním aktivitám pravěkého člověka patřil především lov. Jedná se o fyzickou činnost, která stála na počátku lidských dějin a je neodmyslitelně spojena s procesem antroposociogeneze.

Obr. 1. Skalní kresba ze Španělska znázorňující pravěký lov zvěře

Obr. 2. Boj o zvíře, Afrika

Obr. 3. Běžeři, Jižní Afrika, nástěnná malba, asi 8000 př. n. l.

Obr. 4. Taneční scéna, Catal Hüyük, 6. tisíciletí př. n. l.

Obr. 5. Lyžaři z doby kamenné

Obr. 6. Kolový tanec, Neolitická kultura, Irák. 5. tisíciletí

Vedle lovu, který vyžadoval značnou fyzickou námahu a byl potřebný pro přežití, vzniká prostor pro volný čas. Tuto dobu začal pravěký člověk vyplňovat různými rituály, obřady, slavnostmi a hrami.

Všechny uvedené činnosti měly samozřejmě jinou podobu než v dnešní době, ale důležité je to, že se začal formovat soutěživý charakter. Tím dochází k oddělení pracovních aktivit od různých cvičení her a vzniká sport – tělesná cvičení ve vlastním slova smyslu.

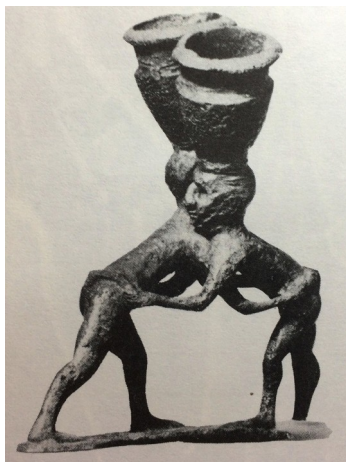
Tato cvičení plnila socializační funkci a upevňovala organizační a mentální formování dané společnosti. Prvky sportu se utvářely už v paleolitu. Vedle tělesných cvičení jsou doložené první hry a speciální sportovní předměty jako míče apod.

Ve starověku tělesná cvičení souvisí především s vojenstvím. V tomto období převažovaly války a povstání, které vyžadovaly výraznou fyzickou přípravu. Došlo k nárůstu funkcí sportu. Kromě vlivu na vojenskou činnost plnila tato tělesná cvičení i funkci vzdělávací, zábavnou a zdravotní. Pokud si položíme otázku kdy a kde sport vznikl, musíme zamířit do Mezopotámie. Staroorientální společnosti zřejmě nechápaly tělesný pohyb jako sportovní či soutěžní aktivity, jako to chápeme dnes, ale jako součást rituálních a kultovních obřadů. Tělesné aktivity byly spjaty spíše s náboženstvím. Některé dochované památky svědčí o tom, že existovaly různé formy her a soutěží.

Nejstarším sportem je údajně zápas, který byl vyobrazen na *bronzové sošce zápasníka* z 26. stol. př. n. l. v chrámu sumerské bohyně Ninty v Chafadži. Na sošce jsou zobrazeni dva zápasníci v podřepu, kteří se drží za pás. Problematické je však odpovědět na otázku, jestli šlo o skutečný zápas nebo to byla jen atraktivní podívaná?

První písemná zmínka se sportovní tematikou se objevila v nejznámější babylonsko-sumerské literární památce *Eposu o Gilgamešovi* z konce 8. stol. př. n. l. V Mezopotámii byly nalezeny i dvě hliněné tabulky s obrázky boxerů z 22. a 21. stol. př. n. l. Zachovala se také klínopisná tabulka, na které je vyobrazen průběh jarních slavností. Podle nadpisů je doloženo, že se v tomto období konaly závody v běhu, které se označovaly pojmem lismu.

Za zmínku stojí i chetitské reliéfy z 18. století, na kterých jsou zobrazeni bohové se zatížitými pěstmi, kteří připomínají boxery. Na spoustě dalších památek se objevují záznamy o závodech vozů a významná je také chetitská příručka ze 14. století př. n. l., která se věnuje výcviku a tréninku koní.

Obr. 7. Zápas, Sumerská kultura, přelom 4. a 3. tisíciletí

Obr. 8. Zápas, Mezopotámie, přelom 4. a 3. tisíciletí

Obr. 9. Asyrský reliéf zachycující Gylgamešův zápas se lvem

Obr. 10. Gylgamešův zápas s nebeským býkem

Obr. 11. Pěstitní zápas, počátek 2. tisíciletí, Babylonie

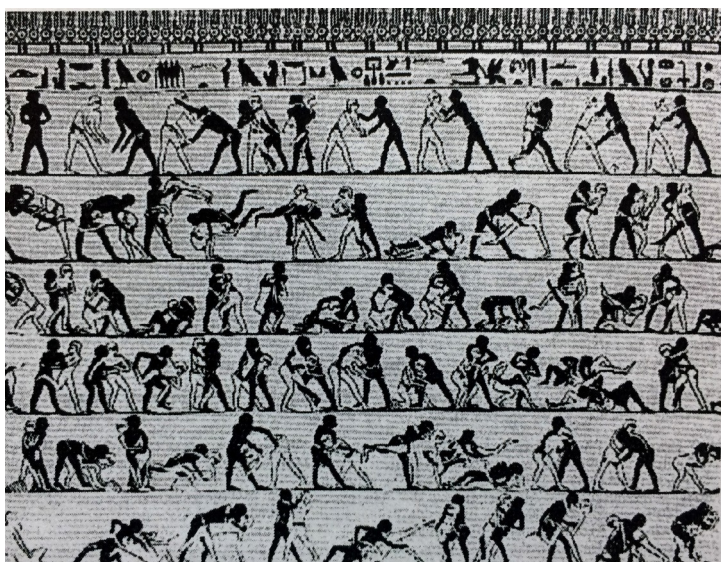
1. 2. Sportování na Nilu

Egyptská kultura byla ve všech směrech na vysoké úrovni. Proto lze říci, že zde byly vytvořeny i dobré podmínky pro kulturu těla. Díky dochovaným malbám z královských hrobů víme, že Egypťané fyzické aktivity nezanedbávali. Pohyb byl součástí jejich života. Na reliéfech se dochovaly záznamy tance s gymnastickými prvky a na řadě plastik se objevili zápasníci.

První znázornění takového zápasu bylo nalezeno v hrobce královského hodnostáře *Ptahhotepa* u Sakkáry z 25. století př. n. l.; zápasníci jsou zde zachyceni v nejrůznějších pozicích.

Nejstarší doklady sportovních soutěží, jako byla střelba z luku nebo jízda na vozech, pocházejí z druhé poloviny 15. století př. n. l. Tyto památky byly objeveny v chrámu boha Amona v chrámovém okrsku Karnak. Další záznamy sportu byly nalezeny v egyptských skalních hrobkách. Jednou z nejvýznamnějších je metodická příručka zobrazující 122 různých pozic na nástěnné malbě ve skalních hrobkách v *Beni Hasan* z 19. století př. n. l. Poprvé zde byla vyobrazena hra s míčem.

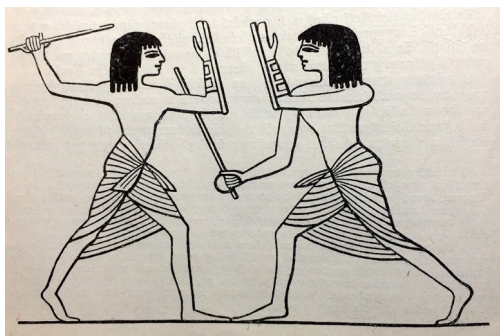
Z druhé poloviny 15. století př. n. l. se dochovaly ukázky jízdy spojené se střelbou na měděném obdélníkovém terči. Ze 14. století př. n. l. se dochoval obraz šermu s holemi. O významu tělesných cvičení pro zdraví pojednává *Kniha o vnitřním životě* z 3. tisíciletí př. n. l.

Obr. 12. Zápasníci, nástěnná malba v hrobce Beni Hassan, Egypt asi 2000 př. n. l.

Obr. 13. Předstíraný souboj s papírovými lodyhami, kolem roku 1370 př. n. l.

Obr. 14. Staroegyptský šerm holí

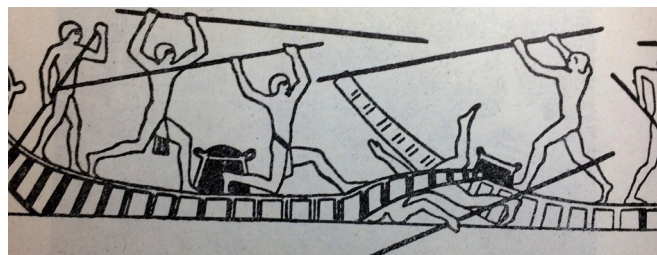
Obr. 15. Tanečnice, 1150 př. n. l.

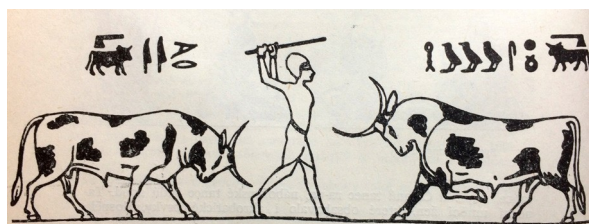
Obr. 16. Kultovní běh královny Hatšepsut, kolem 1450 př. n. l.

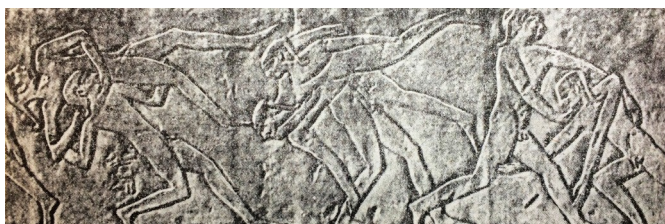
Obr. 17. Hra dívek s míčem ve starověkém Egyptě

Obr. 18. Egypťská veselice z doby cca 2500 př. n. l.

Obr. 19. Býčí zápasy v Egyptě

Obr. 20. Egypťský zápas bez zbraně

1. 3. Kolébka evropské kultury a civilizace

„...Uprostřed třpytného moře je Kréta, jakási země...

krásná, obtéklá mořem a úrodná. Nesmírné množství

lidí bydlí v té zemi, a měst má devětkrát deset...“

V krétském umění je člověk zachycen při různé zábavě či hře. Podle dochovaných částí maleb lze soudit, že se na Krétě konaly sportovní soutěže spojené s kultovními obřady, zvláště oblíbené byly akrobatické soutěže. Zajímavý byl zápas dvojic a je až neuvěřitelné, jak jsou zachyceny jednotlivé fáze těchto klání. Mistři dokázali skvěle zachytit sílu vítěze, ale i pád poraženého. Vrcholem sportovních klání se staly na Krétě býčí zápasy. Mezi nejcennější památky patří *Akrobat z paláce v Knosos* (1500 př. n. l.) a dva poháry z Vafia, na kterých jsou zachyceny scény z lovu třech divokých býků.

Obr. 21. Pohár z Vafia

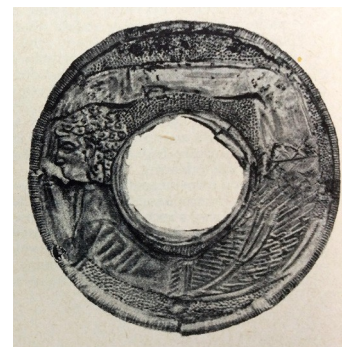
Obr. 22. Hry s býkem na Krétě, nástěnná malba z 16. stl. př. n. l.

Obr. 23. Boxující bošši, malba
z Théry, asi 1550 př. n. l.

Obr. 24. Akrobati

Obr. 25. Akrobat, Kréta,
kolem roku 1450 př. n. l.

Starověcí Řekové sport nevymysleli, ale vtiskli mu punc krásy a umění. Používali různé výrazy související se sportem. Výraz *Athletés* uvádí *Homer* ve svém eposu *Ílias*. Toto dílo můžeme považovat za první uměleckou sportovní reportáž v dějinách lidstva. *Homer* velice výstižně charakterizuje všechny závody. Z jeho glos týkajících se sportovních aktivit můžeme vyčíst, jak byly tehdejší soutěže organizovány. Je to jedinečný historický dokument, který ukazuje na vyspělou organizaci sportovních disciplín a jejich pravidel.

Řekové rozšířili sportovní disciplíny a spojili je do ideálu *kalokagathie* (*kalos* – krásný, *aghatos* – ušlechtilý). *Kalokagathie* vyžadovala spojení sportu a umění.

V Řecku začaly vznikat teorie sportu, ucelené výchovné a gymnastické systémy, které se zaváděly i do školní výchovy. Budovaly se speciální sportovní objekty jako *hippodrom* nebo *Colosseum* pro gladiátorské hry. První soutěží byly závody s koňským dvojspřezím a s velkou nadsázkou je lze dnes srovnat s moderními automobilovými okruhy.

Řecké Olympijské hry se staly výrazem kulturní společnosti a národní jednoty. Do Olympie přicházela řada umělců a vědců představit svá díla. Olympijští vítězové se stali námětem pro řecké sochařství. Sochy se sportovní tematikou tvoří vrchol umění. Asi nejslavnější antickou sportovní sochou je zpodobnění atleta, který v rámci pětiboje hází diskem. Sochař *Myrón* zobrazil svého *Diskobola* ve vrcholném okamžiku s anatomickou přesností.

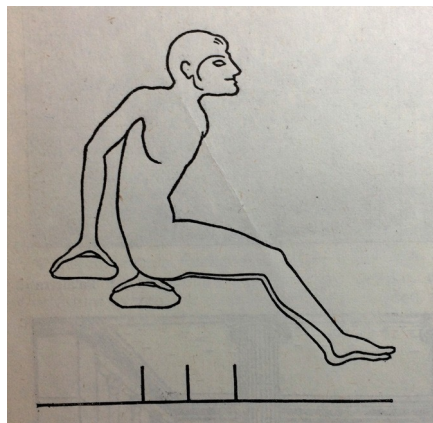
Mistr monumentální harmonie byl sochař *Pólykleitos*. Jeho plastiky ukazují dokonale zvládnutou anatomii a proporce těla. Mezi jeho nejznámější sochy patří *Diruforos* (Atlet nesoucí disk), *Diaduménos* (Atlet zavazující si stužku vítěze) a *Doryforos* (Atlet nesoucí oštěp). Nejvýznamnější sochař helenistické éry je *Lýsippos* a jeho socha *Apoxyménos* (Atlet čistící se škrabadlem). Řečtí sochaři vytvořili nespočet soch se sportovní tematikou hlavně na počest vítězů.

Ani malíři nezůstali pozadu, nicméně deskové a nástěnné malby se téměř nedochovaly. V omezené míře se dochovaly malby na keramice. Hliněné amfory se udělovaly jako ceny vítězům. Olympijské hry přerostly původní řecký rámec a patří dnes mezi nejvýznamnější světový fenomén. Ve sportovním světě mají Olympijské hry významné místo, proto jim bude věnována celá jedna kapitola.

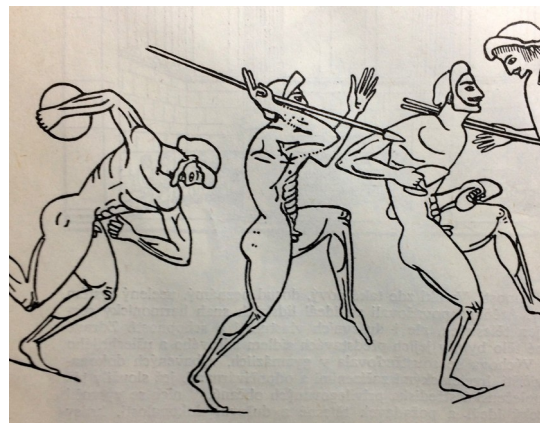
Všeřecké (Panhelénské) hry byly shromážděny do čtyř knih, které napsal básník *Pindaros*. Každá kniha byla věnována jedné z velkých her. Tyto hry popsal i cestovatel *Pausaniás* v knize *Cesta po Řecku* v 2. tisíciletí. př. n. l. První Olympijské hry se konaly roku 776 př. n. l.

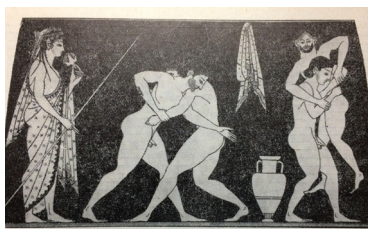
Obr. 26. Diskobolos

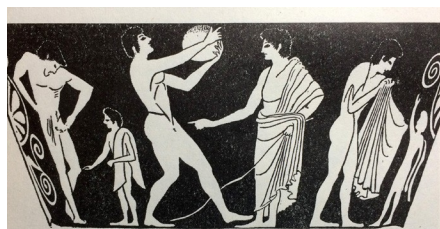
Obr. 27. Skok daleký s činkami

Obr. 28. Diskař, oštěpař, skokan

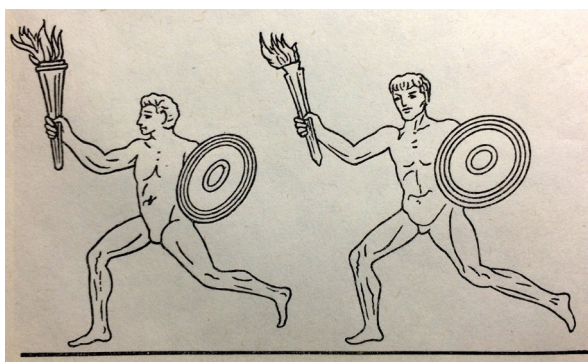
Obr. 29. Zápasníci, řecké amfóra

Obr. 30. Diskobolos s trenérem

Obr. 31. Starověcí profesionální atleti při tréninku

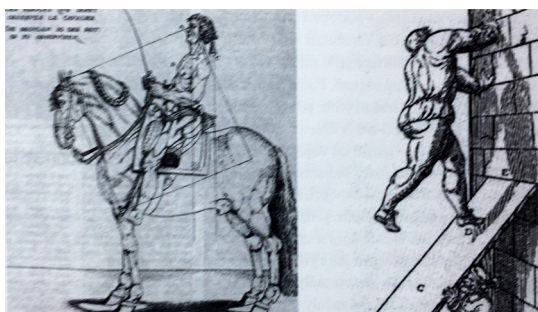
Obr. 32. Běh se zbraní a pochodní

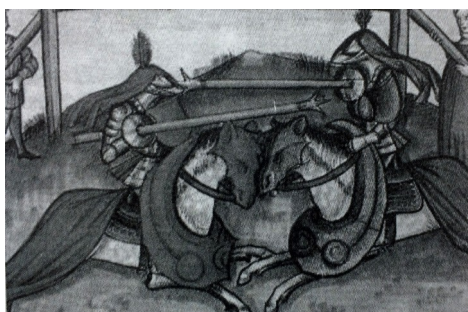
Obr. 33. Jízda na koni

1. 4. Vypravme se do středověku

V období středověku hrála ústřední roli církev a do jejího světa se zájem o tělesný pohyb nevešel. Doba byla válečná, proto je nutné tělesné aktivity středověkého člověka spojit s ideálem rytířství. Křesťanská ideologie vytlačila tělesné aktivity ze společnosti a systému výchovy. Zůstala pouze výchova vojáků a rytířů. Největší proovrkou připravenosti rytířů byly sportovní slavnosti středověku – rytířské turnaje, kde rytíři používali k označení svůj znak a rodové erby. Tyto znaky jsou s pohledu grafického designu velice zajímavé.

Obr. 34. Příručka pravidel jízdy, základního prvku rytířské výchovy a běh po šikmé ploše (asi 1599)

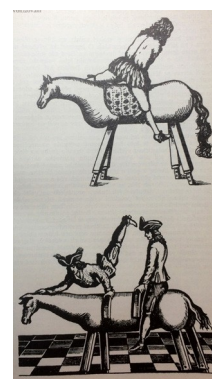
Obr. 35. Rytířský turnaj (Tjost)

Obr. 36. Středověká škola jízdy a šermu

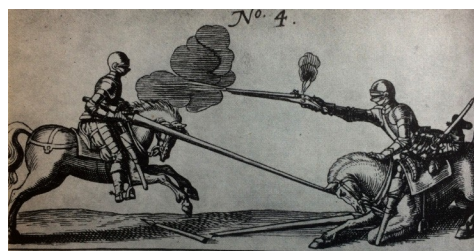
Obr. 37. Rytíř, Josef Váchal, dřevoryt, 1913

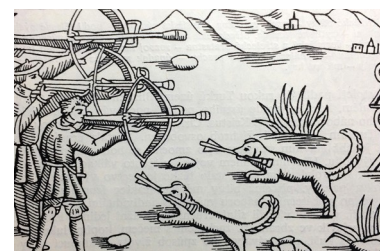
Obr. 38. Vltižování

Obr. 39. Stránka ilustrací ze starého díla O rytířích, mědirytina

Obr. 40. Rytířský souboj ve středověku

Obr. 41. Střelba kuší do terče

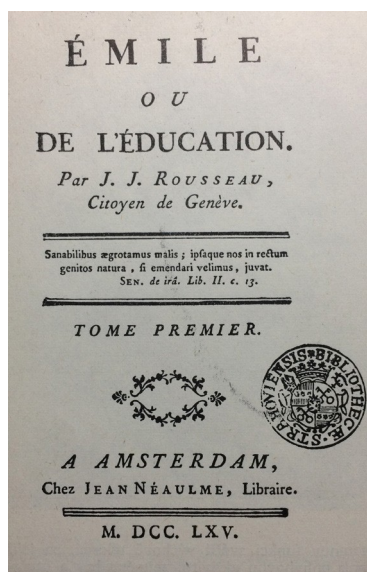
Později se o rozvoj školní tělesné výchovy a cvičení zasloužili zejména humanističtí pedagogové, vědci a lékaři. K propagaci harmonické výchovy přispěl mezi prvními *Thomas Moore* ve své *Utopii*, kde pojednává o ochraně zdraví v rámci tělesné výchovy mládeže nebo *Thomasso Campanella* ve svém díle *Sluneční stát*.

V oblasti školní tělesné výchovy se prezentoval *Vittorino Ramboldini da Feltre*, který poprvé zavedl školu v přírodě. Lehká tělesná cvičení doporučoval i *Pietro Paolo Vergerio* ve své knize *O ušlechtilých mravech a svobodných zaměstnáních mládeže*. *Maffeo Vegio* ve svém díle *O výchově dětí* navrhoval zavést tělesnou výchovu jako samostatný předmět. Univerzitní profesor *Joachim Camerarius* vydal dílo *Dialog o cvičeních*, ve kterém popsal tělesná cvičení žáků ve formě dialogů. Reformátor *Martin Luther* projevil kladný postoj k tělesné výchově a doporučil rytířské cvičení ve spise *Řeči při stolování*.

Bohatě ilustrovaná učebnice tělesné výchovy *O umění gymnastickém knihy šestery vypracoval Hieronymus Mercurialis*. V díle *Základy výchovy* rozdělil *Richard Mulcaster* sporty na zimní a letní. Velké množství podkladů o zimních sportech zanechal i arcibiskup *Olaus Magnus*. Mezi jeho díla patří mimo jiné *Dějiny severských národů*.

Obr. 42. Ilustrace Mercurialovy knihy *De arte gymnastica*

Obr. 43. Titulní list Rousseauovy knihy *Émil čili o vychování*

Obr. 44. Lovecká scéna

Obr. 45. Klání dvou rytířských družin

K propagaci a teorii sportu přispěli i další autoři. Vyšla samostatná odborná literatura o jednotlivých sportech. Vychovatel královny *Alžběty Roger Ascham* vydal rozpravu o lukostřelbě pod názvem *Lukostřelec*. První učebnice o plavání byla vydána ve Švýcarsku *Nikolausem Wynmanem*. Kniha podává návod jak plavat, o skocích do vody a záchraně tonoucího.

Za konec středověku a začátek novověku se považuje slavná cesta a objevení Ameriky *Kryštofem Kolumbem* v roce 1492. Na konci 15. století vstupují do sportovních aktivit další prvky, které se v následujících dekádách promění ve skutečné základy moderního sportu.

Přelom 15. a 16. století byl zlomový. Rytířský ideál byl nahrazen ideály měšťanského humanismu. Svět se začal vyvíjet v nových principech. Fyzické aktivity se začaly specifikovat. Společnost propadla stolním hrám, jako byly kostky nebo karty. Hrál se listem německým (32 karet čtyř tradičních barev nebo symbolů). Známé byly i karty italské (36 listů, zvané špády) a francouzské (52 listů), ze kterých později vznikly taroky. Rozmachu karetních her napomohl knihtisk. V této době se začaly stavět míčovny. Doktor teologie *Antonio Scaino* vydal *Traktát o míčové hře*. Nejobvyklejší hrou byl tenis.

V době počátku renesance byly v Praze postaveny dokonce čtyři míčovny. Hlavní byla *Královská míčovna* postavena v Královské zahradě Pražského hradu vedle Letohrádku Královny Anny. Jedná se o kompozičně nejpokročilejší dílo vyzdobeno sgrafity.

Zvláštní kouzlo našla společnost ve stolní hře šachy. Zda jsou ale šachy sportem nebo ne, se vedou diskuse dodnes. Šachy vytvořili Peršané a od nich je převzali a zdokonalili Arabové. Jedna z nejstarších knih o šachách je dílo *Tomáše Štítného Knížaka O hře šachové*.

V 16. století se potřeba fyzické aktivity stala přirozenou lidskou potřebou. Zrodil se nový typ člověka sebevědomého, schopného podstoupit něco pro svůj úspěch. Tím se rozšířil okruh sportovních her. Sportování začalo mít svá pevná pravidla, vyhranily se jednotlivé sportovní disciplíny, začíná se měřit a budovat jako v antickém světě.

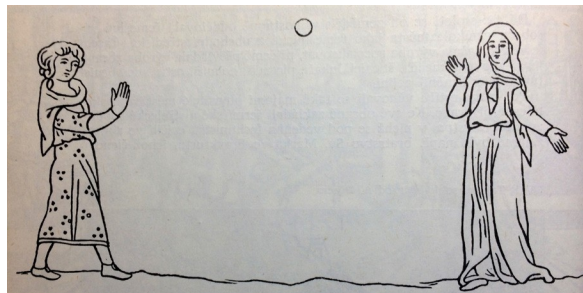
Samozřejmě, že všechny sportovní aktivity nejsou vynálezem novověku, ale doba renesance a humanismu jim dala jiný duch. Fyzické aktivity byly vnímány jako nový způsob vyplňování volného času. Uvolnil se životní styl, lidé objevili sporty jako bowling a kuželky.

K předním představitelům osvícenství, kteří věnovali pozornost otázkám tělesné výchovy, patřil *John Locke*. Ve svém díle *Několik myšlenek o výchově* podal první ucelený systém teorie tělesné výchovy. Další představitel byl *Jean Jacques Rousseau*, který v díle *Emil čili o výchově* kritizoval feudální výchovu a církve, jež neumožňuje dětem vyvíjet se vlastním tempem. *Johann Henrich Pestalozzi* vytvořil propracovaný systém kloubních cvičení.

Filantropisté v Německu zavedli tělesnou výchovu do soukromých škol jako rovnocenný předmět. Tím položili základy moderní evropské gymnastice a vědecky zdůvodněné tělesné výchově. Prosadili přirozená cvičení a požádali o odbornou přípravu učitelů tělovýchovy.

Obr. 46. Středověká hra honění svinky do měst

Obr. 47. Míčová hra ve středověku

Obr. 48. Střelba ku ptáku ve XIV. století

Obr. 49. Šerm tesákem

Obr. 50. Vyučování šermu kolem roku 1500

Obr. 51. Scéna z míčovny, mědirytina z roku 1608

Obr. 52. Rytířský souboj, Francie

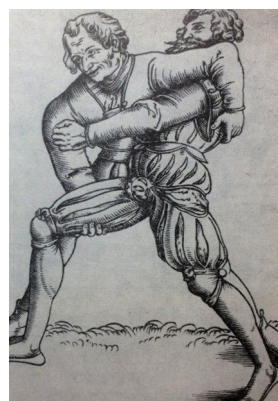
Obr. 53. Rytířské cvičení s quintaine

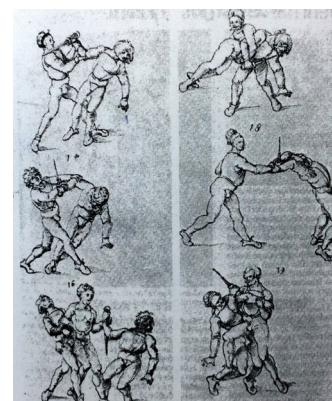
Obr. 54. Hráči s míči, 1330

Obr. 55. Ilustrace Mercurialovy knihy De arte gymnastica

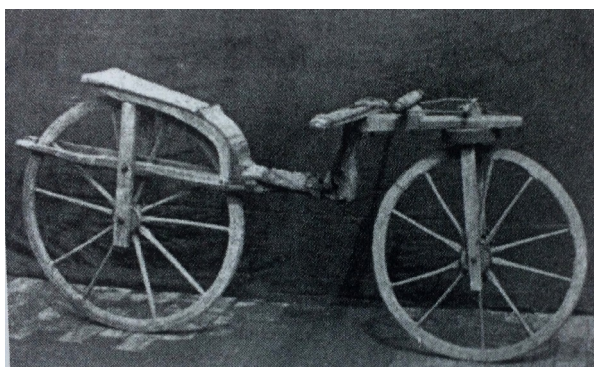
Obr. 56. Zápasnický způsob z doby kolem roku 1500

Obr. 57. Cvičení sebeobrany, (perokresba A. Dürera, kolem 1512)

1. 5. Rozvoj moderního sporu

Moderní sport se začal rozvíjet v Anglii na konci 18. století. Profesionální sport vznikl v průběhu 17. a 18. století. Amatéřský sport se stal základem zejména pro školy střední a vysoké. Spor mezi amatéřským a profesionálním sportem trval až do konce 20. století. Zde vznikla i filozofie sportu, postavená na rovnosti podmínek a čestnosti hry, známé jako fair play. Sport zapouští kořeny. Základními organizačními jednotkami sportovního hnutí se staly sportovní kluby. Rozvoj sportu souvisí i s objevy a technologickými pokroky. Roku 1779 byl vynalezen v Paříži *velociped* – předchůdce kola.

Obr. 58. *Draisův vynález – předchůdce kola (1815)*

Obr. 59. *Jízda na vysokém kole*

V období rozvoje kapitalistických vztahů se zavedla povinná tělesná výchova do škol (poprvé v Dánsku roku 1827). První samostatné tělovýchovné organizace mládeže, žen a dělníků vznikaly v polovině 19. století. První tělovýchovné vlastenecké spolky byly vytvořeny především v Německu (např. roku 1810 *Spolek přátel Pestalozziho* v Berlíně).

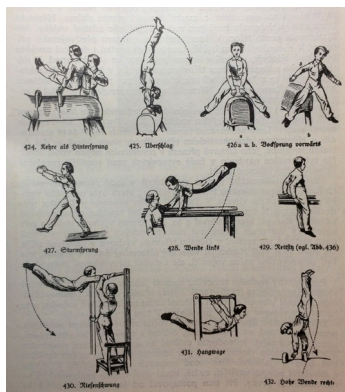
F. L. *Jahn* vydal spolu s *Ernstem Wilhelmem Bernbardem* základní dílo *Německé umění tělocvičné*, které je rozděleno do pěti částí.

Patrik Henrik Ling založil roku 1813 ve Stockholmu Královský ústřední tělovýchovný ústav. Vycházel z přesvědčení, že tělesné cvičení je nutné založit na znalosti anatomie lidského těla. Jeho syn Jan se svými žáky vydal šestidílné dílo *Všeobecné základy gymnastiky*.

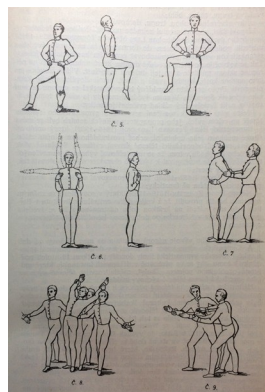
Ke zvýšení prestiže škol v rozvoji tělesné kultury došlo poté, co se objevily pedagogické metodické práce, které se zabývaly povahou lidské fyzické aktivity a přirozenosti. Významnou roli v této oblasti hrál německý pedagog *Gusmuths*. O souhrnnější pohled na tělesnou kulturu se pokusil *Veit*, který ve svém díle přesně definoval poslání tělesné výchovy a sportu.

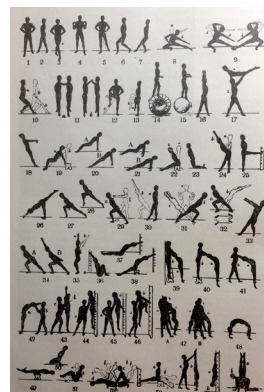
Obr. 60. Ilustrace Gust-Musthsovy knihy *Tělocvik pro mládež (skoky)*

Obr. 61. Eiselenova a Lionova vyobrazení tělesných cvičení

Obr. 62. Ilustrace k Lingovým Pravidlům tělocviku

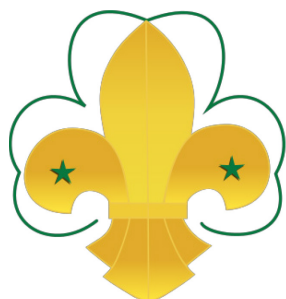
Obr. 63. Ilustrace Thulinova gymnastického atlasu

Významné postavení ve sportovním světě zaujímá Anglie. Ta dala světu nejen sport, ale i jeho organizační prvky. Vznikají sportovní kluby a národní svazy a asociace. Se zaváděním různých sportovních klubů a spolků souvisí i potřeba grafického designu. Spolky potřebovaly mít své značky – loga. V mimoškolních sférách se začaly utvářet mládežnické organizace (YACA, YWCA v USA, Skautské hnutí v Anglii 1909).

Rozvoj sportu vyústil i do obnovení Olympijských her. Stěžejní organizací světového sportu se stal Mezinárodní výbor Olympijský. Postupem času vznikaly další mezinárodní sportovní federace.

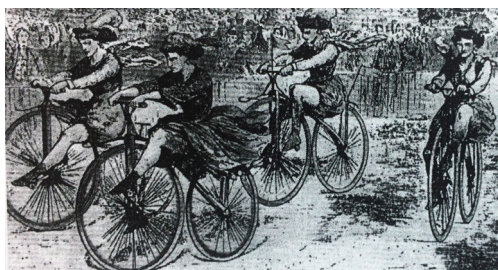
Obr. 64. Logo Skaut; lilie jako symbol skautského hnutí

Obr. 65. Logo Junák

Ve druhé polovině 19. století dochází k dalšímu velkému rozvoji sportu. Sport se prosadil v osnovách tělesné výchovy a přestává být záležitostí mužů. Zakládaly se ženské tělovýchovné odbory a spolky a postupně se zformovaly speciální ženské tělovýchovné soustavy. Kořeny ženské tělesné výchovy nalezneme ve spise *Umělecká gymnastika*, kde se o estetickém vnímání pohybu rozepsala Hedwiga Kallmeyerová. Další představitelkou je Bess Mensendicková, která vydala *Tělesnou kulturu ženy* a *Funkční ženský tělocvik*. Rytmickou gymnastiku rozvíjel i Švýcar Emil Jacques Dalcroze ve spise *Rytmus, hudba a výchova*. Na konci 19. století se školní tělesná výchova stala povinným předmětem téměř ve všech vyspělých zemích.

Za zmínku stojí vznik skautského hnutí v Anglii, které se rychle šířilo po celé střední Evropě. Do Čech se dostalo v roce 1911 pod názvem *Junák*.

Obr. 66. Koncem 19. stl. se začal také rozvíjet ženský sport cyklistiky, asi 1869

Obr. 67. Gymnastika žen

Obr. 68. Veslování žen

V tomto vývojovém období se postupně amatérský sport demokratizoval. Vedoucí postavení ve sportu si udržela Anglie. V 19. století se sport a fyzické aktivity začaly pevně zabydlovat na školách. Na konci 20. století byli lidé doslova posedlí sportem. Množství a podoba různých sportovních odvětví se stále rozšiřovaly.

Sportovní soutěžení nabylo mezinárodního rázu. Hry a sporty, které považujeme za výraz moderní doby, se s určitou obměnou hrály už před několika staletími. Pro příklad můžeme uvést tenis, který se hrával už od 15. století a dnes má podobu mezinárodní soutěže *Wimbledonský tenisový turnaj*. Další významná sportovní událost, která patří Francii, jsou cyklistické závody *Tour de France*.

Současným sportovním fenoménem je fotbal, který vyšel z Anglie a postupně zapustil hluboké kořeny na celém světě. Záštitu nad fotbalem dnes získala asociace FIFA a UEFA.

Obr. 69. Logo Wimbledon

Obr. 70. Logo Tour de France

Obr. 71. Logo FIFA

Obr. 72. Logo UEFA

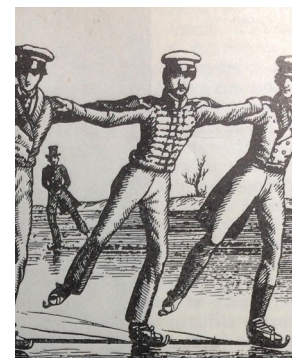
Pozadu nezůstal ani zimní sport. Rozvoj zimních sportů přišel spolu s budováním umělých kluzišť (Ledový palác v Paříži 1893, Chelsea 1876). Téma brusle se objevuje na malbách nizozemských žánrových malířů. Lední hokej je sice mladý sport, ale jeho zárodky lze spojit s bruslením. Původní dřevěné brusle vznikly pravděpodobně už ve 13. století. Řada scén s bruslařskou tematikou se objevuje v nizozemské žánrové malbě. Od 14. století můžeme mluvit o jakýchsi počátcích hokeje.

Obr. 73. Zimní krajina, Hendrick Avercamp

Obr. 74. Rembrantův bruslící Holanďan

Obr. 75. Bruslení jako společenská zábava

Pod kvalitativní a kvantitativní nárůst sportovních hnutí se podepsal přirozený civilizační rozvoj. Etapu nejnovějších dějin charakterizoval nárůst volného času, vědecko-technický pokrok, vzestup životní úrovně a celkový rozvoj sportu. Sport se začal akceptovat jako nevyhnutelná součást našich životů a dochází k jeho dělení na amatérský a profesionální. Nastupuje exploze nových druhů sportů a pohybových aktivit. V kapitalistických zemích se sport chápe jako projev individuálních schopností a kompenzace jednostranného způsobu života. Socialistické státy sport intenzivně podporují a zajišťují jeho garanci zvláštními zákony a legislativou. V 70. letech vznikla Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu – *UNESCO*.

Obr. 76. Logo UNESCO

V nadcházejícím období dochází k dalšímu vnímání ve vývoji sportu. Tělesná výchova a sport získává status základního lidského práva. Se zvyšováním životní úrovně přichází na svět řada nových forem pohybové rekreace. Otevírají se soukromá komerční zařízení v podobě fitness center, rekreačních zábavných parků, aqua parků apod.

Společenské formy a sportovní aktivity se od minulých desetiletí kvalitativně změnily. Vývoj v technice, elektronizaci a informatice vedly k rostoucímu nárůstu nedostatku fyzické činnosti – k nárůstu volného času a tedy k vyšší potřebě fyzické kompenzace. Sport není jen volnočasovou oddechovou aktivitou, ale stal se odvětvím ekonomiky a národního hospodářství. Narůstá podíl státních intervencí do sportu.

1. 6. Čechy – národní dějiny sportu

Výchozí bod českých dějin sportu leží tam, kde začíná historie slovanského osídlení Čech a Moravy. Podle písemných dokladů staří Slované vynikali pevnou stavbou těla, vytrvalostí a odvahou. České raněkřesťanské doklady uvádějí existenci tance, bruslení, šachů a dokonce i plavání. V době volna pěstovali naši slovanští předkové různá cvičení, hry a zábavy. Formy fyzických aktivit vycházely z praktických životních potřeb. V důsledku křesťanské církve na vzdělávání a pro její negativní postoj k tělesnosti nevznikly žádné práce o tělesné výchově.

V období feudalismu byla fyzická aktivita zastoupena především vojenstvím a vojenskými přípravami. Od nástupu Přemyslovců se stala základem rytířská výchova. Rytířské turnaje se pravidelně konaly při korunovačních slavnostech ve Vladislavském sále v Praze. Ve středověkých městech vznikaly sportovní objekty – míčové sály, kuželny, jízďárny, střelecké spolky a šermířny. Nejznámější šermířský ústav byla *Královská česká zemská stavovská šermířna*. Oblibu získaly i vodní sporty. V roce 1810 byla v Praze postavena vojenská plovárna. Zvláštním druhem sportu byly cechovní hry. Tradiční charakter si ponechaly lidové hry, cvičení a zábava.

Nový světonázor humanismu a renesance přinesl teoretické tělovýchovné práce a znovu se ve školním vzdělávání objevila tělovýchova. Na rozvoji se podíleli lékaři a pedagogové, kteří doporučovali přirozený tělocvik, správnou životosprávu a hygienu.

Nejvýznamnějším představitelem humanismu byl světoznámá osobnost *Jan Amos Komenský*. Tělesná výchova je součástí ucelené teorie výuky a výchovy, obsáhleji se jí věnoval v knize *Informatoria školy mateřské*, kde ocenil význam cvičení pro celkový rozvoj dítěte. O tělesném cvičení se zmínil i v 15. kapitole *Didaktiky velké* a v díle *Svět v obrazech*. Návrhy na zřízení tělocviku uvedl v *Plánu školy pansofické*. V práci *Zákony školy dobře pořádané* přeložil sedm zákonů zotavení, které bych ráda citovala:

1. *Hrajte tak, aby se hra nestala v životě věcí hlavní.*
2. *Hra at' slouží jak k upevnění zdraví, tak k občerstvení mysli, hry at' se skládají z pohybu, chůze, běhu, přiměřeného skákání apod.*
3. *Hry at' nejsou nebezpečné životu, zdraví a důstojnosti.*
4. *Hra at' je předebrou vážných věcí.*
5. *Hra at' skončí včas.*
6. *Hru at' řídí učitel.*

7. Hra at' není pouze hraním, ale věcí vážnou, tj. „bud' cvičením zdraví nebo myslí osvěžením, nebo předebrou práce životní, aneb vším tím dohromady.“

Obr. 77. Jan Amos Komenský

Obr. 78. Pálkovaná v míčovně
(ilustrace knihy *Orbis pictus*)

Obr. 79. Hra v kuželky a jiné dětské hry
(ilustrace knihy *Orbis pictus*)

V díle *Všenařprava* je pozoruhodné, že Komenský doporučoval obnovit Olympijské hry. Celoživotní dílo Komenského významně ovlivnilo evropské vzdělání a pedagogiku. Jeho pedagogické a filozofické názory přesáhly hranice Čech a Moravy a ovlivnily evropské myšlení.

V období osvícenectví začíná rozvoj organizované tělesné výchovy. U mládeže to bylo v rámci školy, u dospělých v rámci tělocvičných ústavů. Postupně se zaváděla povinná školní docházka. Školní řád zaváděl i tělesná cvičení, pohybové hry a zábavy. Úroveň tehdejší školní výchovy popisuje *Slabikář pro měšťské školy* (1781). O rozvoj školní tělesné výchovy se zasloužili autoři díla *Školka* – Jan. V. Svoboda a Karel S. Amerling (1839).

Od 30. let 19. století se u nás začalo cvičit v soukromých tělocvičných ústavech.

V polovině 19. století se stal nejvýznamnější českou osobností rozvoje tělocviku Jan Malypetr, který v roce 1848 založil tělocvičný ústav v Praze. Byl jmenován prvním učitelem tělocviku. Společně s F. L. Čelakovským, J. E. Purkyněm a K. J. Erbenem vypracovali první české tělovýchovné názvosloví. K průkopníkům patří i Adolf Hájek, který byl spoluzakladatelem *Akademického tělocvičného spolku* v roce 1847.

Na Moravě se tělocvik pěstoval zejména ve *Stavovské Akademii*.

V 19. století se zlepšily podmínky pro rozvoj národního hnutí a vyhranily se definitivně dvě, tehdy opoziční linie – tělovýchovná a sportovní.

Sportovní spolky od počátků rezignovaly na národně výchovnou a politickou činnost a tím si zachovaly apolitičnost. Samostatnou cestou se ubíral i vývoj skautingu a turistického hnutí.

1. 7. První české tělovýchovné organizace

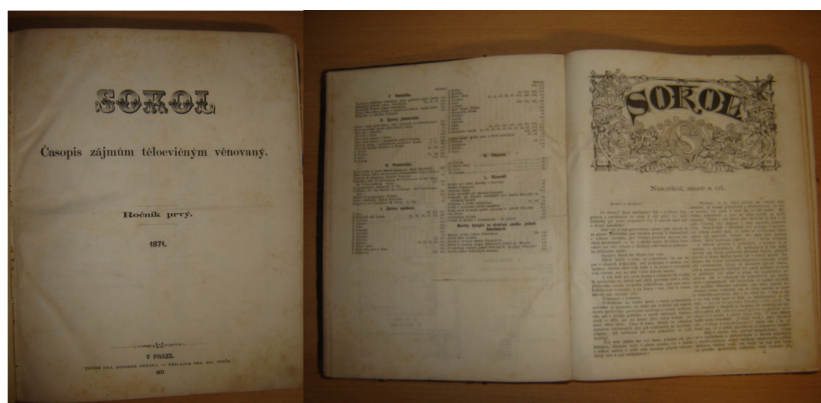
Tělovýchovné spolky kladly důraz na výchovu národní (Sokol), třídní (SDTJ) a katolickou (Orel). V těchto spolcích se vedle tělocvičné činnosti rozvíjela i všeobecná osvětová a kulturní činnost. První tělovýchovnou organizací, která měla svoji vlastní tělocvičnou soustavu, byl *Sokol* 1862.

1. 7. 1. Sokol

Klíčovým mezníkem v rozvoji sportování bylo založení tělocvičného spolku *Sokol* 16.2.1862 v Praze. Ten sice vznikl jako tělocvičný spolek, ale od počátků se stal nedílnou součástí národního hnutí. V čele celé ideové, metodické a organizační činnosti stál *dr. Miroslav Tyrš*, český národní obrozenec německého původu. Jako kritik a historik výtvarného umění se od počátku snažil propojit tělocvik nejen s vlasteneckou výchovou, ale i s estetickou. Už v roce založení uspořádal Sokol veřejná cvičení a v roce 1871 začal vycházet časopis *Sokol*. Tyrš se opíral o nejnovější vědecké poznatky a vytvořil jedinečnou sokolovskou soustavu. Vyvrcholením jeho organizátorské práce byl první sokolský slet v roce 1882, který byl věnován 20. výročí vzniku Sokola. Od tohoto okamžiku začala tradice hromadných tělovýchovných vystoupení.

Obr. 80. Logo Sokol

Obr. 81. První číslo časopisu Sokol 1871 – 1872

Sokol pravidelně vydával metodické materiály, technické a vzdělávací soubory. V Sokole se také vyvíjela osvětová a kulturní činnost. Současně vznikaly kroužky divadelní, pěvecké, zakládaly se knihovny. Činnost Sokola ochromila první světová válka.

1. 7. 2. Dělnická tělovýchova

Kromě Sokola vznikaly i další organizace spojené se sportem. Formovala se samostatná dělnická hnutí. Vznikaly tělocvičné obory při dělnických spolcích a odtud vedla linka k zakládání samostatných tělocvičných spolků. Dne 22.8.1897 byla v Praze založena první *Dělnická tělocvičná jednota* (DTJ). V roce 1899 se u nás konal první cvičitelský kurz. Ve stejném roce se konalo i první veřejné cvičení DTJ. O čtyři roky později byl založen Svaz dělnických tělovýchovných jednot (SDJT). Tento svaz začal od roku 1905 vydávat vlastní časopis pod názvem *Tělocvičný ruch*.

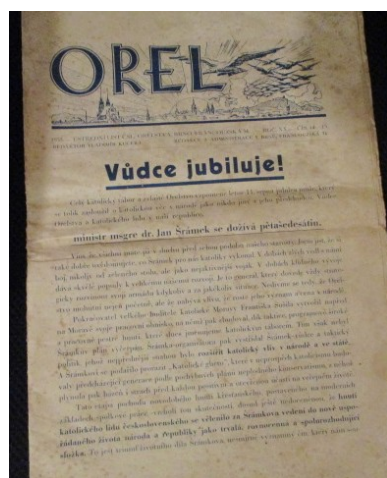

Obr. 82. Logo Dělnická tělovýchovná jednota

1. 7. 3. Orel

Rozvoj katolické tělovýchovy souvisel s reakcí římskokatolické církve na aktuální sociální a politické problémy doby. Začaly vznikat tělocvičné odbory u katolických spolků. První vznikl při jednotě katolických tovaryšů v Praze v roce 1896. Tyto odbory se poté spojily do jednotné organizace pod jménem *Orel*.

Ústřední časopis *Orel* začal vycházet v roce 1910. V čele Orla stál politik *ThDr. Jan Šrámek*.

Obr. 83. Časopis Orel

Obr. 84. Logo Orel

1. 7. 4. Sportovní kluby a spolky

Po postupném odmítání v sokolském hnutí se začal český sport osamostatňovat. V 60. letech 19. století začínají vznikat sportovní kluby – veslařské, atletické, cyklistické, bruslařské a jiné. K těm nejvýznamějším patří *AC Praha* (1891) a *AC Sparta* (1894). V druhé fázi začaly vznikat české sportovní svazy. Česká sportovní rada byla založena v roce 1908. Český sport se převážně rozvíjel na bázi amatérismu, ale objevili se i profesionálové.

Obr. 85. Sparta Praha

Obr. 86. AC Sparta

1. 7. 5. Turistické a skautské hnutí

Turistika se začala nejprve rozvíjet na půdě Sokola v podobě výletů. Založení regionálního turistického spolku *Pobárská jednota Radboš'v* v roce 1884 bylo jasným signálem osamostatnění turistiky. Daleko významnější se ale stal *Klub českých turistů* v roce 1888, který byl jednou z největších turistických organizací v Rakousko-Uhersku. Četné pobočky klubu zakládaly chaty a stavěly rozhledny. Od roku 1889 začaly tvořit také hustou síť turistických značek. V roce 1889 vydali i první číslo *Časopisu turistů*, jehož redakci převzal *Dr. Vilém Kurz*.

Obr. 87. Klub českých turistů

Obr. 88. Časopis turistů

Samostatné Skautské hnutí založil v roce 1912 *Alois Benjamin Svojsík*. Skautské hnutí přijalo v roce 1914 název *Junák*. Původní význam slova „*Junák*“ znamenal statný mládenec. Založením této organizace byla tělesná výchova obohacena o výchovu mimo školu. První zmínky o skautingu v Česku pochází z roku 1911 a o rok později vyšla první brožurka s názvem *Základy Junáctví* od *A. B. Svojsíka*. Nedílnou součástí se stal i časopis s názvem *Junák*. Jeho první číslo vyšlo 15.1.1915.

Obr. 89. Brožura *Základy Junáctví*Obr. 90, 91, 92. Časopi *Skaut-Junák*

1. 8. Sport v nové republice

Rok 1918 je mezníkem v novodobém vývoji Čechů a Slováků. Po vzniku ČSR se vyspělé sportovní organizace a hnutí rozšířily i na Slovensko. V roce 1918 bylo založeno Ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy. Do nového státu vstoupila i nejvyvinutější tělesná organizace Sokol. Jako druhý největší spolek vstupoval do nové republiky svaz Dělnického tělovýchovného hnutí a svou činnost obnovil i Orel.

Zároveň se vytvořily i nové tělocvičné spolky – YMCA a YWCA, které propagovaly americký styl života a sport chápaly jako prostředek harmonické výchovy.

Obr. 93. Logo YMCA

Obr. 94. Logo YWCA

Svou činnost obnovil Český Olympijský výbor roku 1919 a zároveň se přejmenoval na Československý olympijský výbor. V roce 1918 byla založena Česká sportovní obec. (Od roku 1919 Československá.) Po vzniku ČSR obnovily aktivitu i sportovní svazy.

Vytvoření státu přispělo k rozvoji sportovního hnutí. K nejvýznamnějším sportům této dekády řadíme kanoistiku, stolní tenis a sportovní gymnastiku. Asi nejpopulárnější sport byl lední hokej, kde jsme se stali čtyřnásobnými mistry Evropy. Sporty se vyvíjely také v rámci školní tělesné výchovy. Staly se součástí osnov tělesné výchovy.

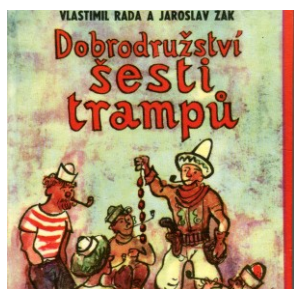
1. 9. Trampové a turistika

Tramping to nikdy neměl moc jednoduché, ale i přesto tento jedinečný fenomén, spojený se svobodou a soužitím s přírodou, dokázal určitým způsobem přetrvat až do současnosti. Největším spolkem byl *klub Československých turistů* (KČST), k jehož činnosti patřilo značení turistických cest, mapování přírodních památek, vydávání průvodcovských publikací... K dalším významnějším spolkům řadíme *Českou obec turistickou*.

Skautské a turistické hnutí bylo v meziválečném hnutí politicky, etnicky, nábožensky i odborně roztržštěno, postupně vzniklo 21 skautských organizací. Největší byl Svaz Junáků, který soustřeďoval skauty a skautky.

Specifickým druhem skautingu byl právě český tramping, který v Evropě nemá obdoby.

Trampové měli vliv i na vznik specifické trampské hudby a s tím spojeného literárního dění na poli trampské literatury. Mezi trampy můžeme najít řadu vynikajících výtvarníků a fotografů, kteří při pobytu v přírodě čerpali svoji tvůrčí inspiraci. Zajímavý obraz života trampů z období tzv. první republiky přináší humoristický román *Vlastimila Rady a Jaroslava Žáka* s názvem „*Dobrodružství šesti trampů*“. Z oblasti turistiky stojí za zmínku ještě jeden prvek a to jsou turistické známky, které s grafickým designem souvisí.

Obr. 95. Obal knihy trampů

Obr. 96. Turistické známky

1. 10. Válečné a poválečné období

V období protektorátu začali představitelé sportovního a tělovýchovného hnutí jednat o sjednocení což mělo za výsledek ustanovení *Jednotného výboru československých sportovců*. Tělovýchovné organizace byly postupně zrušeny. Okupanti kladli důraz na převýchovu mládeže v nacistickém duchu. Došlo k mezinárodní izolaci českého sportu.

V období lidové demokracie se Národní fronty dohodly, že nebudou vytvářet vlastní zájmové organizace a že odbory a profesní mládežnické a tělovýchovné organizace budou jednotné. Všechny složky tělovýchovného a sportovního hnutí se shodly v tom, že je potřeba provést očistu od protifašistických elementů. Tělesná výchova se stala rovnocenným předmětem na všech školách v roce 1946. Tím se částečně zlepšila materiální základna a kvalitní příprava.

V roce 1946 byl založen *Československý tělovýchovný svaz* (ČSTS) jako hlavní orgán, který sdružoval všechny existující spolky. Hned po skončení války byly navázány a obnoveny kontakty se sportovními svazy, začaly nejvyšší soutěže. K největším mezinárodním úspěchům patřil titul mistrů světa a Evropy v ledním hokeji (1947, 1948).

Období socialismu je poznamenáno růstem rozvoje a významu sportu ve světě i u nás. K pozitivním vlastnostem socialistické tělovýchovy a sportu patřila výrazná státní podpora sportu a plánovaný rozvoj hnutí, zavedení celoročních soutěží a tréninkových systémů. Došlo ke zkvalitnění přípravy tělovýchovných pedagogů a k budování vědecké tělovýchovy a sportu. Tělesná výchova a sport byly označeny za věc národního zájmu.

Organizováním a prováděním povinné tělesné výchovy bylo pověřeno Ministerstvo školství, věd a umění. Byla zajištěna komplexní vysokoškolská příprava tělovýchovných odborníků a pedagogů. Zároveň bylo založeno několik institucí a položily se i základy sportovních věd. To mělo pozitivní vliv na rozvoj teoretických základů. Vznikl výzkumný ústav tělovýchovný a státní muzeum tělesné výchovy a sportu. Začala vycházet vědecká a odborná periodika z oblasti sportu a tělesné výchovy.

1. 11. Spartakiáda – nejvýznamnější událost poválečného období

*Může-li tisíc lidí na jeden jediný povel,
tisíc, přes tisíc lidí, kteří se neznali,
neznají svoje jména, neznají, neznali se,
mohou-li na jeden povel vytvořit zabrazení záhony,
není důvodu, sestro, není důvodu, bratře,
není důvodu zoufat, člověče, soudrubu,
nad tím, co uložil nám náš nejnáročnější zítřek.
Vítězslav Nezval, Sborový zpěv (Nový život č.9)*

Báseň, kterou jsem uvedla kapitolu o spartakiádě, může u někoho vzbuzovat úsměv či podiv, ale je to text uvedený v knize *I. Celostní spartakiáda* a dokládá nám atmosféru té doby.

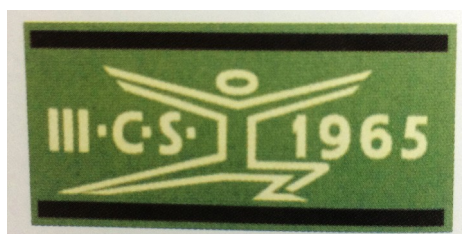
Doménou tělovýchovných činností bylo konání československých (dříve celostních) spartakiád, které byly dobře technicky připravené. Celkově se uskutečnilo 6 celostních spartakiád, které se konaly v obvyklých pětiletkách v letech 1955, 1960, 1970, 1975, 1980, 1985. Pokaždé se k propagaci přistupovalo jinak a s novou značkou. Byly to monstrózní akce, které propagovaly socialistickou tělovýchovu. Celostní spartakiády se staly absolutní prioritou, upoutávaly na sebe veškerou pozornost sdělovacích prostředků i celé společnosti. Symbolem spartakiády byly poupata, a to díky skladbě se stejným názvem; *Poupata*, která byla představena na spartakiádě v roce 1985.

Obr. 97. Logo spartakiády 1955

Obr. 98. Logo spartakiády 1960

Obr. 99. Logo spartakiády 1965

Obr. 100. Logo spartakiády 1975

Obr. 101. Logo spartakiády 1980

Obr. 102. Logo spartakiády 1985

Spartakiády byly výtvozem komunistické doby, přesto nelze popřít jejich význam a kvalitu. Pomocí množství lidských těl se na představeních vytvářel obraz jednoho politického kolektivního národa či lidu. V podstatě šlo o zvláštní druh dialogu, ve kterém se strana, která měla moc v ruce, snažila najít přijatelnou symboliku a významy. Spartakiády se současně staly projektem, který spojoval celou šíři uměleckých odvětví od hudby a choreografie, přes architekturu a film, až po literaturu a design. Mezi nejznámější umělce patřil *Karel Svoboda*, *Arnošt Lustig*, *Jan Špáta*, *Ota Pavel*, *Vítězslav Nezval* nebo *Josef Mánes*, který navrhl kroj Sokola Pražského.

První spartakiáda měla symboliku mechanismu.

Úbory cvičenců navrhoval *Karel Svoboda*, fotografie pořizoval *Ladislav Sitenský* a film natáčel *Martin Frič*. K termínu spartakiáda přispěl zejména *Vilém Mucha*. První důvěrnou verzi koncepce budoucí spartakiády představil v roce 1953 *Jaroslav Šterc*.

Obr. 103. Hlavní plakát spartakiády 1955

Obr. 104. První propagační plakát I. celostátní spartakiády

Obr. 105. Znak I. celostátní spartakiády 1955

Obr. 106. Při příležitosti I. spartakiády byly vydány dvě série známek

Spartakiády se kdysi ať už dobrovolně či nedobrovolně účastnil každý desátý člověk. Společný nástup 40 000 cvičenců předcházela vlastnímu cvičení. Jako bys švihl proutkem, vytvořili cvičící na strahovském stadionu u příležitosti první celostátní spartakiády živý nápis – slova ČSR a SSR a číslce 1945 a 1955, přičemž výška jednoho písmena byla 18,5 m, šířka 15 m a tloušťka 3,5 m.

Pohyb cvičenců se sám stával symbolem. Spartakiádní styl pracoval zejména s implicitní symbolikou lidského těla bez vnějších znaků a symbolů.

Choreografie následných spartakiád se proměňovaly a cvičenci svými těly zobrazovali abstraktní kompozice.

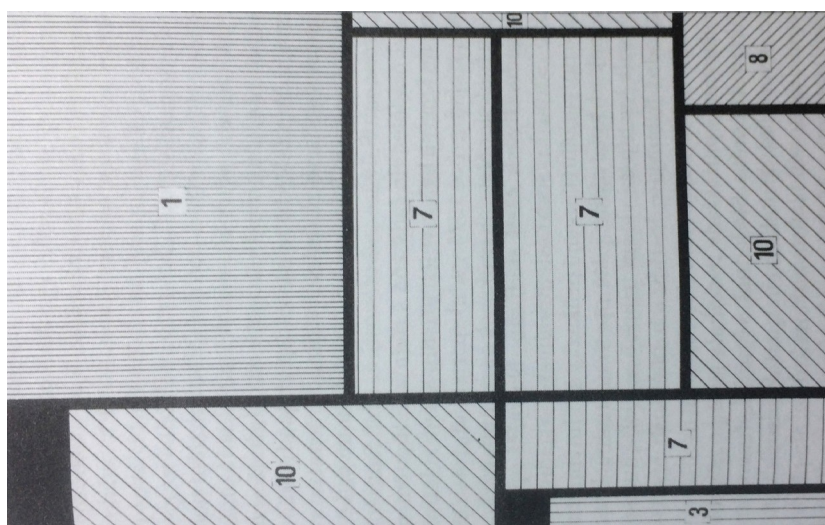
Významným fotografem celostních spartakiád byl *Zdeněk Lhoták*, který získal mezinárodní ocenění – 2. místo ve sportovní kategorii World Press Photo v roce 1986. Na celostní spartakiádě v roce 1975 se mu podařilo v daných deseti minutách vystoupení nahých vojenských cvičenců bravurně vystihnout atmosféru.

Obr. 107. *Zdeněk Lhoták z cyklu spartakiáda*

Velká pozornost se věnovala barevnosti úborů, které při synchronním cvičení hrály z hlediska barevných efektů klíčovou roli. Vystoupení uplatňovala efektu kontrastu, harmonii opakování motivů a symetrii dělení ploch.

V roce 1990 bylo navrženo použít pro choreografii abstraktní obraz *Pieta Mondriana*. Nakonec byla ale spartakiáda zrušena.

Obr. 108. *Schéma plošné choreografie spartakiádní skladby podle obrazu P. Mondriana Tableau I: Kompozice s černou, červenou, šedou, žlutou a modrou z roku 1921*

Cvičení v sobě obsahovala celou řadu významů. Synchronizace pohybu aspirovala na vytvoření dokonalého obrazu jediného těla národa spojené společnou vůlí. Jednotné oblečení a synchronní pohyb evokovaly obraz sjednocené země společným pohybem. Spartakiádní vystoupení komunikovala vizuálně prostřednictvím symboliky těla a pohybu, tím překročila psané slovo a mohla vyvolat silné emoce.

Každý cvičenec měl značkou stanovený svůj přesně vymezený prostor a předem definovanou úlohu. Svědectví nám přináší např. fotografie *Jana Švankmajera, Pavla Janáka a Josefa Sudka. Ze zahraničních osobností stojí za zmínku jméno fotografa Alexandra Rodčěnka, který vytvořil skvělé snímky z hromadných tělovýchovných vystoupení v sovětské Moskvě. Na jeho fotografiích můžeme sledovat cvičence, kteří svými těly vytváří různé nápisy, symboly nebo stylizovaně předvádí jednotlivé druhy sportů.*

Obr. 109, 110. Ukázky z vystoupení spartakiády

Obr. 111. První propagační odznak I. celostní spartakiády

1. 12. A ještě jednou Sokol... a jeho grafika

Prvním českým výtvarným kritikem se stal již zmiňovaný *Miroslav Tyrš*, který kladl velký důraz na estetickou stránku tělesných cvičení.

Podle Tyrše tvořila krásu tělesných cvičení úplná kontrola nad vlastním tělem a jeho pohyby. Kontroly nad lidským pohybem se dosahovalo jeho rozdělením na jednotlivé úkony, které byly přesně definované a nakreslené ve vojenských manuálech. Plocha cvičiště byla vymezena jako šachovnice a jednotlivá políčka obsazeny různými druhy „vojské“. Synchronizace dokonalého cvičení byla schopna stejně dobře mužská i ženská těla.

Obr. 112. Náčrt choreografických změn armádní skladby pro spartakiádu 1975. Tabulka ukazuje pohyb 12 vojáků tvořících nejmenší organizační jednotku skladby v jednotlivých dobách taktu.

Otázkou jestli je tělocvik skutečně uměním, se zabíral ve spise *Tělocvik*. Estetika pohybu byla pro něj důležitější než fyzická výkonost. Pojítkem mezi uměním a tělocvikem mu bylo řecké sochařství. Sám Tyrš se snažil zformovat své tělo a tak jít příkladem. Jeho tělo se několikrát stalo modelem pro výtvarná díla. Nejznámější je Tyršův akt pro Mánesovu ilustraci rukopisů. Na této kresbě můžeme sledovat propojení kultu antiky, dobové chápání maskulinity a politické funkce tělovýchovy a národní mytologie. Podle Tyrše měly repliky antických soch stát v každé sokolovně, aby představovaly estetický a morální ideál.

V roce 1987 napsal *František Kožíšek* biografii Miroslava Tyrše, která charakterizuje významný posun vůči sokolské minulosti. Symbiózu Sokola s hlavním městem symbolicky ztvárnil *Alfons Mucha* ve svém světovém plakátě z roku 1912. Na tomto plakátě drží v levé ruce postava Slávie znak Prahy.

Obr. 113. Studie Josefa Mánesa k ilustraci *Rukopisu Královédvorského*. Modelem pro tento akt se stal Miroslav Tyrš, 1858

Obr. 114. Návrh plakátu Alfonse Muchy k VI. všesokolskému sletu 1912 (Národní muzeum)

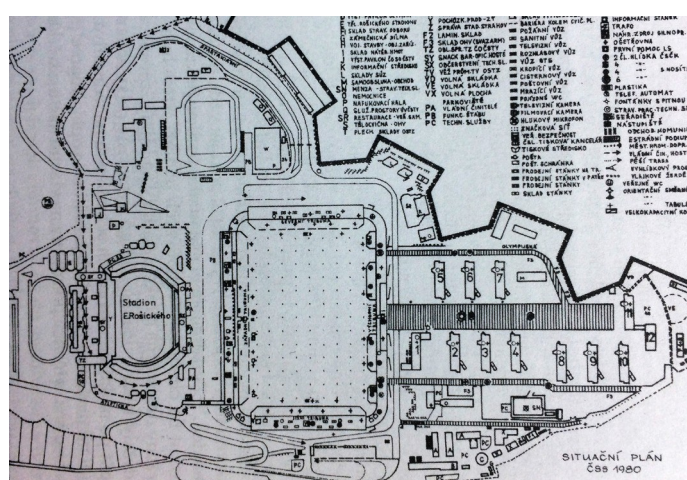
Obr. 115. Náborový plakát ke cvičení na sletu 1948. V pozadí záběr z vystoupení dorostenek na předchozím sletu 1938 (Národní muzeum)

V rámci všesokolských sletů se konaly i jubilejní výstavy a národopisné výstavy. Všesokolským sletům předcházely rozsáhlé propagační kampaně v sokolském tisku. Na sletovou výstavu v roce 1901 zval plakát Mikoláše Alše a před V. sokolským sletem 1907 se prodalo půl milionu pohlednic se sletovými náměty Mikoláše Alše.

Vyjádřením symbiózy Sokola a státu se stalo vybudování Strahovského stadionu, jehož hlavním architektem byl *Ludvík Čížek*. Strahovský stadion neměl ve své době obdoby a svými rozměry 310 na 302 metry se stal největší plochou cvičební na světě. O pozdější úpravy se postaral architekt *Alois Dryák, Ferdinand Balcárek a Karel Koop*.

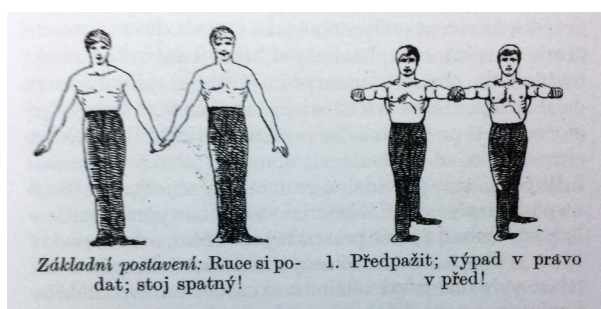

Obr. 116. Plakát na sletovou výstavu Mikoláše Alše

Obr. 117. Situační plán Strahovského stadionu a šatnového města připravený pro spartakiádu 1980

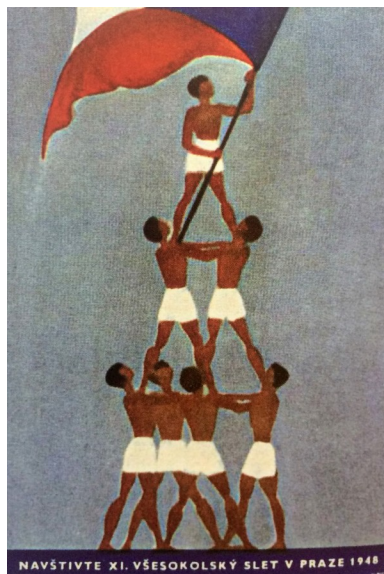
Mezinárodní výbor pro fair play při UNESCO ocenil v roce 2004 Sokol za to, že je světově ojedinelou organizací, která vytvořila zázemí pro sport i další zajímavou činnost všech – bez rozdílu pohlaví, věku či sociálního postavení, a to nejen ve městech, ale také na vesnici. České obci sokolské udělili mezinárodní cenu Pierra de Coubertina, kterou dosud získali jen tři čeští sportovci – Věra Čáslavská, Emil Zátopek a Ludvík Daněk.

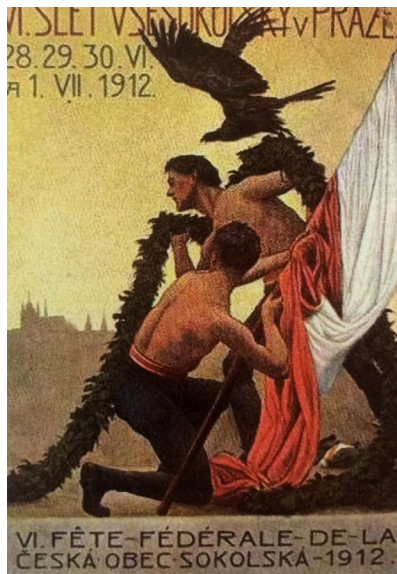
Obr. 118. Tyršovy vlastní ilustrace k jeho článku

Obr. 119. VII. všesokolský slet 1920

Obr. 120. Navštivte XI. všesokolský slet v Praze 1948

Obr. 121. VI. všesokolský slet v Praze 1912

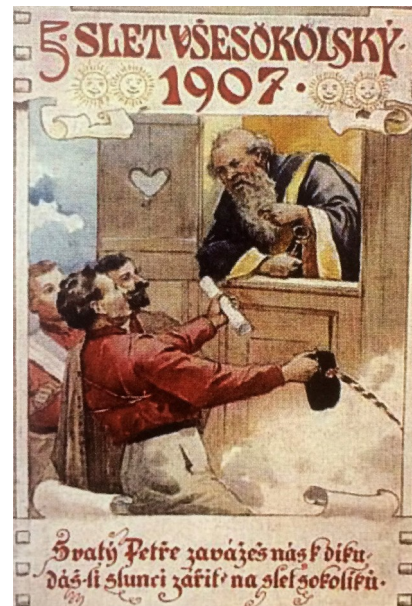
Obr. 122. IX. slet všesokolský v Praze 1932

Obr. 123. Plakát Maxe Švabinského k IX. všesokolskému sletu 1932

Obr. 124. Plakát X. všesokolskému sletu 1938

Obr. 125. Pátý slet všesokolský 1907

2. JEDNOTLIVÉ DISCIPLÍNY

Při studiu literatury k této práci jsme získali zdroje, ve kterých bylo zajímavé zpracování a znázornění jednotlivých sportovních disciplín. Domníváme se, že popis a ukázky z určitých vybraných disciplín mohou být pro naši práci zajímavým obohacením.

Rychlost, odvaha, hbitost lidských nohou, síla lidských rukou – to je dnešní moderní sport. Prezentuje nám pohyb lidského těla v celé své kráse. Pohled do historie ukazuje sport v prastarých podobách, ať už to byly hry se zvířaty, boje zápasníků, rytířské turnaje či válečná tažení. Novodobý sport má jinou podobu, ale neustále se zde projevuje neutuchající lidská touha, být co nejrychlejší, nejdokonalejší, nejlepší na souši, ve vodě i v oblacích. Důkazy o síle, odvaze a vytrvalosti předvádí historie i současnost v nejrůznějších podobách, ať už jsou to fresky, malby, vázy, knihy apod.

2. 1. Vytrvalost a hbitost

Základními formami lidského pohybu jsou bezpochyby chůze a běh. Je to vzpřímená chůze, která oddělila člověka od světa zvířat. Pokud chtěl člověk v minulosti přežít, musel chodit, musel běhat. Běh byl neodmyslitelnou součástí lovu. Běh – útěk, byl první obranou člověka před nebezpečím. Kultovní běh je zachycen již ve 3. tisíciletí na jednom z egyptských reliéfů, který ukazuje při tomto sportu faraóna *Džoséra*. O mnoho let později běh provozovala královna *Hačepsovert*, která je doprovázena posvátným býkem. Chetitské tabulky z roku 1200 př. n. l. znázorňují běžecký závod sluhů královského paláce. Následné příložené ukázky nám znázorňují běh ve více podobách v různých časových obdobích.

Obr. 126. Běžecké závody v 17. století.
J. A. Komenský, *Orbis Pictus*

Obr. 127. Běžící lučišník ze Sabary, 3. tisíciletí

Obr. 128. Závodní běh řeckých žen,
černofigurová váza, 6. století př. n. l.

Obr. 129. Anglický běžecký závod na tři míle, 1874

Obr. 130. Anglický šestidenní chodecký závod v 19. století

2. 2. Královský lov

Již v nejstarších civilizacích se od normálního lovu, jimž si člověk získával potravu, oddělil zvláštní, privilegovaný lov, jako oblíbená zábava královských vládců. Lov patřil k základním povinnostem králů a byl pokládán za službu bohům, kterým byla také ulovená zvířata v rámci náboženských ceremoniálů slavnostně obětována. Zároveň byl také rytířskou zábavou rozptýlením a hrou. O této zálibě existuje řada scén a znázornění. Lovecké náměty můžeme vidět na níže uvedených fotografiích.

Obr. 131. Královský lov, Prsten z Mykén, Krétská práce, kolem roku 1500 př. n. l.

Obr. 132. Královský lov na lvy, Sýrie, přelom 2. a 1. tisíciletí

Obr. 133. Faraonův lov na lvy, roku 1340 př. n. l.

Obr. 134. Královský lov na lvy, Malá Ásie 9. až 8. století př. n. l.

Obr. 135. Sokolník, Velká Morava, 9. století

2. 3. Zápas

Zápas, jako součást kultovních ceremoniálů, zábav a her, byl odjakživa vnímán co by veřejný projev odvahy a síly. Nejstarší informace pocházejí již ze sumerské kultury. Dokazuje nám to reliéf z přelomu 4. a 3. tisíciletí, na němž jsou znázorněny dvě figury zápasících mužů s vázami na hlavách. Zmínky o zápase nacházíme i v takové knize jako je *Bible*. Další reliéfy, plastiky a malby pocházejí ze starověkého Egypta, kde byl zápas velmi populární. V antickém Řecku se stal svébytnou sportovní disciplínou, o čemž svědčí *Homérova Iliada*. To že byl zápas nedílnou součástí různých slavností a zábav téměř ve všech evropských zemích potvrzuje řada nálezů a dokladů. V 15. století se již objevuje jednoduchá odborná literatura o zápase, která spočívá ve spojení kreseb se stručnými popisy různých zápasnických chvatů.

Obr. 136. Dvojice egyptských zápasících chlapců, kolem roku 2320 př. n. l.

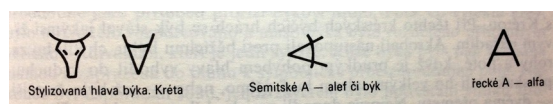

Obr. 137. Řecké mince s motivy zápasníků, 4. a 3. století př. n. l.

2. 4. Býčí zápasy

Jedním ze zvláštních druhů zápasu byly zápasy s býky. Ty se vyvinuly z rituálů nomádských loveckých kultur, kde byl býk považován za mocné božstvo, především pro svoji sílu, velikost a plodivé schopnosti. Podoby býka se objevují na nejrůznějších místech na jeskynních malbách, například ve Španělsku. Další dochované znázornění je v maloasijském městě *Catal Huyuku* a pochází ze 7. a 6. tisíciletí. Pozůstatky býčích rituálů se nacházejí v severní Africe, v Přední Asii i na středomořských ostrovech. S rozvojem zemědělství přichází nová božstva, na kterých ovšem sledujeme různé býčí atributy. Nová božstva jsou zobrazena s býčími hlavami i rohy. Podoba starého býčího božstva se převtělila i do našeho písma, kde první písmeno abecedy „a“ znázorňuje stylizovanou býčí hlavu obrácenou o 180 stupňů. Nelze nezpomenout na tomto místě starověký Řím, kde byly býčí hry oblíbenou součástí představení v amfiteátru, posléze však byly zakázány.

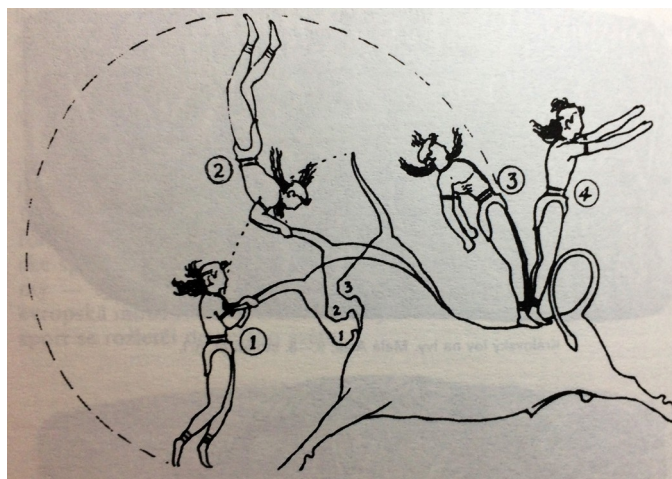
V dnešní době je s býčím zápasy neodmyslitelně spojeno Španělsko. Za zmínku stojí *Goyauv cyklus* šedesáti obrazů z býčích her nazvaných La Toromaquia.

Obr. 138. Písmeno A představuje stylizovanou a obrácenou hlavu býka

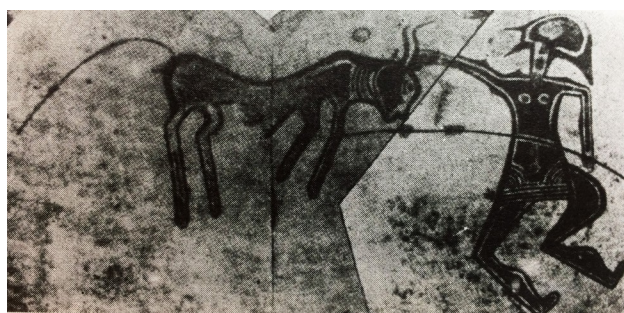
Obr. 139. Španělské býčí hry 1250

Obr. 140. Jednotlivé fáze skoku při krétských býčích hrách 1500 př. n. l.

Obr. 141. Anglické býčí hry 17. století

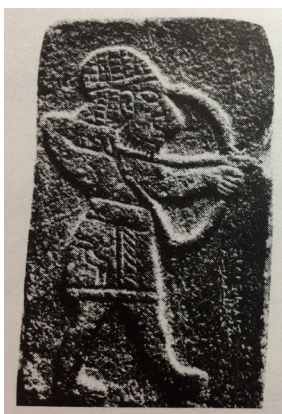
Obr. 142. Býčí zápas, Sýrie 1. tisíciletí př. n. l.

2. 5. Lukostřelba

K lukostřelbě neodmyslitelně patří luk a šíp; jedná se o převratný vynález v dějinách lidstva. O lukostřeleckém umění nám podávají svědectví skalní a nástěnné malby z období pravěku. Dalším dokladem jsou sumerské reliéfy s nápisy a obrazy panovníků mocných říší. Tyto panovníky vidíme stojící na jedoucích vozech, ze kterých střílejí z luku. Lukostřelba je zachycena i na bronzových plastikách a reliéfech pocházejících z Řecka. Teoretická práce o lukostřelbě vznikla v Byzanci v 6. století. Obrazy z 15. století již dokladují speciální střelnice, které mají podobu jakéhosi dvora a jsou ze dvou stran vybaveny krytými tribunami.

Obr. 143. Asyrijský lukostřelec
8. století př. n. l.

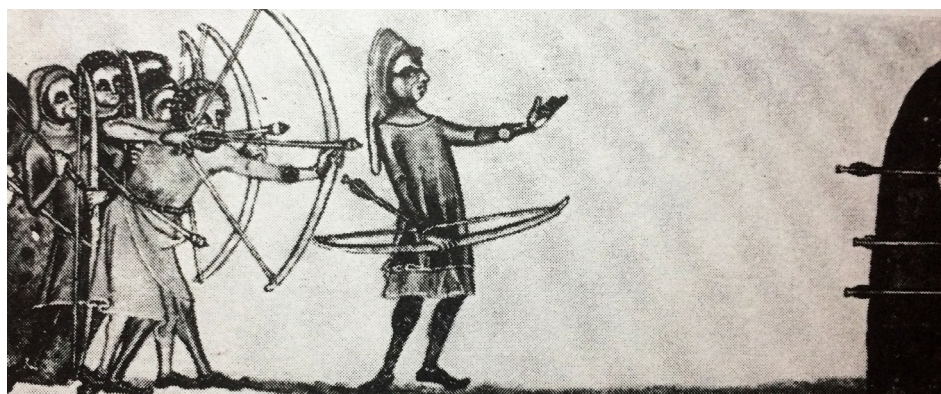
Obr. 144. Lukostřelec Sýrie
1. tisíciletí př. n. l.

Obr. 145. Angličtí královští lukostřelci 18. století

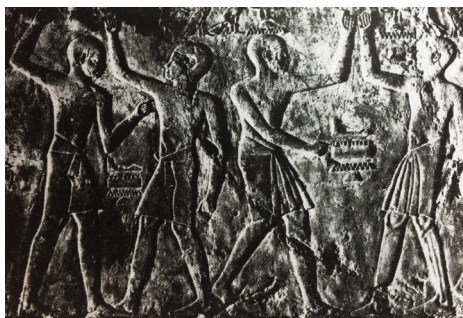
Obr. 146. Francouzský lukostřelec
14. století

Obr. 147. Výevik anglického lukostřelce 14. století

2. 6. Box

Box byl mimořádně oblíbeným sportem především na středomořských ostrovech, hlavně na Krétě. Záznamy o jeho existenci již v antickém Řecku dokazuje *Homérův* popis pěstního zápasu. Počátkem 70. let byla na ostrově Théra odkryta freska, na které je zaznamenán box dvou sedmiletých dětí. Bylo to právě řecké umění, které zachycuje řadu boxerských zápasů, při nichž můžeme vidět takové detaily na obličejích boxerů, jako byl zlomený nos či oteklé oči. Ve výtvarném umění byl box často využíván především ve vázovém malířství. Do českých zemí se box dostal až počátkem 20. století. Největšího rozkvětu box dosáhl překvapivě v době první světové války a po ní. V té době, přesně roku 1920, byla v Londýně založena Mezinárodní federace amatérského boxu.

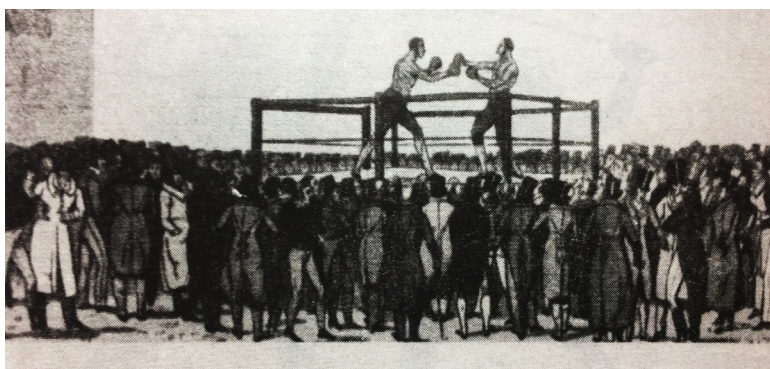
Obr. 148. Egypťští boxeři, kolem roku 1370 př. n. l.

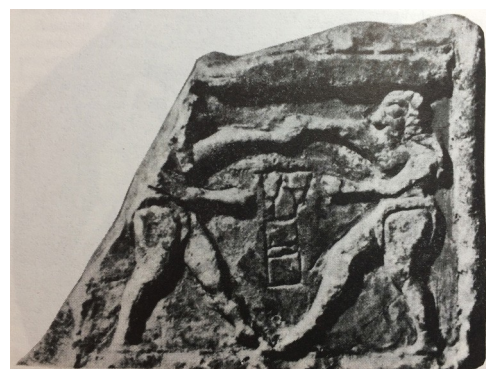
Obr. 149. Souboj anglických profesionálních boxerů Heenana a Sayerse 1860

Obr. 150. Box na londýnském předměstí G Dóre 1872

Obr. 151. Veřejný zápas profesionálních boxerů, Londýn 1821

Obr. 152. Box, Mezopotámie, přelom 4. a 3. tisíciletí

2. 7. Šerm

Člověk je tvor velice vynalézavý a obratný. Jeho obratnost se znásobuje, pokud uchopí do ruky nějaký předmět nebo nástroj. Nejprve to byl kámen, klacek, později sekera, kopí či meč. Toto všechno využíval při práci, při lovu, ve válkách i při hrách. Souboje s těmito zbraněmi patřily k tomu nejlepšímu, co program při veřejných zábavách poskytoval. První odborná díla o šermu vznikala mezi 14. až 16. stoletím především v kruzích šermířských cechů. Dochovaly se šermířské knihy z Itálie a Německa, jejichž autoři byli šermířští mistři; tyto práce byly určeny pro šlechtické souboje. Německý mistr *Hans Talhoffer* vytvořil tři knihy, ve kterých popsal i obrazem znázornil souboje nejen s mečem ale i kopím, nožem, dýkou, sekerou a štíty. Učení o šermu vycházelo z anatomie, geometrie, matematiky i astronomie, při čemž každý jednotlivý pohyb lidského těla byl rozložen do jednotlivých úhlů. Vše bylo přesně přepočítáno a převedeno do geometrických schémat. Z hlediska grafického designu nás zaujalo schéma, podle něhož lze zaznamenat zásahy každého hráče. Schéma je složeno ze tří linek, přičemž každá označovala určitou část těla. Horní linka zachycovala hlavu, střední linka znázorňovala partie těla a spodní linka patřila nohám.

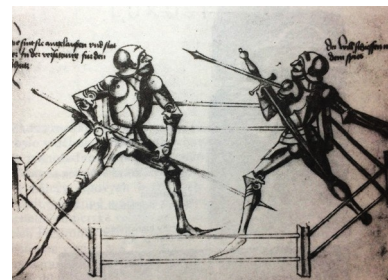
K zaznamenání zásahu sloužila krátká čárka nad příslušnou linkou, delší proškrtnutá čárka byla znakem zlámaného kopí, chybné a neplatné údery byly zachyceny čárkami pod spodní linkou. První šermířské kluby vznikaly ve Francii, u nás byl šerm zařazen do sokolské tělocvičné soustavy v druhé polovině 19. století. Nadšeným šermířem byl *Miroslav Tyrš*, který v roce 1867 vydal *Šermířské názvosloví německo-české a česko-francouzské*. Český šermířský klub byl založen v roce 1890 a všechny šermířské organizace se v roce 1913 sdružily do *Českého šermířského svazu*.

Obr. 153. Egypťský šerm kolem r. 2300 př. n. l.

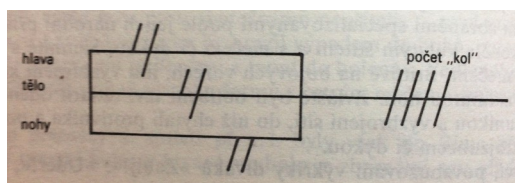
Obr. 154. Francouzská šermířská akademie z roku 1628

Obr. 155. Německý šerm 14. století

Obr. 156. Souboj ženských gladiátorů

Obr. 157. Jednoduché schéma, které umožňovalo zaznamenat zásahy každého rytíře

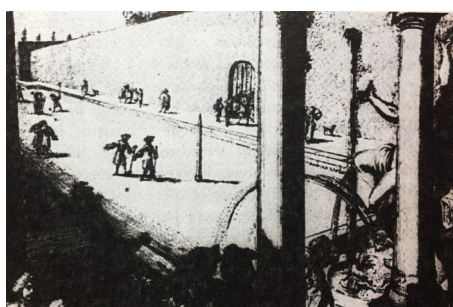
2. 8. Kouzelný míč – míčové hry

Od nepaměti patřily hry s koulí či míčem k nejoblíbenějším zábavám, které člověk provozoval. Po celém světě a ve všech kulturách se s těmito hrami setkáváme. Španělské prameny v době po objevení Ameriky zachycují zmínky o míčové hře, která měla vysokou úroveň a hrála se v celé oblasti střední Ameriky. Důkazy o oblibě míčových her ve starověkém Egyptě nacházíme na řadě výtvarných děl. Na vázách můžeme vidět ženy hrající si s míčem. Na další váze jsou zachyceny dívky, které hrají hru, při které se míč odráží od podlahy. Obliba těchto her panovala také v Athénách a ve Spartě se míčové hry staly součástí bojového výcviku mládeže. Reliéfy z doby 500 let př. n. l. nalezeny v Athénách zachycují různé sportovní hry, mezi nimiž jsou i dvě ukázky míčových her.

Míčové hry byly také součástí rytířské kultury. Je prokázáno, že se jim věnovaly i rytířské dcery a ženy. Rovněž na vesnici i ve středověkých městech patřily hry s míčem k těm nejoblíbenějším. Prameny ukazují, že v Čechách se hry s koulí a míčem těšily velké oblibě. V *Komenského* práci *Orbis pictus* je mezi dětskými hrami zaznamenána hra s koulemi. V 16. a 17. století vzniklo v Praze několik veřejných míčovén. V knize *Mravové* z roku 1600 její autor *Jiří Střejc* doporučuje míčovou hru, jako vhodný odpočinek. Do specifických míčových her bychom mohli zařadit například kriket, krocket, pólo, golf, badminton.

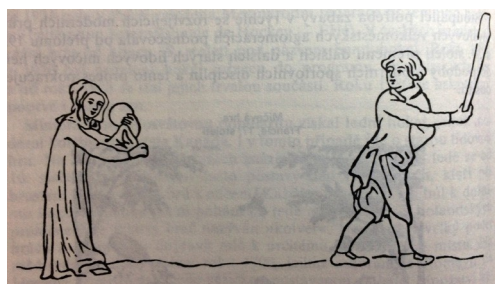
Obr. 158. Anglický šampionát v krocketu, Wimbledon 1870

Obr. 159. Míčovna Holandsko 17. století

Obr. 160. Holandská míčová hra 1505

Obr. 161. Anglická míčová hra 14. století

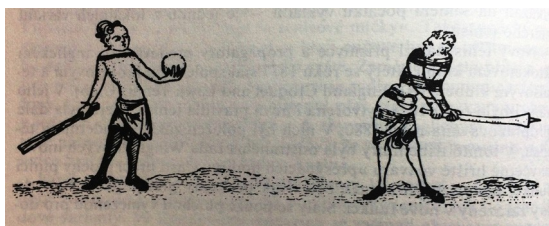

Obr. 162. Žonglování míči, Anglie 11. století

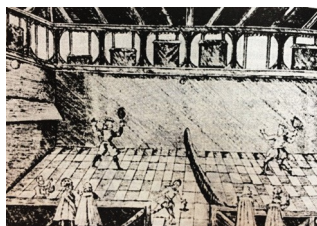
2. 9. Tenis

O míčové hře, při které je míč odrážen plochou dlaní, chráněnou rukavicí či různými dřevěnými pálkami, se literární prameny zmiňují již od 13. století. Zde můžeme hledat počátky dnešního moderního tenisu. Podobu středověkého tenisu nám zanechaly prameny několika evropských zemí. Za zmínku stojí i *báseň*, která nás určitým jedinečným způsobem uvádí přímo do tenisové hry. Dalo by se říci, že tato báseň neznámého anglického autora je nejstarší reportáží z tenisového utkání. V Paříži byl v roce 1592 sestaven ucelený soubor pravidel tenisu, který byl roku 1632 vytištěn. Taky se objevují první záznamy o profesionálních hráčích, kteří za své veřejné vystoupení získávali peníze.

Nová etapa tenisu se začíná utvářet v 19. století v Anglii. Z anglického prostředí se tato hra začala postupně šířit do celého světa. Do českých zemí se dostala koncem 19. století, kdy byl na hřišti hraběte *Kinského* v Chocni u Prahy uspořádán první tenisový turnaj. V současné době patří k nejprestížnějším tenisovým soutěžím Davisův pohár. I z naší země pochází řada významných tenistů, kteří dosáhli světového ohlasu; Ivan Lendl, Petra Kvitová, Martina Navrátilová.

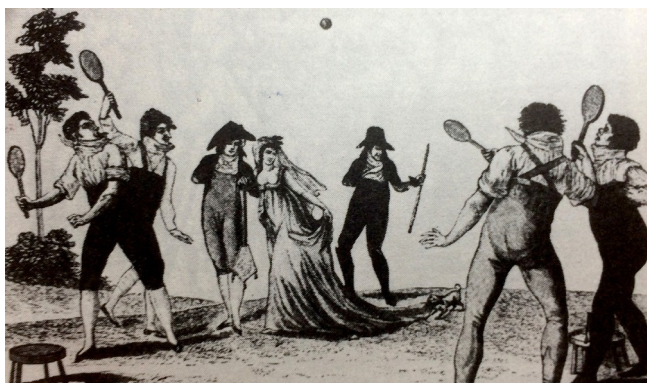
Obr. 163. Míčová hra, Anglie 14. století

Obr. 164. Tenis, Německo 16. století

Obr. 165. Dětská hra, Anglie 14. století

Obr. 166. Míčová hra na pařížských Champs Élysées konec 18. století

Obr. 167. Tenis ve francouzské míčovně, 17. století

2. 10. Kopaná

Nejstarší zprávy o fenoménu kopaná pocházejí ze 13. století; jedná se o hru, při níž byl míč kopán nohou. Byla to hra především městského obyvatelstva, jejíž popularita byla veliká; svědčí o tom řada dokladů. Zmínky nalezneme například v *Chaucerových Canterburských povídkách*. Začínají se objevovat i první výtvarné znázornění kopané a dřevořezby. Následně však přichází zákaz a až do poloviny 17. století bylo těchto zákazů vydáno ještě několik. Další úpadek nastává koncem 18. století a k jeho znovuoživení a rozkvětu dochází v 19. století. Fotbal se začíná masově šířit, vznikají různé kluby a fotbal se dostává na profesionální úroveň. Vznikají nová pravidla a fotbal se dostává do celého světa. V Paříži byla v roce 1904 založena *Mezinárodní federace kopané (FIFA)*, jejíž členem je Československo od roku 1923.

Obr. 168. *Italská kopaná, Calcio, Benátky kolem r. 1600*

Obr. 169. *Anglická kopaná kolem roku 1750*

Obr. 170. *Fotbal ve městě, Anglie kolem r. 1840*

2. 11. Dostihy

Krása, inteligence a rychlost koní fascinuje člověka již od pradávna. Téměř ve všech starověkých kulturách Předního východu byl kuň po dlouhá staletí využíván téměř vždy ve spojení s vozem. Jízda na koni nebyla v té době vůbec rozšířena. Nedochovala se žádná výtvarná znázornění. Ve 14. století sestavil *Štolba Kikkuliš z Mitanny* speciální *Příručku o výcviku koní*. Ta se stala základem pro další odborné práce, například v *Syrském Ugaritu* jde o dílo *Narřízení pro ošetřování nemocných koní*, dále seznamy koní s Allachu a Nuzi a ze 13. století jsou to dva chetitské texty. K rozšíření jízdy na koni dochází postupně v první polovině prvního tisíciletí př. n. l. v Přední Asii. Tehdy byly válečné vozy nahrazeny jezdeckými oddíly a základem perského vojska se stali jezdci na koni. Na evropské pevnině se dostihy začínají objevovat v 7. století př. n. l., kdy byly zařazeny do řeckých her. Jezdecké umění bývalo zpravidla velmi vysoce oceňováno, o čemž svědčí rytířská poezie, francouzské legendy i anglické romance. Mimořádně vysoko byli hodnoceni španělské koně; existují doklady, že ve Španělsku se pořádaly dostihy již roku 1400. Rovněž v italských městech byly pořádány tyto závody, kde největšího věhlasu získaly v Římě. Velkého rozmachu v dostizích i v chovu koní došlo v průběhu 16. století v Anglii. Poté byl tento rozkvět přerušen, ale po pádu Cromwellovy vlády vypukla v celé Anglii pravá dostihová horečka. Všechny noviny a deníky přinášely zprávy o dostizích. Vznikaly dostihové kalendáře, kluby a v roce 1780 byl poprvé uspořádán závod *Derby*. Dostihy postupně přerůstaly svůj lokální charakter a na počátku 20. století už se staly běžnou záležitostí v mnoha evropských zemích, tím nabývaly internacionálního charakteru. V roce 1921 byla v Paříži založena Mezinárodní jezdecká federace.

Obr. 171. Řecké dostihy 6. století př. n. l.

Obr. 172. Anglické dostihy G. Doré 1872

Obr. 173. Jezdecký výcvik francouzského krále Ludvíka XIII., počátek 17. století

Obr. 174. Závěr anglických dostihů G. Doré 1872

2. 12. Cyklistika, motorismus, letectví

Kromě koní to byly moderní stroje, které vnesly nové náboje do lidského pohybu i života. Fascinovaly člověka a pomáhaly mu naplňovat odvěkou touhu po rychlosti. Díky nim se počátkem 20. století začaly vyvíjet nové sportovní disciplíny – *automobilismus*, *cyklistika*, *letectví*. Toto všechno umožnil převratný vynález kola. Jednoduchý mechanismus použitý i pro sportovní účely v podobě jízdního kola se objevil v první polovině 19. století. Obdobné mechanismy byly známy již dříve, o čemž svědčí například drobný dřevorez nalezený v kostele v Bruggách, pocházející z 15. století. Na tomto dřevorezu je zachycena matka, která vybízí své dítě k jízdě na jakési dětské tříkolce. Také v práci *Leonarda Da Vinciho* nalezneme dřevěné dvojkolo. První kolo s pedály vyrobil v roce 1840 skotský kovář *K. Macmillan* a v roce 1867 bylo již na pařížské světové výstavě vystaveno mnoho modelů nejrůznějších konstrukcí. Jedním z neúspěšnějších byl takzvaný *velociped* francouzského mechanika *Ernesta Michauxe*. Díky průmyslové výrobě došlo ke snížení ceny a k rozšíření tohoto levného dopravního prostředku. Počátky moderního cyklistického sportu spadají do druhé poloviny 19. století. Utváří se kluby, k nejznámějším patří *Pickwickuv klub* v Londýně. Ve Francii byl roku 1869 uspořádán první cyklistický závod.

Cyklistika zažívá bouřlivý rozvoj. Je námětem i pro řadu umělců, známý je *Toulouse Lautrec*, který ho použil při tvorbě atraktivních plakátů pro jednotlivé závody. K nejpopulárnějším patří *Tour De France*, což je závod profesionálních cyklistů. I v Čechách si cyklistika našla řadu příznivců, byla pojata do české sokolské soustavy a v roce 1881 byl založen klub velocipedistů na Smíchově.

Dlouhodobé hledání vhodné hybné síly bylo ukončeno sestrojením automobilu. Na přelomu 19. a 20. století přichází na svět automobilový sport. Po řadě pokusů se začínají objevovat modely, které fungují na parní bázi, ale skutečné vyřešení přináší benzínové spalovací motory. Rozvíjí se moderní turistika, auto se stává novým moderním dopravním prostředkem a vznikají rychlostní závody.

K těm nejslavnějším patří slavná *Grand Prix* a v roce 1911 se poprvé jelo *Rallye Monte Carlo*. Automobilové závody se postaraly o nejdramatičtější sportovní zážitky 20. století.

Technický rozvoj měl ve 20. století vliv i na vznik dalšího sportu, což bylo letectví. Lidé odjakživa toužili odrazit se od země a vznášet se ve vzduchu. Existuje řada mýtů a legend, kde se člověk vznáší na nebeských lodích, vozech, křídlech ptáků nebo pomocí draků či fantastických nestvůr. Jistě je nám všem dobře znám příběh athénskému stavitele a vynálezce *Daidala*. Zprávy a zvěsti o lidech, kteří umí létat, se v lidové slovesnosti vyskytovaly po staletí. Od 15. století se začínají hledat nejrůznější způsoby, které by člověku umožnily vzlétnout. V tomto směru vyniká postava významného italského malíře a vynálezce *Leonarda Da Vincio*. Rozsáhlé dílo, ve kterém se zachovala řada skic, ukazuje na jeho snahu nalézt způsoby a možnosti létání, jež by umožnily člověku vzlétnout. Skica létajícího stroje pochází z roku 1492. Dalším významným okamžikem byl rok 1783, kdy *bratři Montgolfierovi* předvedli ve Versailles svůj vynález. V roce 1868 byla uspořádána v Londýně první letecká výstava a důležitým datem je i 17. 12. 1903 kdy vzlétlo k nebi první moderní letadlo.

Obr. 175. Francouzské cyklistické závody, plakát Toulouse-Lautrec 1896

Obr. 176. Americké automobilové závody, počátek 20. století

3. OLYMPIJSKÉ HRY

Olympijské hry jsou významnou událostí nejen pro sportovní svět, ale pro celou společnost. Proto je tomuto tématu věnována celá jedna kapitola práce. Pokud budeme hovořit o olympijských hrách musíme se vrátit na jejich samý začátek do antického Řecka. Začátky olympijských her byly tak jako začátky všeho, co se pak stalo velkým, skromné. Řekové vedli o olympijských hrách vždy přesné záznamy a mezi těmi, kdo jejich spolehlivost kdysi kontrolovali, byly i takové osobnosti jako *Aristotelés* nebo *Eratosthenés*. Necelých 3000 let leží mezi prvními hrami v Olympii a právě připravenými hrami v Japonském Tokiu. V mnohém ohledu se ovšem olympijské hry změnily a zdaleka už nejsou tím, čím byly v antice. Ačkoli olympijské hry představovaly největší sportovní událost starověkého světa, ve srovnání s dnešními to byly minihry. K zásadám sportovce dodnes patří; bojovat a nevzdávat boj, stejně jako trpělivě a vytrvale jít za cílem.

Na začátku naší cesty se zastavíme v Athénách, které jsou nejstarším velkoměstem na evropské půdě. Jejich občané přinesli neocenitelný vklad do světové kultury a civilizace i tím, že se v nich konaly roku 1896 první novověké olympijské hry. Velkolepost se tu pojí s krásou a krása s majestátem věků. Pro tuto příležitost byl vystavěn olympijský stadion – velechrám antického kultu tělesné zdatnosti. První olympijské hry byly původně označeny jako panathénské. Zprávy o těchto hrách nám zreformoval athénský vládce *Peisistratos* v druhé polovině 6. století př. n. l.

Výjevy z těchto her a sbírky pohybových ilustrací dějin starověkého Řecka z kamene a kovu nám přináší Národní archeologické muzeum. Jsou tady stovky dokladů. Mytologické obrazy ukazují například reliéfy na podstavcích dvou soch z doby kolem 510 a 490 př. n. l., které byly objeveny v Themistoklově hradbě na Kerameiku. Jsou na nich zobrazení zápasníci, oštěpař a skokan a dvě družstva při míčové hře. Na jiném reliéfu náhrobní vazy pocházející z doby kolem 350 př. n. l. je mladík s míčem, který si přehazuje ze stehna na stehno, jako dnešní fotbalista. Velikostí a uměleckou úrovní vynikají zejména malby na panathénských amforách, jež dostávali jako odměnu vítězové panathénských her. Nejméně polovina řeckých soch, maleb, reliéfů je z oblasti sportu. Skutečnost, že Řekové zobrazovali atlety jako bohy a bohy jako atlety není vůbec přehnaná.

Řecko se stalo rodnou zemí sportu a sportovních soutěží a tyto soutěže se vyvinuly v hry, jež se konaly bez přestávky tisíc let. Cesta k pochopení řeckých olympijských her je dlouhá a záhadná. Olympijské hry se nevynořily ze dne na den, ale mají taky svoji bohatou historii.

Obr. 177. Hra zvaná episkorys, reliéf se zbytky polychromie na podstavcích ztracených soch z doby kolem r. 510 a 490 př. n. l.

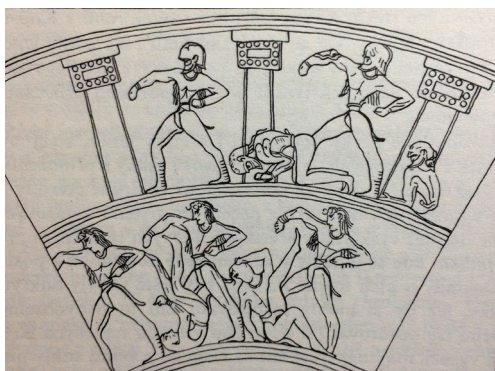
Obr. 178. Pozemní bokej, reliéf se zbytky polychromie na podstavcích ztracených soch z doby kolem roku 510 a 490 př. n. l.

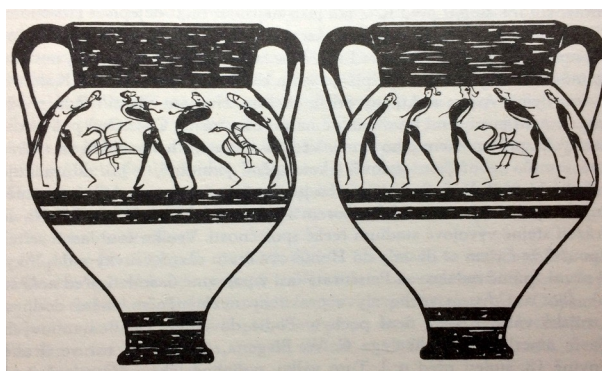
Obr. 179. Trénink s míčem, reliéf na mramorové náhrobní váze z doby kolem roku 350 př. n. l.

3. 1. Krátká cesta do historie

Jak již jsme zmiňovali, počátky sportu a her na řecké půdě sahají do „krásné a úrodné země uprostřed temného moře“ jak praví Homér „jež se jmenuje Kréta“. Nejstarší sport v celosvětovém měřítku – zápas, máme doložený na řadě krétských památek. Jednou z nejinformativnějších památek je v tomto ohledu *steatinový rhyton* z let 1550 – 1500 př. n. l., sestavený z množství úlomků nalezených v Aja Triadě. Jsou na něm zobrazeny čtyři pásy s výjevy z her. V první shora je pravděpodobně box a zápas, ve druhém býčí hry s akrobatem nabodnutým na rohy, ve třetím box a ve čtvrtém pravděpodobně kombinovaný box a zápas.

Obr. 180. Box a zápas na Krétě, reliéf na Rhytonu asi z poloviny 16. století př. n. l. nalezeném v Aja Triadě

Obr. 181. Boxeři a běžci, malba na mykénské váze nalezená na Kypru asi z 13. století. př. n. l.

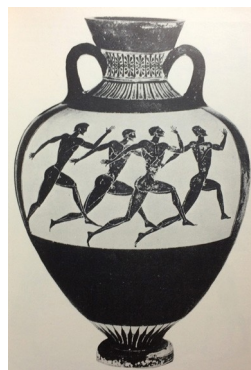
K rozvoji sportu na pevnině přispěli Řekové dvěma disciplínami, a to závody v běhu a na vozech tažených koňmi. Vyobrazení závodů na vozech můžeme vidět na náhrobních deskách, nalezených v Mykénách, pocházejících asi z poloviny 16. století př. n. l. Další ornamenty zdobí vázy ze 14. a 13. století př. n. l. Až s těmito závody začíná skutečné soutěžení sportovního charakteru, kde jde od počátku pouze o vítězství a s ním spojenou slávu.

Obr. 182. Zakázaný chvat při pankratiu, vpravo rozhodčí s holí, červenofigurová malba na misce z doby kolem roku 490 př. n. l.

Obr. 183. Konec boxerského zápasu, červenofig. malba z let 500 – 490 př. n. l.

Obr. 184. Konec boxerského zápasu, červenofig. malba z let 500 – 490 př. n. l.

3. 2. Vývoj olympijských her

Olympijské hry, které se údajně konaly roku 776 př. n. l. se staly výchozím bodem řeckého kalendáře. Ve skutečnosti byly však první oficiální, kterými začíná seznam olympijských vítězů a současně se konala první olympiáda. V původním chápání se jedná o čtyřleté období mezi jednotlivými hrami, které se používá jako jednotka datování. Uvádí se, že se v Olympii slavnosti a závody pořádaly dávno předtím, ale měly pouze lokální význam.

Dějištěm celořeckých her se stala *Olympie*, právě proto že byla známá jako kultovní a sportovní středisko. *Olympie* a její hry mají svoji dlouhou předhistorii a podle nejznámějších dokladů měly olympijské hry více než půl tuctu zakladatelů. Nejčastěji se za zakladatele považuje *Pelops*, syn krále *Tantala* nebo *Hérakles*, syn nejvyššího boha *Dia*.

Podle historických tvrzení měly první olympijské hry, konané roku 776 př. n. l. pouze jednu disciplínu, a to závod v běhu na délku jednoho stádia a trvaly pouze jeden den. Stejný program následoval i dalších dvanáct her. Teprve na 14. a 15. hrách přibyl takzvaný „dvojitý běh“ a „dlouhý běh“ který se udržel beze změny ještě na dvou hrách. To znamená, že náplň prvních sedmnácti olympijských her tvořily výhradně běžecké disciplíny.

K významné reformě došlo až na 18. olympijských hrách, kdy se program rozšířil o zápas a pětiboj. Na 23. hrách byl zaveden box. Obohacení her o další nové disciplíny mělo za následek, že se hry prodloužily na dva dny. Do 25. her roku 680 př. n. l. byla zavedena první jezdecká disciplína; rychlostní závod na dvoukolových vozech s koňským čtyřspřežím. Od roku 632 př. n. l. se mohli kromě dospělých mužů účastnit olympijských her i dorostenci. Na 65. hrách roku 520 př. n. l. byl připojen do programu olympijských her běh těžkooděnců. Tím vývoj sportovních disciplín na olympijských hrách skončil. Her bylo celkem dvanáct.

Ke změně došlo na 70. olympijských hrách, kde se program rozšířil o další nové disciplíny. Stalo se tak roku 500 př. n. l. a byly zavedeny jezdecké závody čtyřkolových vozů s párem volů a na dalších hrách i závod klusáků. Na 93. hrách roku 408 př. n. l. se připojil závod vozů s koňským dvojspřežím a na 99. hrách roku 384 př. n. l. byl zaveden závod vozů s dvojspřežím hříbat. Na 131. hrách roku 256 př. n. l. přidbýl ještě jezdecký rychlostní závod na hříbátech. V historických pramenech klasické doby se uvádí celkem osmnáct olympijských soutěží. Ve svém konečném výsledku měly olympijské hry celkem 23 disciplín; sedm zápasnických, devět lehkootletických, šest jezdeckých a jednu mimosportovní. Tato mimosportovní disciplína byla zavedena roku 396 př. n. l. na 96. hrách. Byla to soutěž trubačů a hlasatelů o právo ohlašovat nastoupené závodníky a vítěze. Zařazování nových disciplín do programu olympijských her mělo za následek prodlužování her na konečných pět dnů.

Obr. 185. Oštěpař, černofigurová malba na misce z doby kolem roku 420 př. n. l.

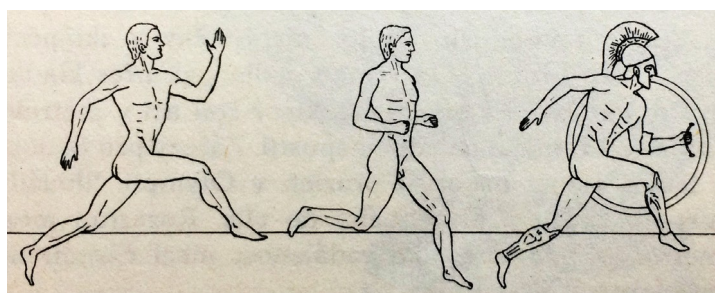
Obr. 186. Skokan při doskoku, dole značky soupeřů, černofigurová malba z r. 550 př. n. l.

Obr. 187. Pětibojaři s náradím, černofigurová malba na panathanejské váze z let 520 – 510 př. n. l.

Obr. 188. Přehození soupeře přes záda při zápasu, černofigurová vázová malba z doby kolem roku 490 př. n. l.

Obr. 189. Běh na krátké a dlouhé trati, běh těžkooděnců a běh dívek, schéma podle vázové malby z 5.–4. století př. n. l.

V pojetí starých Řeků byly olympijské hry náboženskými slavnostmi k počtě nejvyššího boha Dia. Proto připadala pouze polovina z celkové doby olympijských her na sportovní soutěže a druhá polovina byla vyhrazena různým obřadům. Pořádání olympijských her bylo věcí Élidů. O sportovní náplni her, pořádání závodů a pravidel jednotlivých disciplín rozhodovala komise tzv. nomofylaků „*dozorců nad zákony*“. Nejvyšším orgánem olympijských her byla élidská rada „*rada Élidů*“.

Před samotným začátkem soutěžení museli závodníci projít předolympijským tréninkem a složit olympijskou přísahu. Akt přísahy probíhal slavnostně a vedl se o něm protokol. Tento protokol zaznamenával oficiální seznam závodníků. U každého závodníka se uvádělo kromě vlastního jména i jméno otce a domovského města. Dále tam stál název disciplíny, ve které závodník startoval. Tento seznam byl vyhotovený na bílé vápencové desce, vystavený pře branou Búleutéria.

Na program olympijských her se nikdy nedostaly soutěže ve zpěvu, přednesu básní, v tanečních nebo dramatických představeních a ani ve výtvarném umění. Řekové tvrdě a důsledně trvali na jejich čistě sportovním charakteru. Nicméně sport v Řecku vždycky souvisel s uměním, a tak umění proniklo na olympijské hry spolu s jejich návštěvníky. Právě umělci a vědci určovali kulturní atmosféru her. Procházka Altidou byla prohlídkou jedné z nejskvostnějších sochařských galerií antického světa. Na antických hrách uznávali Řekové na rozdíl od našich zvyklostí pouze první, druhé a třetí místo, další se neklasifikovalo. Znak vítězství byla zelená palmová ratolest a štoček červených stuh. Nejvyšší poctou a odměnou pro vítěze byl věnec z posvátné olivy zvaný kotinos. Podle tradice byl tento věnec upleten z jedné větvičky ustrížené zlatými nůžkami ze stromu, který rostl u západního průčelí Diova chrámu. Tento strom údajně vyrostl bez lidského přičinění z plodu olivy, kterou zasadil na Kronově pahorku Hérakles. Tyto věnce byly jedinou odměnou, kterou mohli olympionici získat. Kromě nich a práva dát si postavit sochu nedostali už nic, jak dokazují prameny.

Obr. 190. Vítězný atlet se stuhami a olivovými větvicemi

Obr. 191. Mince na oslavu olympijských vítězství

Na počátku 6. století př. n. l vznikly podle vzoru olympijských her tři další celořecké hry; v Delfách, Isthmii a Nemeji. Nejvýznamnější z těchto her byly pýthijské hry v Delfách, které se konaly na počest boha *Appolóna*, boha slunečního jasu, ochránce života a pořádku, vůdce Múz. Tyto hry charakterizovalo úzké spojení sportu a umění. Umělecké soutěže měly převahu. Delfy byly snad ještě větší a cennější galerií soch pod širým nebem než Olympie. Jsou to především sochy, které můžeme považovat za grafiku této doby.

„Je nemožné, aby ti někdo slovy popsal potěšení, jaké tam pocítujeme“

řekl podle Lúkiána Solón Anacharsiovi o brách v Olympii.

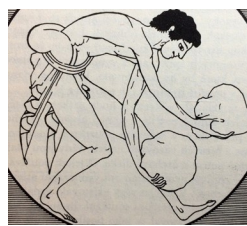
O Kentaurech v antice se říkalo; „*Kůň a jezdec jedno jsou*“ Podobnou jednotu jako u těchto mytologických bytostí tvořil ve sportu trenér a závodník. V literatuře se setkáváme s tvrzením, že v nejstarších dobách trénink a tréní neexistovali. Nejstarší písemné doklady o tréninku pocházejí z klasické doby. Představují nám trenéry jako uznávané a vysoce vážené učitele úspěšných závodníků, jako jejich tektóny (tvůrce). K postupnému zlepšování metodiky a techniky tréninku vedly zkušenosti mnoha generací atletů. Tyto zkušenosti dosáhly takové úrovně, kterou lze z dnešního hlediska nazvat vědeckou. Za zakladatele vědeckého tréninku se pokládá atlet *Ikkos* z Tarentu. K jeho činnosti se připisuje zejména přesně regulovaná životospráva atletů a rozvržení čtyřdenního tréninkového cyklu. O tomto cyklu známe podrobnosti až z *Filostratova* spisu *O gymnastice* z přelomu 2. a 3. století n. l. Tento spis se našel čirou náhodou, další odborná literatura, ke které dal Ikkov podnět bohužel zmizela, a to zřejmě pro nezájem křesťanských knihovníků o sport. K odbornosti trenérů náleželo znát nejen tělo, ale i duši svých cvičenců.

Za základ lehké atletiky považovali Řekové stejně jako my běh. Na běžecké dráze se dělaly zářezy ve startovacím prahu, které zřejmě sloužily k označení míst na startu a při doběhu do cíle. Na startovacích prazích v Olympii bylo místo pro čtyřadvacet závodníků. Na nejstarších výtvarných památkách můžeme sledovat stejnou fyzickou konstituci všech běžců. Rozdíly se totiž objevily až na pozdějších památkách. V literatuře na tyto rozdíly poukázal nejvýstižněji *Filostratos*. Platilo, že nikoli příroda dělá mistra, nýbrž opakování. Z těžkoatletických disciplín se soutěžilo pouze v zápase, boxu a pankratiu. Z celosvětového měřítka se zápas považuje jako nejstarší známý sport; rovněž i v Řecku měl svoji pradávňou historii spojenou s mýty bohů. Z vyobrazení a literárních děl známe více než čtyřicet chvatů, přičemž každý z nich měl svůj název jako písmeno v abecedě nebo slovesný tvar.

Z pradávných dob řeckého světa máme doložený i box. Boxeři používali pěstní řemeny, aby dosáhli mohutnějšího úderu. Podle svého tvaru se jmenovaly *sphaina* (koule, míč). Výtvarné památky jako vázové malby nebo sochy představují těžké atlety jako ztělesnění síly a obratnosti. Boxeři totiž na nich vypadají jako valibukové z našich pohádek. Dalším častým grafickým znázorněním této doby jsou právě malby na vázách.

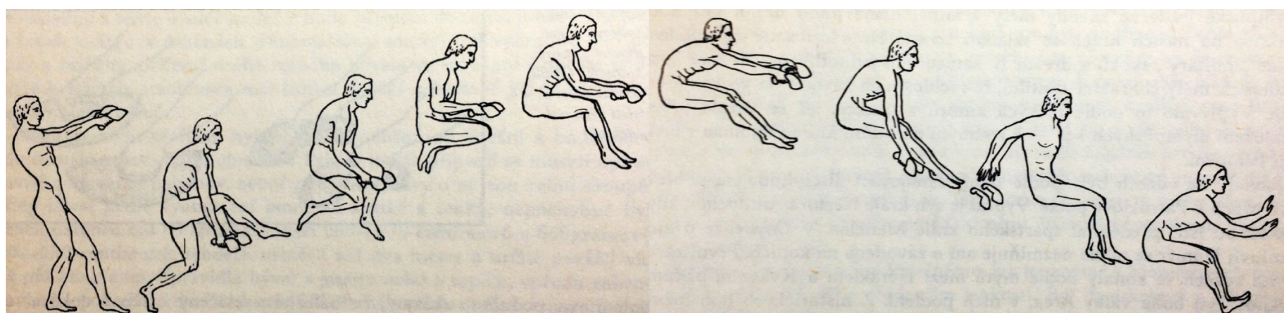
Obr. 192. Boxerské rukavice (*himantes*), podle vyobrazení od 6. stl. př. n. l.

Obr. 193. Zdvihání břemene, červenofig. malba na misce

„Kdo má rychlé a vytrvalé nohy, je běžcem. Kdo má sílu, jež sevře soupeře, je zápasníkem, a kdo umí zasáhnout soupeře mohutným úderem je boxerem; kdo toto dvojí dokáže spojit, je pankratistou. Kdo je však ve všem mistr, soutěží v pětiboji.“ Nelze to asi říci výstižněji – vždyť také autorem těchto slov je Aristotelés.

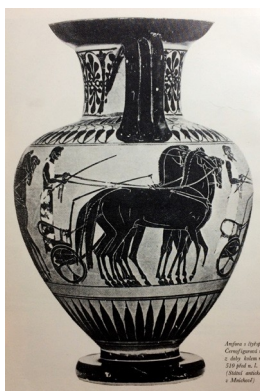
Prvořadému zájmu se na olympijských hrách těšila soutěž pětiboje. Tato soutěž nejvíce přispívala k harmonickému rozvoji těla podle požadavků kalokagathie. Na výtvarných památkách se setkáváme s touto disciplínou až koncem 6. století př. n. l. Pětiboj se skládal ze tří lehkých disciplín; běh, hod oštěpem a skok do dálky a ze dvou těžkých disciplín, za které se pokládá zápas a hod diskem. Skok do dálky se vyvinul z přirozené potřeby člověka překonávat horizontální terénní překážky. Pro zabezpečení rychlého letu a jistého doskoku používali skokani *haltéry*, což byla speciálně tvarovaná kamenná nebo kovová závaží. Používala se vždy v páru a podle tvaru se dělila na dlouhá a kulovitá. Skok s haltérami byl náročnou technickou disciplínou a podle vyobrazení na vázách lze pozorovat, jakou techniku skokani uplatňovali.

Obr. 194. Skok do dálky s čínkami, schéma podle vázových maleb ze 6. – 4. století př. n. l.

Pětibojař ztělesňoval vyváženost a všestrannost; jejich spojení se jmenovalo harmonie. Dosvědčuje to množství soch a maleb.

V Antice měly olympijské jezdecké závody zcela jinou podobu než dnes. Na tehdejších hrách měly spíše charakter dostihů. Závody na koních jsou doloženy na stovkách vázových maleb, které vypadají jako ilustrace vybrané z učebnice jezdeckví. Pozoruhodná jsou zejména vyobrazení, jež zachycují koně ve cvalu. Z některých ukázek můžeme přímo vycítit soulad mezi rytmem jezdce a koně. Řadu informací o těchto závodech se dovídáme z příručky *O jezdeckém umění*, jejímž autorem byl *Xenofón*. Od žokejů se požadovalo, tak jako dnes, aby byli lehcí; umělci to na malbách a sochách vyjádřili miniaturizací jejich postav.

Obr. 195. Amfóra s čtyřspřežím, černofigurová malba z roku 510 př. n. l.

Obr. 196. Pětibojařky, výřez z mozaiky asi z poloviny 4. století n. l. objevené na Sicílii

Obr. 197. Skok z věže, nástěnná malba v hrobce u Posedónie z doby kolem roku 480 př. n. l. je jediným výtvarným dokladem o tomto sportu v Řecku, objevena byla teprve roku 1968

Kromě soutěžních disciplín na olympijských hrách existovala celá pestrá paleta jiných sportů. Mnohé z dnes populárních sportů Řekové neznali; ostatně nemohli vynalézt všechno.

Poměrně rozšířené byly v Řecku vodní sporty, ale na program olympijských her se nedostaly. Z výtvarných a literárních památek máme doložené plavání a potápění. Na vyobrazeních plavců můžeme sledovat pozoruhodnou práci nohou, kterými pohybují těsně u sebe, jako při dnešním stylu zvaném delfín. Známý byl i skok z věže, který známe z jediné malby nalezené v hrobce z dob kolem 480 př. n. l. v Poseidónii. Skokan má účelný promyšlený tvar, tělo pěkně prohnuté a ruce předpažené.

Součástí olympijských her se nestaly ani hry v užším slova smyslu, ačkoli mnohé z nich byly v celém Řecku rozšířeny a měly výslovně sportovní charakter. Paleta mimo olympijských her byla opravdu pestrá, ale přece jen na ní zůstalo jedno velké bílé místo. Řecko je zemí zářivého slunce a jasného moře. Chybějí mu bílé sněhové vločky, to proto se tam nepěstovaly zimní sporty.

To jestli se výkony antických atletů rovnaly dnešním, převyšovaly je, nebo zůstaly daleko za nimi, zůstává záhadou. Žel, ani jeden z oslavných nápisů k jejich počtě nenahrazuje údaj stopek. Zvážíme-li všechny srovnatelné údaje, nejspíše dojdeme k závěru, že výkony dnešních sportovců jsou vyšší. Nezapomínejme však, že nejtěžší první úsek cesty absolvovali Řekové za nás.

Byly sportovní soutěže a před těmito soutěžemi musely existovat sportovní disciplíny, které měly určité pravidla. Literární památky jsou toho důkazem. Olympijské hry měly svoji předhistorii a měl ji i sport. O všech těchto předchůdcích víme z výtvarných a písemných památek. První sport, o kterém jsme se z předřeckých pramenů dozvěděli, byl zápas. Řekové nebyli první, kteří pěstovali sport. Převzali původní poznatky a nejenže je rozhojnili, ale navíc je i systematicky zpracovali a teoreticky zevšeobecni. Tím jako první vytvořili vědu. Řekové dosáhli takové úrovně, že po zániku antiky potřebovalo lidstvo více než tisíc let, než si je znovu osvojilo a překonalo. Stejně tak tomu bylo i u sportu. Sport se pro Řeky stal podstatnou a neoddělitelnou součástí života. Jako jediný starověký národ si Řekové vytyčili ideál kalokagathie; harmonického rozvoje těla a ducha. Ideál, jemuž podřídily sportovní soutěže a závody.

Z historických pramenů je známo, že olympijské hry byly zrušeny v roce 394 n. l. císařem *Theodosiusem I.* Jeho verdikt je všeobecně považován jako rozsudek smrti nad Olympií. Uplynulo plných 1500 let než francouzský baron *Pierre de Coubertain* obnovil na pařížském kongresu v roce 1894 olympijské hry.

3. 3. Olympie

Je jen málo míst na světě, které se zapsaly s tak hlubokou historií a tradicí do podvědomí lidstva, jako je tichý kout Olympie. Toto místo bylo posvátným územím a jedním z nejvýznamnějších středisek společných setkání. Staří Řekové se zde scházeli na festivalu tělesné zdatnosti každé čtyři roky. Lidé sem přicházeli v tisících a desetitisících, jen aby se mohli zúčastnit přehlídky síly a krásy lidského těla. A jelikož staří Řekové spojovali kult těla s kultem umu a ducha, přicházeli sem spolu se sportovci i básníci, hudebníci, filozofové, politici a umělci, a to jen aby se mohli pochlubit svým uměním, inspirovat se a vystavit svá díla. Olympie se stala místem, kde se upevňovalo vědomí souvátlosti Řeků a olympijské sportovní slavnosti se staly největší společenskou a kulturní událostí řeckého světa.

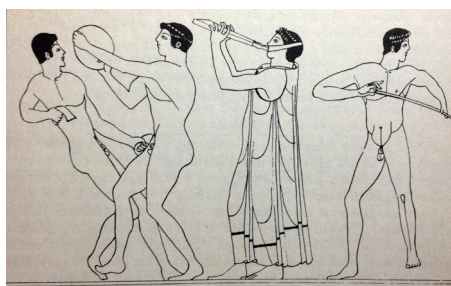
Podle nejstarších řeckých údajů se první starověké olympijské hry konaly v roce 776 př. n. l. a naposledy roku 393 n.l., tj. celkově 293 krát. Byly to první hry celořeckého charakteru a měly největší prestiž ze všech her. Olympie byla nejen jejich dějištěm, ale i rodištěm. Na Olympijské půdě „*bližší nebi než zemi*“ neměly místo lidské spory.

Olympie se skrývá ve stinném háji a je označována jako nejkrásnější olympijský park na světě. Vyzařuje atmosférou klidu a míru, působí dojmem pohody a uchvacuje nás svou poetičností.

Nejpozoruhodnějším výtvořem lidské dovednosti a lidských rukou byla v Olympii *Diova socha*. Tuto sochu vytvořil sochař *Feidias*, kterého Řekové pokládali vůbec za největšího umělce své doby. Říman *Valerius Maximus* napsal v 1. století n. l. „*Ze všech soch vytvořených lidskou rukou není velkolepější a obdivuhodnější...*“

Obr. 198. Feidiova socha Dia Olympijského na élidské minci z 2. století

Obr. 199. Sport v řeckém gymnáziu, podle antické vázové malby z doby kolem roku 420 př. n. l.

Za vzor harmonie lidského díla s přírodou můžeme označit *Olympijský stadion*, který je skvěle zakomponovaný do krajiny a tím tvoří přímo její součást. Olympijský stadion nebyl největším ani nejvyšším, ale byl nejslavnějším. Slovo stadion původně znamenalo určitou vzdálenost, postupem času z toho ale vzniklo pojmenování celého závodního prostranství. Další významné instituce, které sloužily tělesné výchově, byl hipodrom a gymnázium.

Sochařská výzdoba staré Olympie padla za oběť ničitelům a času, proto se z ní zachovaly jen fragmentární a náhodné ukázky. Množství soch zdobily olympijské chrámy a volná prostranství.

Dnes se má věc poněkud jinak. Olympie je spíše turistickým cílem než sportovním střediskem. V duchu zájmu rozvoje olympijských her vyrostlo jako ze snu sportovní středisko, které se nachází právě za stadionem staré Olympie. Tento areál je jako vystřižený z příručky o sportovní architektuře.

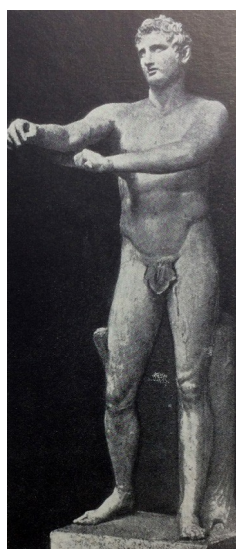
Na olympijské půdě se ukázalo, že umění a sport jsou dva mosty na cestě, která vede k porozumění. Olympie jako jedno z nejpamátnějších míst světa nás obohatilo o poznatky, bez kterých bychom byli nevědomější a o umělecké poklady, bez kterých by bylo lidstvo chudší.

Navíc Olympie podnítila vzkříšení olympijských her v plném lesku a světovém měřítku. Na oltáři *Hérina chrámu* se zapaluje každé čtyři roky oheň, který symbolizuje spojení se starověkou Olympií a zářivou silou olympijské myšlenky.

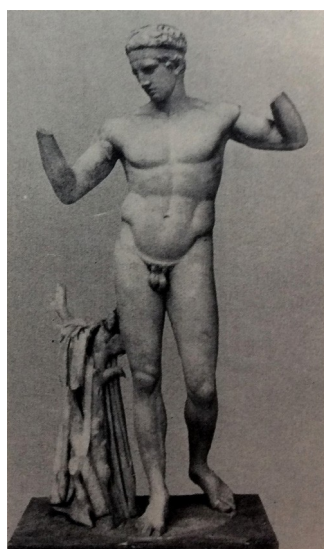
3. 4. Sláva Olympie

„Do daleka září sláva vydobytá na olympijských hrách, kde bojuje rychlost a síla spojená s odvahou o nejvyšší cenu,“ zpívá Pindaros v první Olympijské ódě. „Kdo si odtamtud odnese vítězství, těší se po celý život úctě sladké jako med, jež odměňuje úspěch. Vždyť čest a stále každodenní štěstí je to nejlepší, co si může přát člověk.“

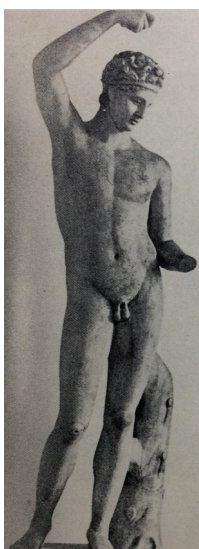
Na oslavu vítězů byly zhotovovány sochy, kterých se počítalo na tisíce. Do dnešní doby se zachovalo patrně jen deset kusů. Z toho však ani jedna v kompletním originálu. Nejslavnější a nejznámější starověká socha atleta je zřejmě *Myrónův Diskobolos*. Pochází z let 465–460 př. n. l., ale to je bohužel vše co o ní víme. Tvůrce ideálu atletické krásy byl *Polykleitos* z Argu. Tento mistr monumentální harmonie vytvořil nejstarší sochu olympijského vítěze, která se zachovala. Tato socha zobrazuje *Kyniska z Mantineie*, vítěze v běhu dorostenců na 80. hrách roku 460 př. n. l. Tento rodák ze Sikyónu se proslavil nejen jako sochař, ale i jako autor první knihy o sochařství zvané *Kánon* (Zákon), kde popsal proporce lidského těla a vyslovil mnohé cenné poučky platné i pro nesochoře. Jedna z takových pouček byla „kážeň dělá mistra“. K jeho nejznámějším sochám patří *Diskofofos* (Atlet nesoucí disk), *Doryfofos* (Atlet nesoucí oštěp) a *Diadúmenos* (Atlet zavazující si stužku).

Obr. 200. Atlet čistící se škrabadlem, Lysippos

Obr. 201. Atlet zavazující si stužku, Polykleitos, 430-420 př. n. l.

Obr. 202. Atlet nalévající si olej

Obr. 203. Rampidův jezdec, mramor z doby kolem roku 550 př. n. l.

O umělcích pozdně klasické doby, jako byli *Práxiteles* nebo *Skopas*, máme pouze literární zprávy. První zachovaná socha olympijského vítěze zobrazuje pankratistu *Agia z Farsalu* a pochází z dob kolem roku 320 př. n. l. Tuto sochu můžeme vidět v Delfském muzeu, není to však originál nýbrž replika, kterou vytvořil sochař *Lýsippos*. Z jeho dalších děl je dnes nejznámější *Apoxyomenos* (Atlet čistící se škrabadlem). Do seznamu známých soch patří i socha *Vozataje Delfského* ze zbytku Polyzalova pomníku, pocházející z doby kolem roku 475 př. n. l.

Grafické znázornění této doby, jako byly malířské výtvořky řeckých umělců, zmizely téměř beze zbytku, zachovaly se pouze vázové malby. Těchto vázových maleb se však dochovalo obrovské množství, a proto *Corpus vasorum antiquorum*, který je zachycuje, má od roku 1923 už přes 80 svazků a ještě dlouho bude neúplný. Vázy zdobí zejména figurální náměty, často s výjevy inspirovanými sportem. Mezi nejlepší vázy se sportovní tematikou se řadí attické vázy, které byly udělovány jako ceny vítězů na panathénajských hrách.

Obr. 204. Panathénská amfóra, Vytřvalci z poloviny 6. stl. př.n.l.

Obr. 205. Čtyřspřeží před startem, malba z poloviny 6. století př. n. l.

3. 5. Athénská premiéra

Dokázali bychom si dnes vůbec představit svět bez vzkříšení olympijských her? Bez rozvoje tělovýchovy a sportu, kterému daly olympijské hry tak silný a neoddělitelný podnět? Vzkříšení Olympie s úločky toho, co se nám zachovalo, patří dnes mezi největší činy, kterými se může pochlubit světová architektura.

Návrat Olympie do podvědomí Evropy můžeme pozorovat už na konci středověku. Poprvé se tak stalo v Itálii, kde se ale lidé více zajímali o antický svět. Semeno vzkříšené v této zemi poté padlo na nejúrodnější půdu, a to v zemi, jež dala světu slovo sport; v Anglii. Anglie se stala kolébkou moderního sportu.

První známá novověká práce *O olympijských hrách* vyšla v roce 1430 a to od florentského básníka *Matea Palmieriho*. Další důležitá kniha, která dokonce ve své době dosáhla deseti vydání, nesla název *O posvátných hrách starých Řeků*, vydaná v roce 1491 *Virgiliusem Polydorusem*.

Douležitou součástí ve vývoji byl i jeden z našich prvních myslitelů *Jan Ámos Komenský*.

Dne 15. listopadu 1859 se sešli řečtí sportovci před zbytky panathanejského stadionu, aby zahájili své první novověké olympijské hry. Tyto hry měly pouze národní rámec, proto brzy ustoupily novým olympijským hrám mezinárodního charakteru. Zakladatelem novověkých olympijských her byl *Pierre de Coubertin*. Obnovit olympijské hry se rozhodl v roce 1888 a to proto „*aby obnovil nikoli formu, nýbrž sám princip této tisícileté instituce*“, jak sám později napsal ve svých *Olympijských pamětech* z roku 1931.

Je přímo neuvěřitelné, že dne 6. dubna 1896 se díky Coubertinovu zápalu pro věc, konaly první olympijské hry nového věku, které měly v sobě spojovat antickou tradici s výrazně novověkým charakterem soutěží. Stejně jako v Antice se měly konat každé čtyři roky, ale pokaždé v jiném městě a měly být přístupné příslušníkům všech národů.

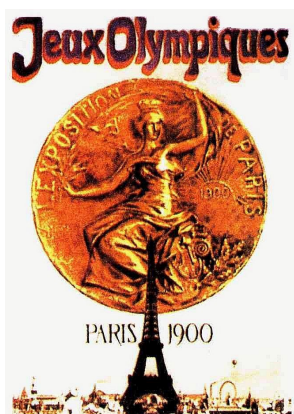
První z novověkých olympijských her se konaly v Athénách v roce 1896 a zúčastnilo se jich celkem 311 závodníků ze 13 zemí. Význam rodících se olympijských her pochopili jako první Maďaři. Pozornost obecnostva vzbudili jednotnými dresy a stejnými slaměnými klobouky, takže je lze označit jako průkopníky dnes už běžného jednotného oblečení olympijských výprav. Tyto jednotné dresy jsou nedílnou součástí designérské práce.

Druhé olympijské hry se konaly v Paříži roku 1900. Pozornost se tehdy soustřeďovala spíše na přípravu světové výstavy a tak Coubertin navrhl spojit hry se sportovními slavnostmi výstavy. Hry byly vedle světové výstavy bohužel odsunuty na vedlejší kolej a ve srovnání s athénskými vypadaly jako groteska. Program druhých olympijských her byl rozložen do několika měsíců, aby tak plnil své hlavní poslání; být jednou z výstavních atrakcí.

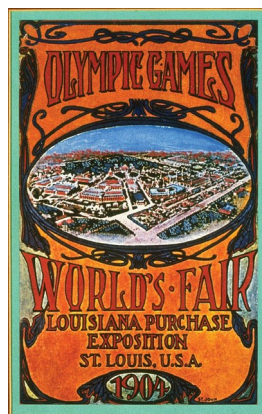
Třetí olympijské hry slíbil Coubertin Američanům. Prezident Theodore Roosevelt rozhodl, že se hry budou konat v Saint-Louis. Vývoj her nebyl bez problému. Čtvrté olympijské hry se konaly v Londýně roku 1908. Další ve Stocholmu roku 1912. Případ šestých her v Berlíně konaných roku 1916 ukázal slabiny novověké doby; zatímco Řekové odkládali války kvůli olympijským hrám, nyní se kvůli válce odložily hry.

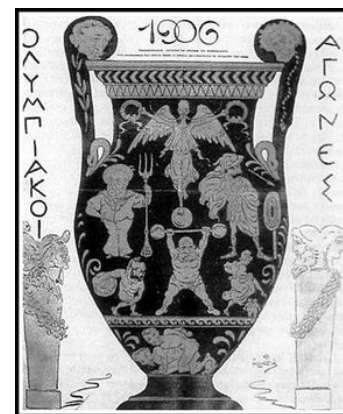
Obr. 206. Plakát,
Atény 1896

Obr. 207. Plakát,
Paříž 1900

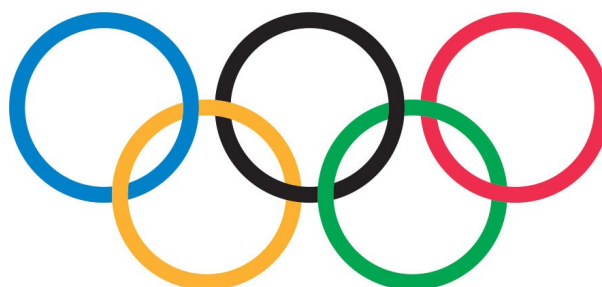

Obr. 208. Plakát,
Saint-Louis 1904

Obr. 209. Plakát,
Athény 1906, mezihry

Mimo to, že Coubertin sám vytvářel pozvánky a programy, které následně rozesílal, navrhl i olympijskou vlajku. Tato vlajka znázorňuje pět spojených kruhů, které symbolizují spojení sportovců všech pěti obydlených kontinentů. Poprvé ji představil na Olympijském kongresu v Paříži roku 1914. Bílá vlajka s pěti propojenými kruhy, z nichž modrý značí Evropu, zelený Austrálii, černý Afriku, červený Ameriku a žlutý Asii, byla bez námitek přijata za symbol olympijského hnutí. Poprvé zavlála 18. března 1915 v San Francisku.

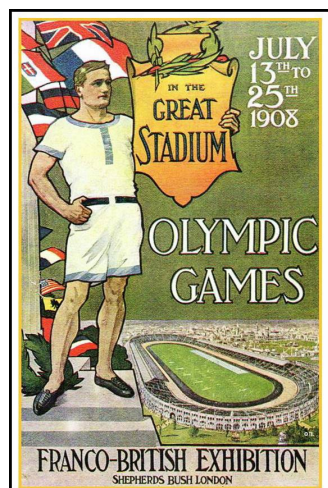

Obr. 210. Logo olympijských her

Hry s pořadovým číslem sedm uspořádali Belgičané v Antverpách roku 1920, kde v den slavnostního zahájení bylo vztyčení olympijské vlajky mnohem radostnější. V bohaté výzdobě celého města převládaly transparenty s heslem *Citius, Altius, Fortius* (rychleji, výše, silněji). Toto heslo se stalo jedním z olympijských symbolů. Coubertin zkoncipoval také olympijskou přísahu, kterou jako první v olympijské historii přednesl *Victor Boin*.

Velkým pařížským reparátem se staly osmé olympijské hry roku 1924. V tomto roce se také v Chamonix rozhodlo o vzniku zimních olympijských her, kterým se ještě budeme věnovat. Deváté hry probíhaly v Amsterdamu roku 1928 a desáté hry se konaly v Los Angeles roku 1932.

Poslední hry před druhou světovou válkou se uskutečnily v Berlíně roku 1936. Olympijské hry tohoto období jsou charakteristické nejen růstem počtu závodníků a diváků, ale i neustálým vzestupem sportovních výkonů; padaly olympijské i světové rekordy, rozšiřoval se počet sportovních disciplín a zároveň se zlepšoval jejich profil. S tím souvisela i potřeba vizuální identity.

Obr. 211. Plakát, Londýn 1908

Obr. 212. Plakát, Stockholm 1912

Obr. 213. Plakát, Antverpy 1920

Obr. 214. Plakát, Paříž 1924

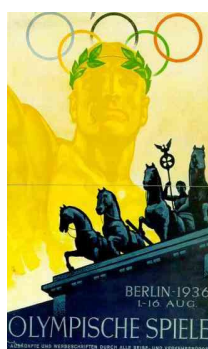
Obr. 215. Plakát, Amsterdam 1928

Obr. 216. Plakát, Los Angeles 1932

Následující dvojice olympijské hry se kvůli druhé světové válce nekonaly. Roku 1948 poskytl přístřeší čtrnáctým olympijským hrám Londýn. To je jen důkazem toho, že válečná vichřice může tyto hry pouze na čas zastavit, nikoli vyvrátit z kořene. Všechny hry, které se konaly po druhé světové válce, se vyznačovaly perfektními sportovními zařízeními a skvělou organizací soutěží. Patnácté olympijské hry se konaly v Helsinkách roku 1952. Dějištěm dalších olympijských her se stala roku 1956 Austrálie. Po sedmnáctých hrách, které se konaly v Římě v roce 1960, vzplanul oheň poprvé v Asijské zemi.

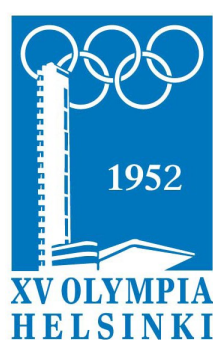
Bylo to právě Tokio roku 1964, kde pořadatelé překvapili enormní dimenzí sportovního zařízení a rozsáhlým využitím moderní techniky. Japonci navíc přidali ke hrám to, co z nich udělalo „olympiádu úsměvu“. Na devatenácté hry se velkoryse připravilo Mexiko roku 1968. Dvacáté hry a s nimi spojenou otřesnou tragédií má možná mnoho z nás ještě v paměti. Tyto hry se konaly roku 1972 v Mnichově a kvůli nedostatečnému bezpečnostnímu opatření podlely teroristickému útoku. Následné dvacáté první hry byly uspořádány v Montrealu v roce 1976. Následovala Barcelóna 1992, Atlanta 1996, Sydney 2000, Atény 2004, Peking 2008, Londýn 2012, Rio de Janeiro 2016. Následující olympiáda v roce 2020 se chystá v japonském Tokiu.

Obr. 217. Plakát,
Berlín 1936

Obr. 218. Plakát,
Londýn 1948

Obr. 219. Plakát,
Helsinky 1952

Obr. 220. Plakát,
Melbourne 1956

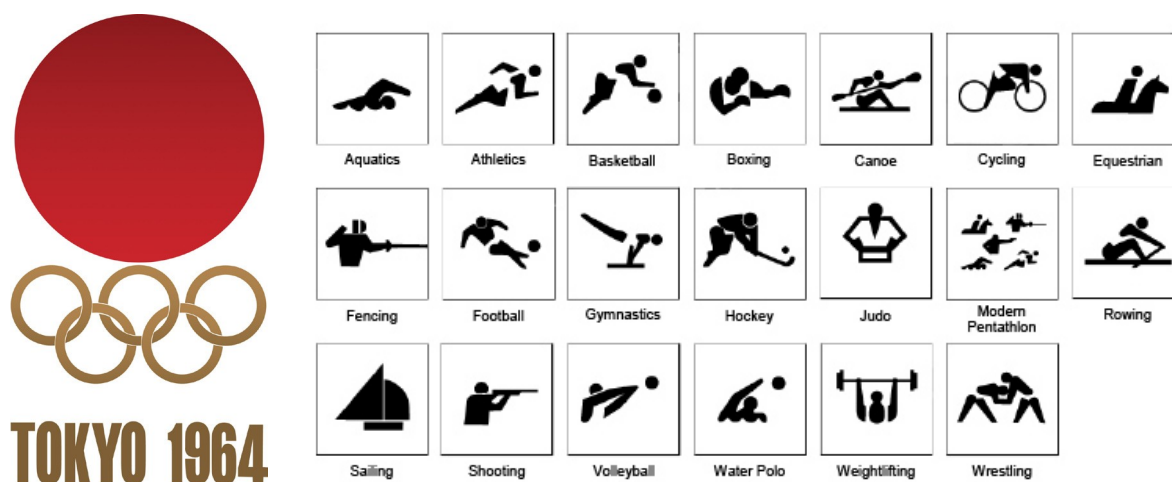
Obr. 221. Plakát,
Řím 1960

3. 6. Olympijské piktogramy

Od roku 1964 představovaly každé olympijské hry svůj osobitý vizuální styl. Každá disciplína měla vlastní piktogram, který se používal pro propagaci daného sportu. Piktogramy jsou dodnes významnou součástí komunikace olympijských her. Používají se na mapách, programech a na stěnách budov. Pro tak rozsáhlou mezinárodní událost jako olympijské hry, jsou piktogramy nevyhnutelné. Nejenže reprezentují každou disciplínu, ale i ulehčují komunikační a jazykové bariéry. Následně uvádíme historický přehled piktogramů posledních čtrnácti olympijských her.

3. 6. 1. Tokio 1964

Červený kruh, který představuje zářivé červené slunce – symbol Japonska, pod ním olýmpijské kruhy a slovo Tokyo 1964, tvoří logo letních olympijských her. Toto logo vytvořili společně dva japonské designéry Masaru Katsumi a Yusaku Kamekuro. Autoři si kládli za cíl vytvořit vizuální styl, který měl efektivně informovat účastníky a diváky her. Piktogramy jsou jednoduché a schématické siluety těla.

Obr. 222. Logo a piktogramy, Tokio 1964

3. 6. 2. Mexiko 1968

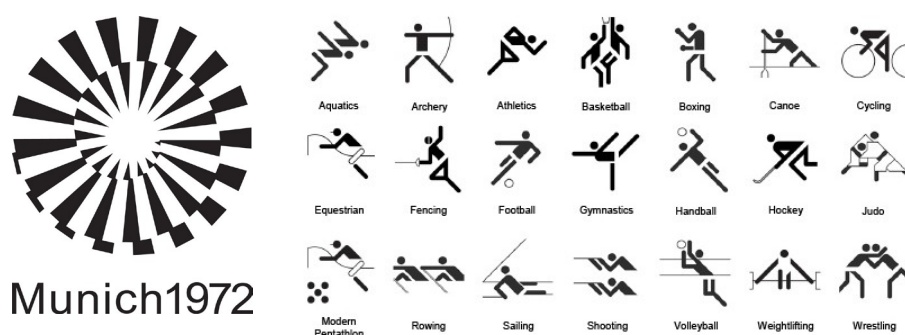
Vizuální styl Mexických olympijských her navrhl *Lance Wyman* – americký designér, který tehdy pracoval pro George Nelsona v New Yorku. Mexické olympijské logo z roku 1968 se zaměřuje na použití více křivek černé barvy; olympijské kruhy jsou vkresleny do čísla 68. Modifikované verze loga s vyznařujícími vzory zakřivených čar, se používaly na různých místech města a při propagaci události. Piktogramy používají pouze části těl sportovců nebo jeho vybavení. Tyto piktogramy odkazují na mexickou kulturu a historii. Autoři se inspirovali hispánskými znaky a uměním indiánů.

Obr. 223. Logo a piktogramy a další ukázky grafického designu, Mexiko 1968

3. 6. 3. Mnichov 1972

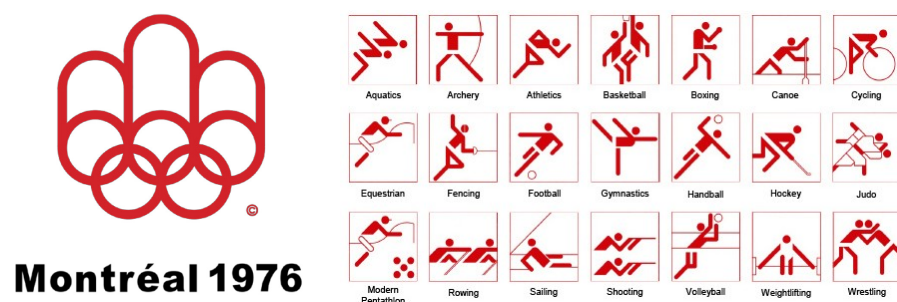
Ačkoli si hry v Mnichově nejvíce pamatujeme kvůli teroristickému útoku, logo bylo zajímavou inovací v olympijském grafickém designu. Grafika vytvořená německým designérem *Otto Aicherem* byla mezi prvními, která od počátku třicátých let upustila od konvence zobrazování pěti kruhů. Tento krok sám autor označil jako „silnou abstrakci“. Výsledné logo by mohlo být použito pro téměř každou událost a nejenom pro olympijské hry. Piktogramy představují siluety sportovců v typických pózách pro danou disciplínu. Vnitřní linky jsou konstruovány v úhlech 45° nebo 90° a ve své stylizaci používají geometrická pravidla. Způsob, jakým jsou některé sporty zobrazeny, ovlivnil sady následujících piktogramů.

Obr. 224. Logo a piktogramy, Mnichov 1972

3. 6. 4. Montreal 1976

Olympijské kruhy byly v tomto logu přeměněny tak, aby reprezentovaly písmeno „M“ pro Montreal. Logo vytvořil kanadský grafický designer *Georges Huel*, který také pomohl navrhnout olympijskou pochodně z roku 1976. Na tvorbě celkového vizuálního stylu se podíleli také *Otl Aicher* a *Pierre-Yves Pelletier*. K zajištění kontinuity se designéři rozhodli použít piktogramy Mnichova z roku 1972. U některých provedli jen mále úpravy, změnilly barvu a využili ohraničení čtverce linkou.

Obr. 225. Plakát a piktogramy, Montréal 1976

3. 6. 5. Moskva 1980

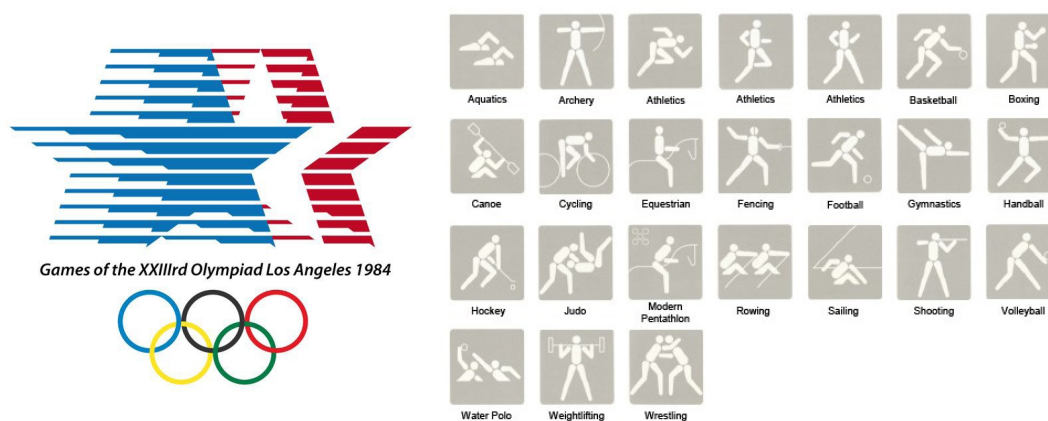
V Moskvě bylo osloveno několik uměleckých škol, aby zahrnuli téma olympijských piktogramů do studentských projektů. Finální piktogramy jsou prací *Nikolaje Belkova*, absolventa umělecké školy v Leningradu. Jeho piktogramy měly za cíl poskytnout dojem pružnosti obrazu. Vnitřní linky jsou konstruovány v úhlech 30° a 60° . Siluety sportovců jsou zaobleny a vytvořeny jako jeden kus, s výjimkou hlavy.

Obr. 226. Plakát a piktogramy, Moskva 1980

3. 6. 6. Los Angeles 1984

Los Angeles se nejprve z ekonomických důvodů zajímalo o získání práv na použití piktogramů Mnichovských her. Nakonec se vyhlásila soutěž mezi třemi kalifornskými společnostmi. Bylo stanoveno šest základních kritérií pro vývoj piktogramů, mezi které patřilo například jasná komunikace, čitelnost a praktičnost. Soutěž vyhrála *Keith Bright* s kolegy, kteří navrhli schematické siluety sportovců vytvořené deseti částmi. Kruh používali pro hlavu, ovál pro trup a osm dalších částí znázorňovali paže a nohy.

Obr. 227. Plakát a piktogramy, Los Angeles 1984

3. 6. 7. Soul 1988

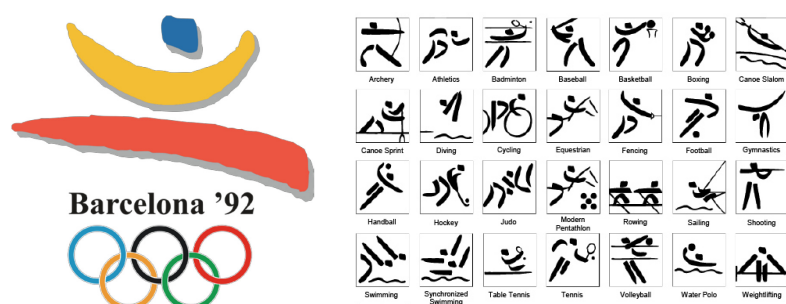
Milton Glaser popsal logo 24. olympijských her jako „*harmonické*“. Znak obsahuje tučné linky, které se sbíhají a tvoří soustředný kruhový vzorec nad podpisovými olympijskými kruhy. V roce 1985 byla vytvořena sada sportovních piktogramů, která měla být použita na asijských hrách v roce 1986 a olympijských letních hrách v roce 1988. V závěru bylo rozhodnuto, že olympijské hry musí být jedinečné a tak organizační výbor v Soulu vytvořil novou sadu piktogramů pro letní olympijské hry 1988. Hlava, trup, paže a nohy tvoří čtyři části piktogramu. Bílý trup kontrastuje s ostatními prvky těla.

Obr. 228. Plakát a piktogramy, Soul 1988

3. 6. 8. Barcelona 1992

Třemi tahy je vytvořená postava skákajícího sportovce v logu olympijských her 1992, který navrhl španělský umělec *Josep Maria Trias*. I přes jeho jednoduchý výběr barev a tvarů vytváří tyto prvky vzájemný vztah s logem, textem a olympijskými kruhy. U piktogramů byl kladen důraz zejména na uměleckou stránku a analogii s olympijskými kruhy. Stejně jako logo jsou piktogramy vytvořeny liniemi, připomínající stopy štětce ve třech částech: hlava, paže a nohy; trup je vždy zastoupen jinými prvky. Piktogramy se snaží ukázat dynamický pohyb sportovce.

Obr. 229. Plakát a piktogramy, Barcelona 1992

3. 6. 9. Atlanta 1996

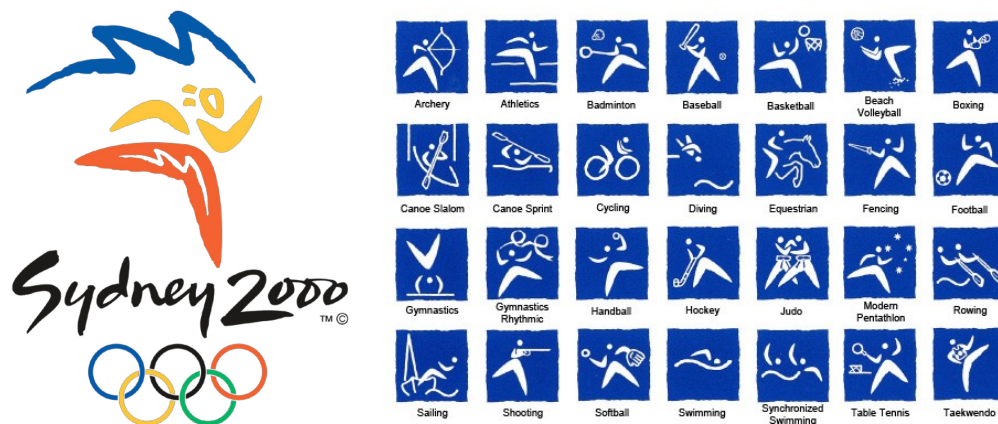
Obrázky nalezené na starověkých řeckých amforách byly inspirací pro piktogramy na olympijských hrách v Atlantě roku 1996. Kresby piktogramů vytvořily spojení s historií olympijských her. Styl siluety má být realistický a blízký lidské podobě. Výsledkem je, že siluety ukazují výraznou a jasně vyznačenou svalovou strukturu těla. Autor těchto piktogramů je grafický designer *Malcom Grear*.

Obr. 230. Plakát a piktogramy, Atlanta 1996

3. 6. 10. Sydney 2000

Olympijské hry v Sydney roku 2000 byly většinou připomínány za použití ikonické opery, kterou navrhl *Jørn Utzon*. Obrys této opery je naznačen i na pozadí loga. Toto grafické ztvárnění australského architekta a designéra *Michaela Bryceho* je oblíbeným dílem zejména kvůli typografii. Kvalitní kresba a typografie působí harmonicky. Piktogramy byly vytvořeny ve studiu *Saunders Design*. Boomerangy tvoří piktogramové siluety, obecně jeden pro nohy a dva malé pro paže. Použití bumerangů, tradičních loveckých nástrojů, vzdává poctu australské domorodé kultuře. Cílem piktogramového stylu je dynamické přizpůsobení rychlosti a pohybu sportovce.

Obr. 231. Plakát a piktogramy, Sydney 2000

3. 6. 11. Atény 2004

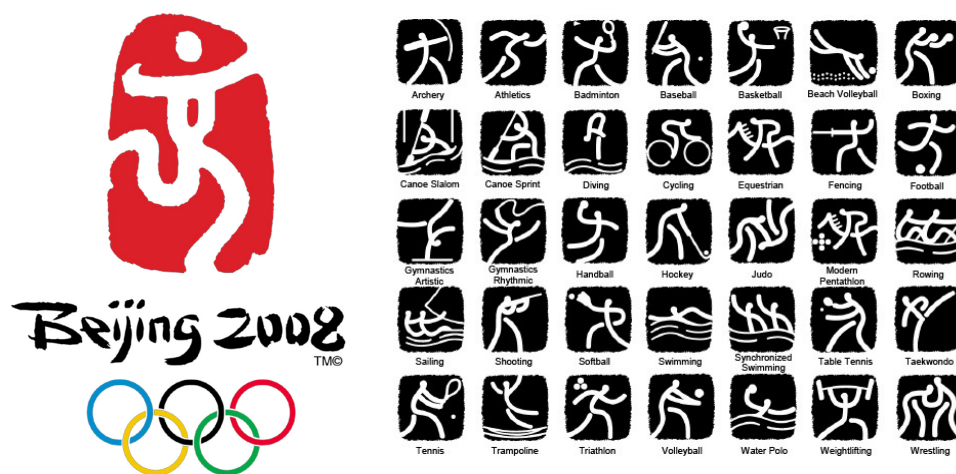
Starověké Řecko inspirovalo aténské piktogramy prostřednictvím svých čistých tvarů a jednoduchého rozvržení. Siluety sportovců a jemné tahy, které značí detaily, připomínají černé vázy starověkého Řecka. Fragменты starých váz sloužily i jako inspirace pro nepravidelný tvar piktogramových ohraničení. Piktogramy vytvořilo *ATHOC 2004 Image & Identity Department*.

Obr. 232. Plakát a piktogramy, Atény 2004

3. 6. 12. Peking 2008

Peking vyzval čtyři studia grafických designérů k předkládání projektů. Vyhrála dvě studia, která se na výsledné podobě vizuální stylu podílela; *China Central Academy of Fine Arts / Academy of Arts and Design, Tsinghua University*. Piktogramy obsahují především pojmy estetiky a pohybu, zároveň odkazují na čínskou kulturu. Tajemné znaky starověké čínské kaligrafie sloužily jako základní struktura a poskytovaly zaoblený a hladký vzhled.

Obr. 233. Plakát a piktogramy, Peking 2008

3. 6. 13. Londýn 2012

Olympijské hry v Londýně v roce 2012 měly dva typy piktogramů. Standardní piktogramy používaly siluetový styl svých předchůdců. Dynamická verze se inspirovala londýnským metrem. Piktogramy byly navrženy pro různé účely, včetně digitálních a 3D aplikací ve studiu *SomeOne Design Agency*. Ačkoli *Wolff Olins* vytvořila svěží logo pro olympijské hry, výsledek byl kontroverzní.

Obr. 234. Plakát a piktogramy, Londýn 2012

3. 6. 14. Rio de Janeiro 2016

Logo na posledních olympijských hrách bylo navrženo brazilskou agenturou *Tatil* po dlouhém výběrovém procesu, který proti sobě postavil 139 designérů. Piktogramy vytvořil interní tým pro olympijské a paralympijské hry Rio 2016 (*Rio 2016 Organizing Committee for the Olympic and Paralympic Game*). Oficiální typografie Rio 2016 vytváří siluety sportovců, je inspirována symbolem her a křivkami krajinné oblasti Carioca. Linie mají za cíl simulovat pohyb sportovců v akci. Navíc tvoří každý piktogram spojitou čáru, která se mění v tloušťce, aby poskytla dojem hloubky. Rámec piktogramů ve tvaru obláčku se přizpůsobuje siluetám a posiluje tak pohyb sportovců.

Obr. 235. Plakát a piktogramy, Rio de Janeiro 2016

3. 6. 15. Tokio 2020

Pořadatelé následujících letních olympijských her vybrali nové oficiální logo pro sportovní událost, jež se bude konat v Tokiu roku 2020. Autorem nového loga je japonský grafický designér *Asao Tokoló* a Mezinárodní olympijský výbor přijal jeho návrh bez problému. Logo tvoří malé modré obdélníky ohraničující bílý kruh uprostřed. „Komise shledává kostkovaný vzor jako velmi jednoduchý a zároveň cítí rafinovanou propracovanost japonské tradice“.

Obr. 236. Logo Tokio 2020

Dvojice jsou tvarově rozdílné, aby názorně vyjádřili dvě části olympijských her, které se budou konat v různých místech po celém městě, včetně nového stadionu navrženého *Kengem Kumou*. Toto logo bylo vybráno jako vítězné na mezinárodní soutěži a jeho cílem bylo nahradit původní návrhy japonského designéra *Kenjiro Sano*, které byly napadeny za plagiátorství.

Původní logo bylo staženo po vlně pozdvižení, které vyvolalo kvůli své přílišné podobě s logem Lotyšského divadla. Belgický designér *Olivier Debie* obvinil *Kenjiro Sano* z plagiátorství a podal spolu s divadlem kvůli logu žalobu.

Obr. 237. Původní logo olympijských her Tokyo 2020

Obr. 238. Logo lotyšského divadla

Vítězný design byl schválen mezi čtyřmi logy vybranými výběrovou komisí. Komise se skládala z 19 členů sportovních, designových a obchodních společností. Po zrušení původního návrhu v září 2015 uspořádala komise soutěž, na které bylo vidět téměř 15 000 nových návrhů. Čtyři finalisté byli odhaleni 8. dubna 2016 a veřejnost byla vyzvána, aby hlasovala pro vítěze. Autory těchto třech dalších návrhů jsou *Kozue Kuno, Takaaki Goto a Chie Fujii*.

Obr. 239. Čtyři finální loga, která byla vybrána v soutěži

Mezinárodní olympijský výbor mimořádně rozhodl o budoucích místech konání dvou následujících olympiád. V roce 2024 bude velký sportovní svátek v Paříži a o čtyři roky později v kalifornském Los Angeles. Podívejme se ještě na jejich loga, která budeme postupem času vídat čím dál častěji. Na tvorbě loga pro olympijské hry v Paříži se podíleli autoři ze studia *Dragon Rouge*. Logo zdůrazňuje lidský rozměr události, je snadno reprodukovatelné a barevné, tak jako je barevný celý svět a celosvětové olympijské hnutí. Agentura za ně získala v roce 2016 cenu Grand Prix Stratégies du Design. Na první pohled v logu vidíme obrys Eiffelovy věže, bez které by Paříž nebyla Paříží. Na druhý pohled vidíme číslo 4, které má v tomto případě silnou symboliku.

Obr. 240. Logo, Paříž 2024

Los Angeles se říká Město andělů díky španělským misionářům a možná právě i to je důvodem toho, že chystaná olympiáda má ve znaku vzepjatou atletickou postavu s andělskými křídly. Paprsky vycházejícího nebo zapadajícího slunce osvětlují postavu a dodávají logu i městu energii. Logo zpracovala agentura *Bruce Mau Design*.

Obr. 241. Logo Los Angeles 2024

3. 7. Zimní olympijské hry

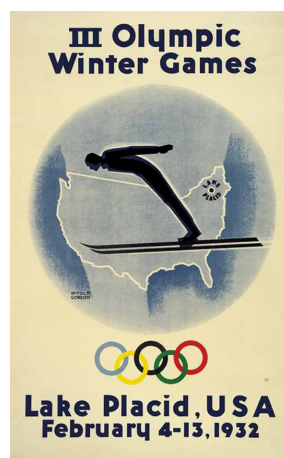
Jak již bylo výše uvedeno, rozhodnutí o vzniku zimních olympijských her padlo v roce 1924. Vizuální identita těchto her je rovněž tvořena dvěma základními prvky, což je oficiální znak a piktogramy. Tyto prvky byly systematicky využívány v rozsáhlých publikačních činnostech, při tisku vstupenek, výzdobě města, tisku akreditačních dokladů apod. Především ale byly konzistentní a kvalitativní součástí úspěšné vizuální identity olympijských her.

Obr. 242. Plakát, Chamonix 1924

Obr. 243. Plakát, Svatý Mořic 1928

Obr. 244. Plakát, Lake Placid 1932

Obr. 245. Plakát, Garmisch-Partenkirchen 1936

Obr. 246. Plakát,
Svatý Mořic 1948

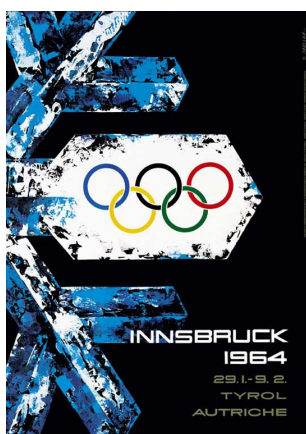
Obr. 247. Plakát,
Oslo 1952

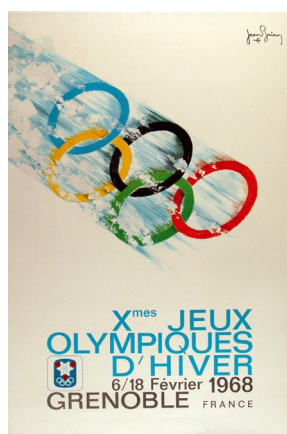
Obr. 248. Plakát,
Cortina d'Ampezzo 1956

Obr. 249. Plakát,
Squaw Valley USA 1960

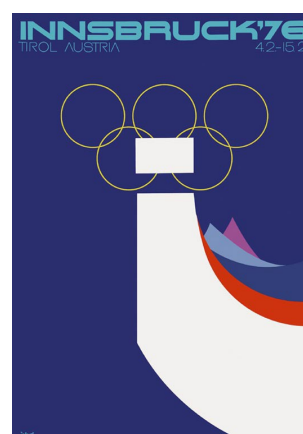
Obr. 250. Plakát, Innsbruck 1964

Obr. 251. Plakát, Grenoble 1968

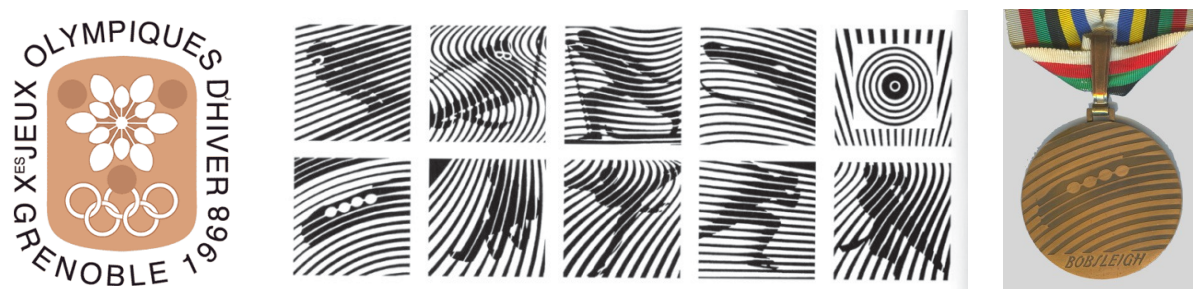
Obr. 252. Plakát, Sapporo 1972

Obr. 253. Plakát, Innsbruck 1976

3. 7. 1. Grenoble 1968

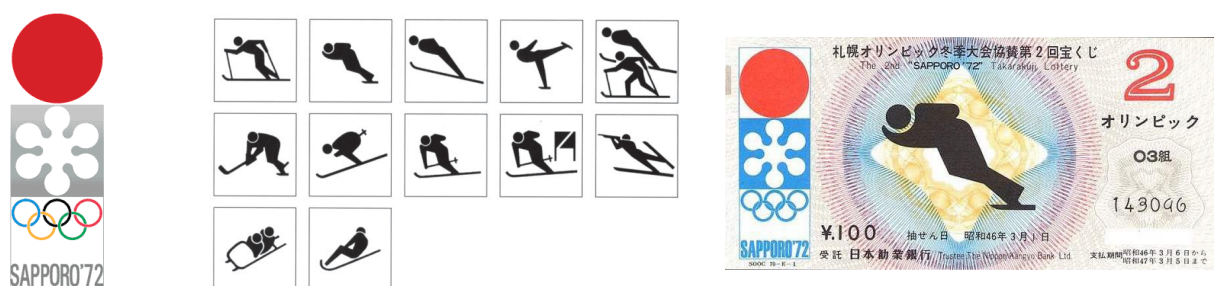
Autorem znaku pro zimní olympiádu v Grenoblu 1968 byl *Roger Excoffon*. Tento grafický designer navrhl také piktogramy, soutěžní a pamětní diplomy. V piktogramech pro znázornění sportovců použil Excoffon různě tlusté křivky. Tento grafický styl znázornění sportovců vytváří v lidském oku dojem rychlosti a pohybu, což jsou dva charakteristické prvky zimních sportů. Styl těchto piktogramů připomíná op art, umělecké hnutí, které vzniklo v šedesátých letech minulého století, kdy se vytvářejí optické iluze prostřednictvím specifického uspořádání linií, tvarů a prostorů. Poprvé se piktogramy také objevily na medailích udělených vítězům těchto her.

Obr. 254. Logo, medaile a piktogramy, Grenoble 1968

3. 7. 2. Sapporo 1972

Piktogramy pro Sapporo 1972 navrhl *Yoshiro Yamashita*. Inspirací mu byly piktogramy z letních olympijských her v Tokiu v roce 1964. Tyto piktogramy převzal a přizpůsobil je charakteristice zimních sportů. Jednotlivé sportovní disciplíny jsou znázorněny pomocí jednoduchých a schematických tvarů složených z malého počtu grafických prvků.

Obr. 255. Plakát a piktogramy, Sapporo 1972

3. 7. 3. Innsbruck 1976 a Lake Placid 1980

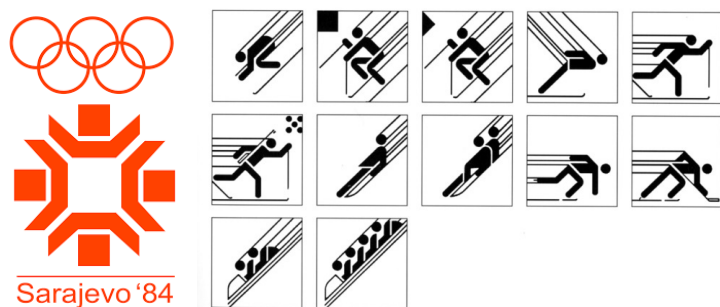
Jednoduché a hravé piktogramy zbavené jakýchkoli nadbytečných detailů vytvořil pro zimní olympijské hry v Innsbrucku roku 1976 grafický designér *Alfred Kunzenmann*. Tyto piktogramy byly použity i pro následující olympiádu, která se konala v Lake Placid v roce 1980.

Obr. 256. Plakát a piktogramy, Innsbruck 1976 a Lake Placid 1980

3. 7. 4. Sarajevo 1984

Grafické pojetí piktogramů na zimní olympiádě v Sarajevu vycházelo z použití úhlu 45° a 90° i siluet s končetinami stejné tloušťky a zaoblenými konci, které bylo uplatněno pro letní olympijské hry 1972 v Mnichově. Jemné a přímé linie společně se siluetami sportovců vyjadřují pohyb a rychlost. Autorem je *Radomír Vukovič*.

Obr. 257. Logo a piktogramy, Sarajevo 1984

3. 7. 5. Calgary 1988

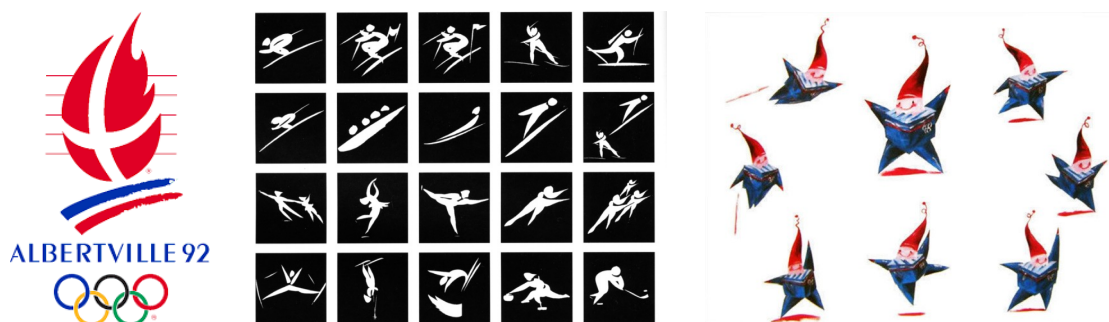
Organizační výbor pro zimní olympijské hry v Calgary 1988 se rozhodl použít piktogramy pro zimní sporty, které byly součástí sady sportovních piktogramů navržených *Otlem Aicherem*, tvůrcem piktogramů letních olympijských her 1972 v Mnichově.

Obr. 258. Logo a piktogramy, Calgary 1988

3. 7. 6. Albertville 1992

Na vývoji vizuální identity zimních olympijských her v Albertville v roce 1992 se podílelo grafické studio *Desgrippes & Associés*. Kromě piktogramů navrhlo finální verzi znaku a oficiálního plakátu. Piktogramy kladou důraz na pohyb a podobně jako *Magique* (hvězdný maskot) zapadly do obecného pojetí vizuální identity těchto her.

Obr. 259. Logo, maskot a piktogramy, Albertville 1992

3. 7. 7. Lillehammer 1994

Na vizuální podobě zimních olympijských her v Lillehammeru 1994 pracovalo studio *Design Gruppen'94* a *Art division of the Organising Committee for the Games in Lillehammer*. Designéři piktogramů se inspirovali místními skalními řezbami. Tyto tisíce let staré řezby lze nalézt na různých místech po celé zemi. Na ostrově Rödöy v severním Norsku je dokonce řezba lyžaře, která je považována za nejstarší ilustraci lyžaře na světě. Vizuální identita her podtrhuje připoutanost Norů k přírodě a k jejich kořenům.

Obr. 260. Logo a piktogramy, Lillehammer 1994

3. 7. 8. Nagano 1998

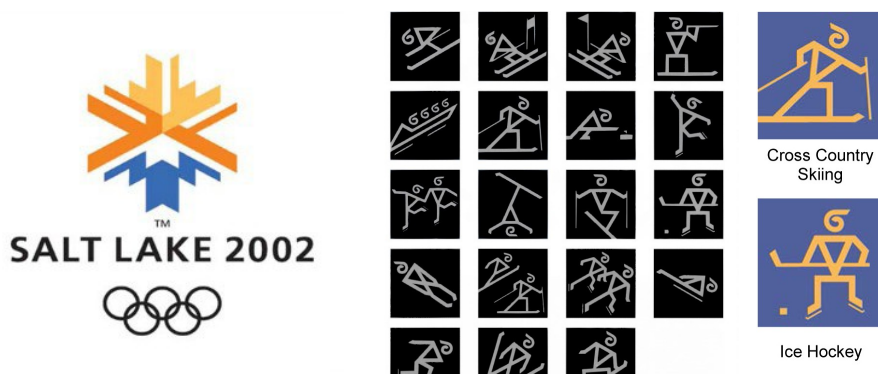
Na vytvoření vizuální identity zimních olympijských her v Naganu 1998 bylo v soutěži vybráno studio *Landor Associates International, Ltd.* Studio navrhlo zejména znak her, piktogramy a maskoty. Znak je složen z květinových lístků. Tyto lístky představují siluety sportovců zimních sportů. Styl piktogramů měl být energetický a dynamický.

Obr. 261. Logo a pictogramy, Nagano 1998

3. 7. 9. Salt Lake City 2002

Piktogramy Salt Lake City 2002 odkazují na západoamerickou kulturu. Grafické studio *SLOC Creative Group* se inspirovalo okovy, které dříve farmáři používali pro označování skotu v této oblasti Spojených států. Pro znázornění siluet sportovců v piktogramech použili stejnou tloušťku linky a 30° úhel. Tóny vybrané jako barevné varianty piktogramů odrážejí určité aspekty olympijských her a místní krajiny. Například tón žluté představuje olympijský plamen a je také symbolickým odkazem na odvahu sportovců.

Obr. 262. Logo a pictogramy, Salt Lake 2002

3. 7. 10. Turin 2006

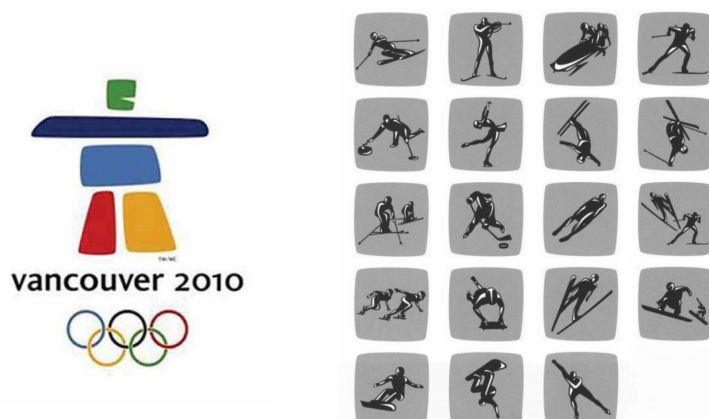
Na vizuální podobě zimních olympijských her Turín 2006 se podílelo studio *Iconologic*. Piktogramy se skládají z několika průhledných vrstev, které vytvářejí dojem hloubky a dynamický pohyb sportovců. Perspektiva, průhlednost a kontrast byly tři základní představy o vizuální identitě těchto her. Byla vytvořena i speciální série bez průhledného efektu pro reprodukci piktogramů o velikosti menší než jeden centimetr, které byly použity například pro programy a jízdni řady.

Obr. 263. Logo a piktogramy, Turin 2006

3. 7. 11. Vancouver 2010

Piktogramy jsou zaměřené na odražení lidských a hrdinských vlastností sportovců. Grafické studio *VANOC / JAC Design* chtělo touto stylizací znázornit energii a dynamiku pohybu. Souběžně s těmito piktogramy byla jako součást vizuální identity her vytvořena samostatná sada vysoce detailních sportovních ilustrací. Obrázky byly použity zejména pro aplikace s velkým rozlišením.

Obr. 264. Logo a piktogramy, Vancouver 2010

3. 7. 12. Soči 2014

Piktogramy na zimních olympijských hrách v Soči 2014 byly inspirovány stylem letních olympijských her v Moskvě v roce 1980; tím vzniklo spojení s minulostí. Na realizaci piktogramů byla použita mřížka o rozměrech 14 krát 14 centimetrů, stejně jako systém linií postavených z úhlů 15°. Kombinace oblých a přímých linek, absence jasných úhlů a celková vizuální střízlivost měla za cíl podtrhnout dynamiku sportu.

Obr. 265. Logo a piktogramy, Soči 2014

3. 7. 13. Pchjongčchang 2018 a Peking 2022

Tento rok jsme přehlídku grafického designu mohli vidět v jihokorejském Pchjongčchangu. Logo navrhl grafický designér *HA Jong-Joo*. Symbolizuje kombinaci korejských znaků a zahrnuje pět tradičních korejských barev.

Obr. 266. Logo a piktogramy, Pchjongčchang 2018

Mezinárodní olympijský výbor rozhodl, že následující hry v roce 2022 se budou konat v Pekingu.

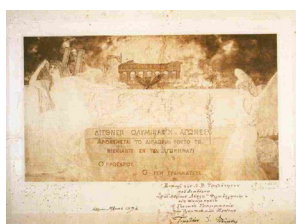

Obr. 267. Logo a piktogramy, Peking 2022

3. 8. Grafický design a olympijské hry

Kromě log, piktogramů a plakatů považujeme ještě za vhodné a zajímavé přiložit pohledy na grafický vývoj diplomů, medailů a knih.

3. 8. 1. Diplomy

Obr. 268. Atény 1896

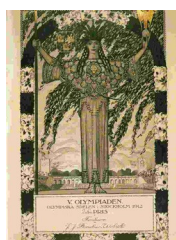
Obr. 269. Paříž 1900

Obr. 270. St. Louis 1904

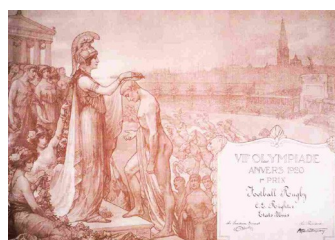
Obr. 271. Atény 1906

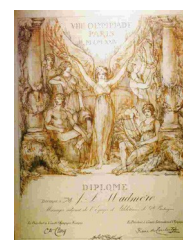
Obr. 272.
Stockholm 1912

Obr. 273. Londýn 1908

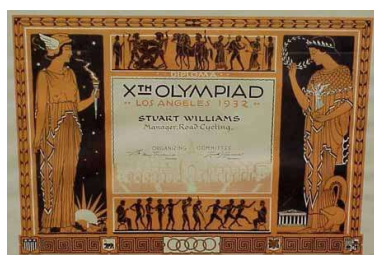
Obr. 274. Antverpy 1920

Obr. 275.
Paříž 1924

Obr. 276.
Amsterdam 1928

Obr. 277. Los Angeles 1932

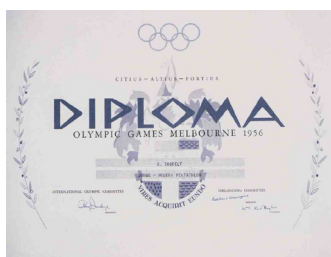
Obr. 278. Berlín 1936

Obr. 279. Londýn 1948

Obr. 280.
Helsinky 1952

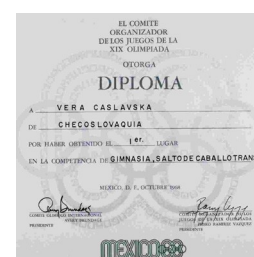
Obr. 281. Melbourne 1956

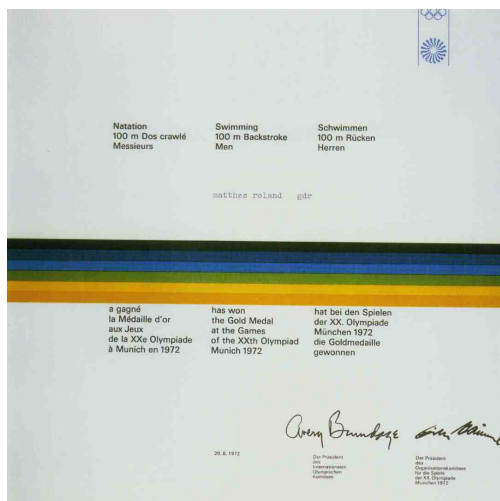
Obr. 282. Řím 1960

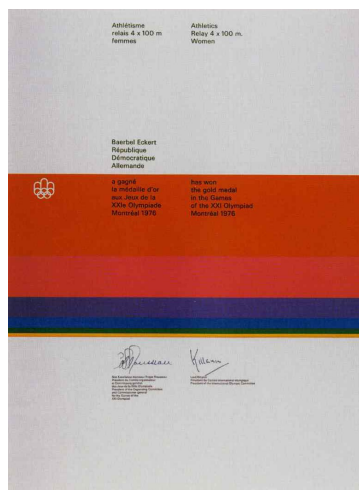
Obr. 283. Tokio 1964

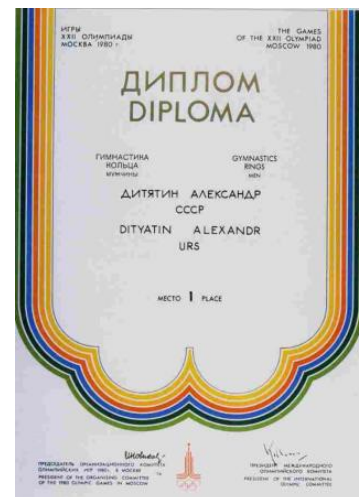
Obr. 284. Mexiko 1968

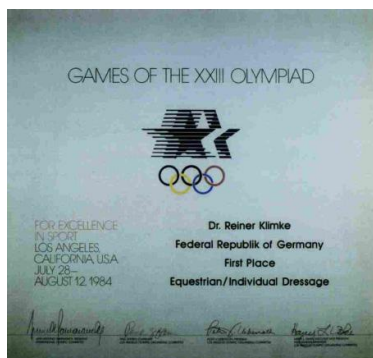
Obr. 285. Mnichov 1972

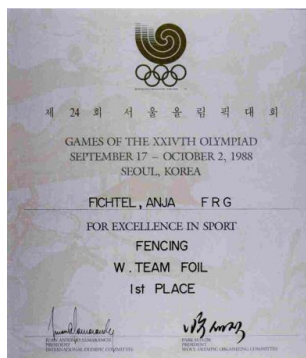
Obr. 286. Montreal 1976

Obr. 287. Moskva 1980

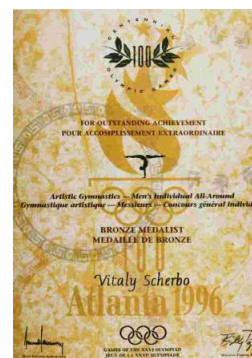
Obr. 288. Los Angeles 1984

Obr. 289. Soul 1988

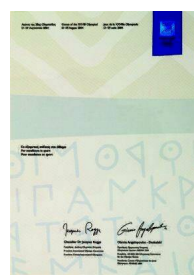
Obr. 290. Barcelona 1992

Obr. 291. Atlanta 1996

Obr. 292. Sydney 2000

Obr. 293. Atény 2004

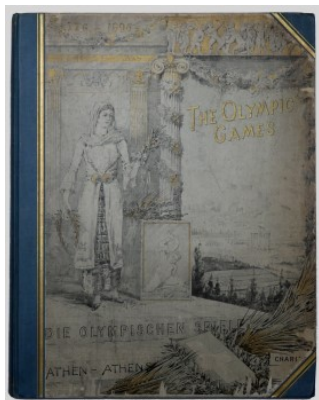

Obr. 294. Peking 2008

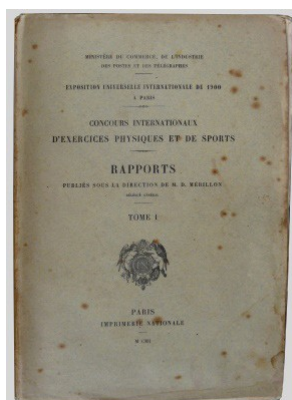

Obr. 295. Londýn 2012

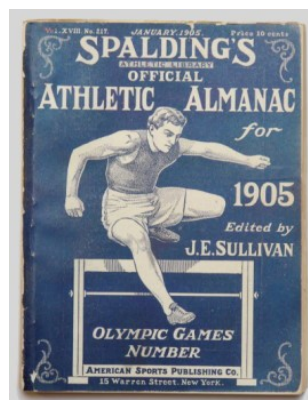
3. 8. 2. Knihy

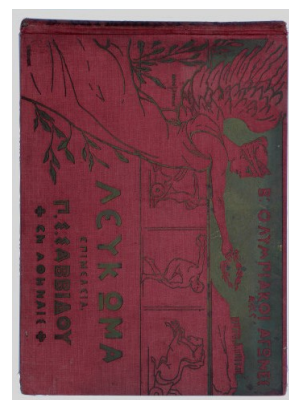
Obr. 296. Atény 1896

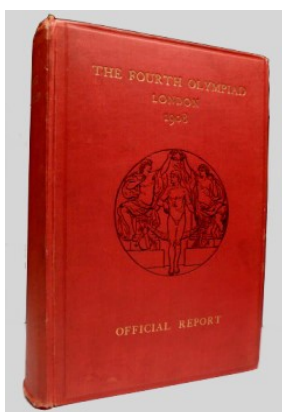
Obr. 297. Paříž 1900

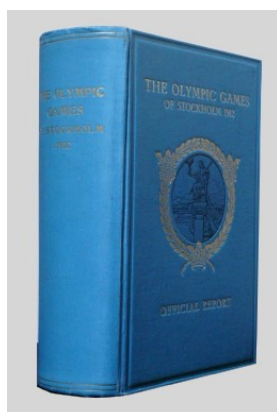
Obr. 298. St. Louis 1904

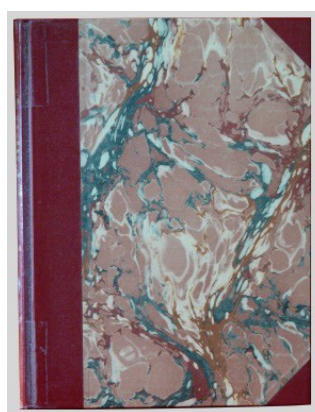
Obr. 299. Atény 1906

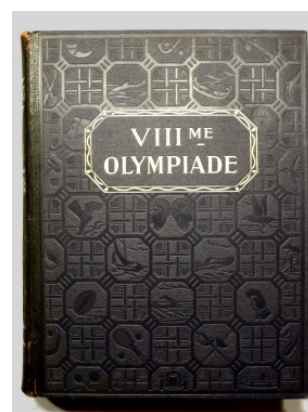
Obr. 300. Londýn 1908

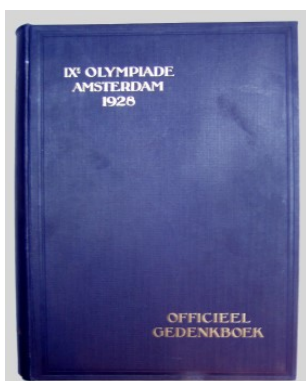
Obr. 301. Stockholm 1912

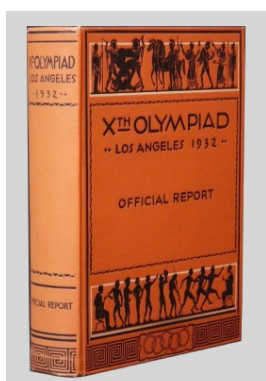
Obr. 302. Antverpy 1920

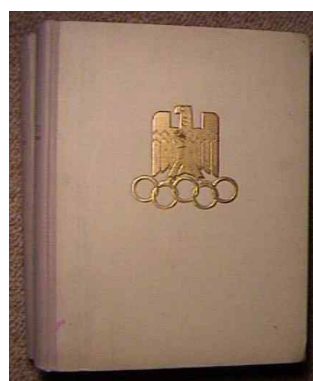
Obr. 303. Paříž 1924

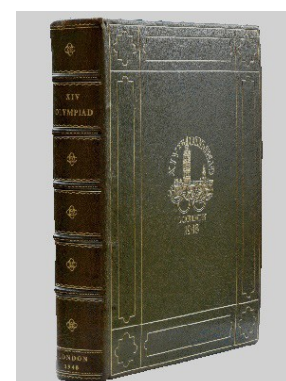
Obr. 304. Amstrdam 1928

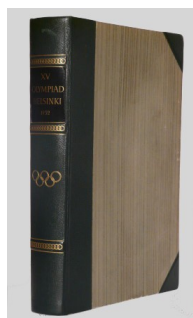
Obr. 305. Los Angeles 1932

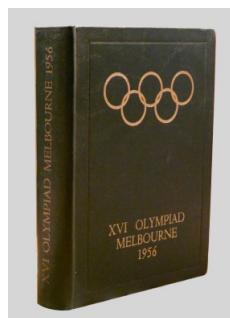
Obr. 306. Berlín 1936

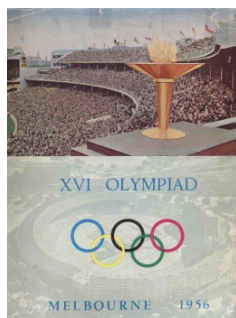
Obr. 307. Londýn 1948

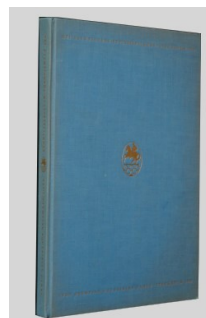
Obr. 308.
Helsinky 1952

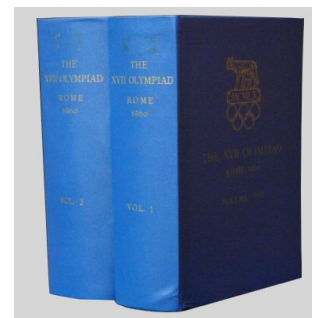
Obr. 309.
Melbourne 1956

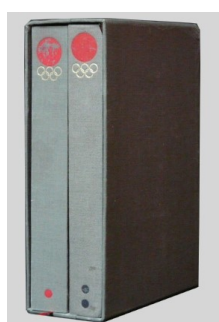
Obr. 310.
Melbourne 1956

Obr. 311.
Stockholm 1956

Obr. 312.
Řím 1960

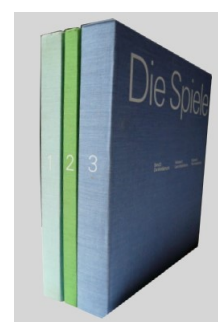
Obr. 313. Tokio 1964

Obr. 314. Mexiko 1968

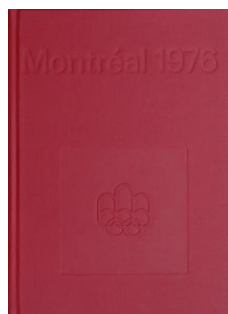
Obr. 315. Mexiko 1968

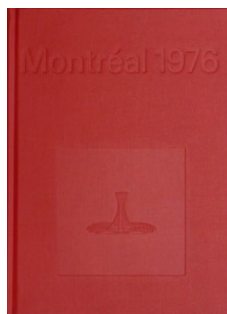
Obr. 316. Mnichov 1972

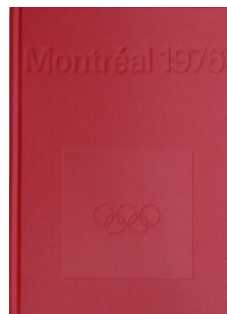
Obr. 317. Montreal 1976

Obr. 318. Montreal 1976

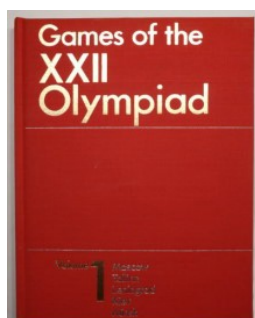
Obr. 319. Montreal 1976

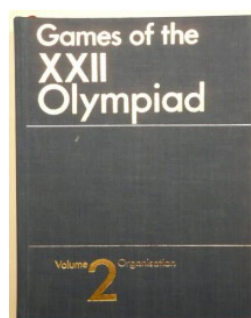
Obr. 320. Montreal 1976

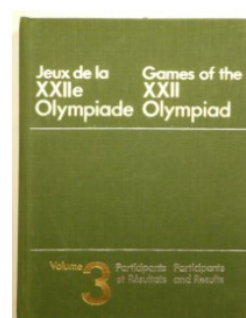
Obr. 321. Moskva 1980

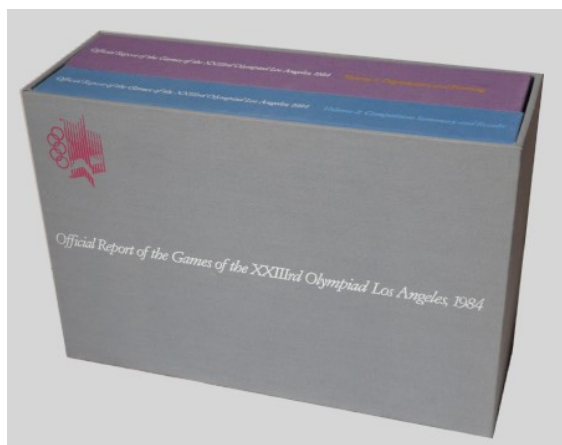
Obr. 322. Moskva 1980

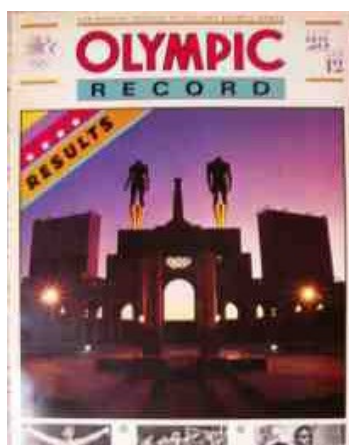
Obr. 323. Moskva 1980

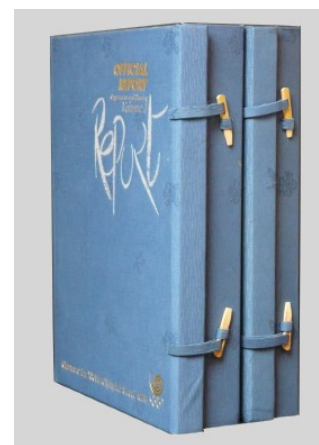
Obr. 324. Moskva 1980

Obr. 325. Los Angeles 1984

Obr. 326. Los Angeles 1984

Obr. 327. Soul 1988

Obr. 328.
Barcelona 1992

Obr. 329. Barcelona 1992

Obr. 330. Barcelona 1992

Obr. 331. Barcelona 1992

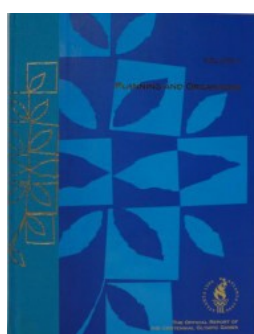
Obr. 332. Barcelona 1992

Obr. 333. Atlanta 1996

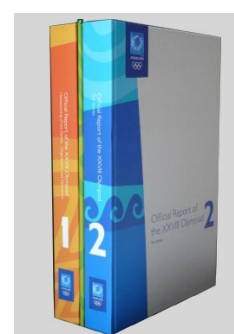
Obr. 334. Atlanta 1996

Obr. 335. Atlanta 1996

Obr. 336.
Sydney 2000

Obr. 337. Atény 2004

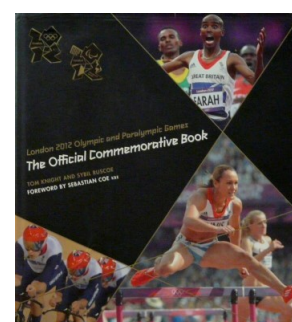
Obr. 338. Peking 2008

Obr. 339. Londýn 2012

Obr. 340. Londýn 2012

Obr. 341. Londýn 2012

3. 8. 3. Medaile

Obr. 342. Atény 1896

Obr. 343. Paříž 1900

Obr. 344. St Louis 1904

Obr. 345. Atény 1906

Obr. 346. Londýn 1908

Obr. 347. Stockholm 1912

Obr. 348. Antverpy 1920

Obr. 349. Paříž 1924

Obr. 350. Amstrdam 1928

Obr. 351. Los Angeles 1932

Obr. 352. Berlín 1936

Obr. 353. Londýn 1948

Obr. 354. Helsinky 1952

Obr. 355. Melbourne 1956

Obr. 356. Stockholm 1956

Obr. 357. Řím 1960

Obr. 358. Tokio 1964

Obr. 359. Mexiko 1968

Obr. 360. Mnichov 1972

Obr. 361. Montreal 1976

Obr. 362. Moskva 1980

Obr. 363. Los Angeles 1984

Obr. 364. Soul 1988

Obr. 365. Barcelona 1992

Obr. 366. Atlanta 1996

Obr. 367. Sydney 2000

Obr. 368. Atény 2004

Obr. 369. Peking 2008

Obr. 370. Londýn 2012

Obr. 371. Rie de Janerio 2016

3. 8. 4. Maskoti

Obr. 372. Pes Waldi, Mnichov 1972

Obr. 373. Bobr Amik, Montreal 1976

Obr. 374. Medvěd Míša (Misha), Moskva 1980

Obr. 375. Orel Sam, Los Angeles 1984

Obr. 376. Tigr Hodori, Soul 1988

Obr. 377. Pes Cobi, Barcelona 1992

Obr. 378. Izzy, Atlanta 1996

Obr. 379. Millie, Syd, Olly, Sydney 2000

Obr. 380. Athena a Phevos, Atény 2004

福娃 Friendlies

福娃贝贝 Beibei

福娃晶晶 Jingjing

福娃欢欢 Huanhuan

福娃迎迎 Yingying

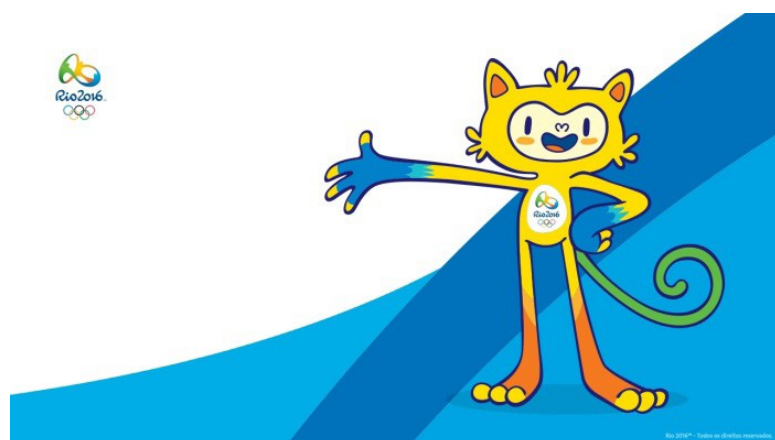

福娃妮妮 Nini

Obr. 381. Beibei a kamarádi, Peking 2008

Obr. 382. Wenlock a Mandeville, Londýn 2012

Obr. 383. Vinicius, Rio de Janeiro 2016

4. NEOLYMPIJSKÉ SPORTY

Asie je největší kontinent světa, téměř čtyřiapůlkrát větší než Evropa. Je pevninou velkých přírodních protikladů, jsou zde největší vrcholy a prolákliny, národní plošiny, velké pouště, ale i rozsáhlé nížiny. Tento kontinent byl domovem prvních velkých civilizací a rodištěm všech hlavních světových náboženství. Asie se řadí ke světadílům s dlouhou historií civilizace, kultury a hospodářství. Název světadílu pochází pravděpodobně z akkádského slova asu – východ.

V asijských zemích existují od pradávna různé tradice bojového umění. Kořeny bojových umění můžeme spatřovat již u prehistorických obyvatel, jejich rozvoj však nastal, až když se člověk postavil proti člověku. Pro mnohé západní čtenáře přicházejí aspekty bojových technik jako překvapující objev, i když některé jejich prvky se praktikovaly na západě více než před 2000 lety.

4. 1. Bojová umění

Bojová umění patří k nejstarším uměním lidstva. Různé bojové systémy se v minulosti i současnosti vyvíjely v mnoha zemích a kulturách světa. Je vážně pozoruhodné, jak velké množství bojových umění národy světa vytvořily.

Systémy boje existují od té doby, co na zemi žijí lidé, kteří řeší své problémy násilím. Pud sebezáchovy člověka a vůle přežít válečné střety, vedly mnohé národy světa k tomu, že vyvíjely vlastní bojová umění.

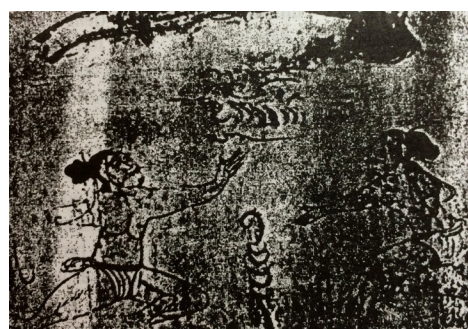
Bojová umění jsou zajímavá a cenná a jejich rozmanitost je vážně obdivuhodná. Kouzlo bojového sportu spočívá ve snaze dosáhnout vnitřního klidu a zvládnout tělesné dovednosti.

Bojová umění jsou tak stará jako člověk sám. Součástí těchto sportů bývá kromě fyzické přípravy také příprava duševní. Bojová umění nás učí, jak se chovat v boji s protivníkem, napomáhají usměrňovat naši agresivitu, mají příchut' tance a hry a jsou určitým druhem komunikace. Ačkoli se různé způsoby boje rozvíjely ve všech kulturách a dobách, své největší dokonalosti dosáhla bojová umění v Asii.

Bojová umění jsou výraznou a neodmyslitelnou součástí čínské kultury a národa, mají tisíciletou tradici. Techniky pěstního zápasu můžeme sledovat na malbách z roku 1000 př. n. l. Za kolébku asijských bojových umění je označován klášter *Šao-lin*, jehož stěny zdobí fresky zachycující mnichy při bojovém tréninku.

Obr. 384. Freska z kláštera Šao-lin

Obr. 385. Malby zápasníků z brobky Čchien-sien, provincie Šen-si 6 – 7. století

Obr. 386. Malby zápasníků z brobky Čchien-sien, provincie Šen-si 6 – 7. století

Obr. 387. Bojovník
Karrupan, rytina z r. 625

Obr. 388. Systém Kong-fu

Z počátečních forem šaolinského boxu se vyvinuly stovky různých bojových systémů a stylů *kung-fu*, které mají vedle aspektu sebeobrany i obsahy náboženské a filozofické. Kung-fu neboli čínský box byl na počátku drsnou formou boje jednotlivce, doprovázenou cvičením, během své existence byla tato forma ovlivněna dalšími technikami. Nejedná se o systém bojových technik, jako spíše o schopnost uměleckého nebo sportovního výkonu.

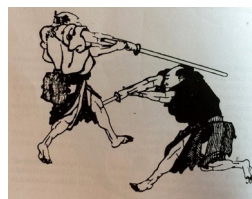
Historie čínského bojového umění je plná mezer, přesto všechno je možné vystopovat vojenské umění až do doby 1122 – 255 př. n. l. Z tohoto období se dochovaly *Zápisy o ritech a Kronika Jara a podzimu*.

První popis bojového umění se objevil v *Chánské knize*, která pochází z období dynastie Chan (206 př. n. l. až 220 n. l.). V této knize se popisuje boj rukama. Další náznaky takových technik jsou uvedeny v díle *Tao-te-t'ing*, jejímž autorem je *Lao-c'*. K významu cvičení přispěl i autor *Čuang-c'* ve své knize *Čhuaj-nan-c'*.

Nejznámějším stylem čínského bojového umění kung-fu je *tchaj-t'i* – meditativní pohybový systém, který slouží ke zvýšení kvality života. V současné době toto cvičení praktikuje mnoho lidí po celém světě. Dále je to *Sing-i* a *Pa-kua*.

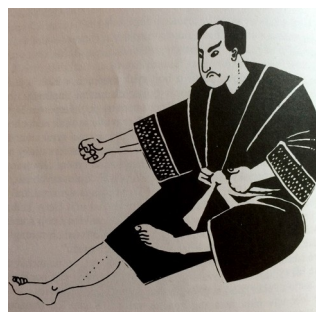
Obr. 389. Chánské malby

Obr. 390. Kendó v 19. století,
Hokusai

Jako lano ledabyle vhozené do moře vypadá krásný ostrov Okinawa, který tvoří odrazový můstek v zeměpisném rozdělení bojových umění v celé Asii. Tento ostrov podlehl japonské asimilaci a začátkem 20. století zde bylo zavedeno *džudo* a *kendó*; bojová umění, která jsou neoddělitelně spjata s japonskou kulturou.

Obr. 391. Kendó, Gekken Kogyo

Obr. 392. Bojovník sportu
TeakwondoObr. 393. Utkání v cireu,
Kim Hong-doa

Poustevnickým královstvím se nazývá Korea, která má obrovské množství bojových technik nejrůznějšího druhu. Tyto techniky můžeme vidět na freskách a nástěnných malbách v hrobkách. Kresby dokumentují vývoj bojovníků, mongolské chvaty a objevují se i scény zápasů pořádané pro obveselení šlechty. Ve 20. století uvedl japonský vliv do Koreje bojové styly jako *Tea kwon dó* nebo *cireum*.

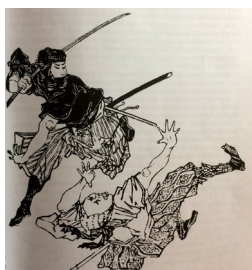
Bojovým uměním se inspirovalo spoustu umělců. Mezi nejznámější výtvarná díla patří například sousoší věže *Kumkomgryksa* v Kongongdžu a nástěnné obrazy v *Kakdžučhung*, na kterých lze vidět rané stádium základních postojů boje prázdnou rukou. Jedním z nejstarších dokumentů o korejských bojových uměních je kniha *Muje tobo tchongdži*; přehledný popis bojových umění doplněný obrázky z roku 1790.

Japonští básníci a spisovatelé připodobňovali bojovníky ke květům sakur, které se pěstovaly pro květy, nikoli pro plody. Život japonského bojovníka byl jako květ sakury – krásný, ale krátký. Do japonského bojového umění řadíme *Bugei*, *Džudco* a smíšený systém *nindžūco*.

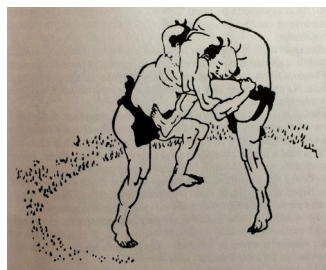
Není možné mluvit o různých aspektech japonské kultury a nezmínit se přitom o buddhismu. Buddhismus je duchovní a filosofický systém založený na učení *Siddhártha Gautamy*, běžně známého jako Buddha.

Další forma japonského zápasu bylo *Sumai*, dnes známe pod názvem *sumó*. Sumai je starojaponské slovo s významem zápas. Už v nejstarším japonském díle *Kodžiki* (kronika pocházející z 8. století) je zmínka o tom jak bohové měří své síly v zápase sumó. Další zmínka o souboji je uvedena v historickém díle *Nihongi*, které vzniklo roku 720. Původní sumó má mytologické kořeny a v dávných dobách se jednalo o zcela něco jiného než známe dnes.

Souhrnný název pro různé styly boje, které si nejsou podobné ani v technice ani na pohled je *džudžucu*. V Japonsku je oficiálně doloženo těchto systémů 725. V průběhu vývoje se spolu tyto různé metody boje setkávaly a vzájemně se ovlivňovaly. Mezi nejznámější japonské systémy patří například *aikido* a *karate*.

Obr. 394. Stará japonská bojová scéna

Obr. 395. Sumó v 19. století, Hokusai

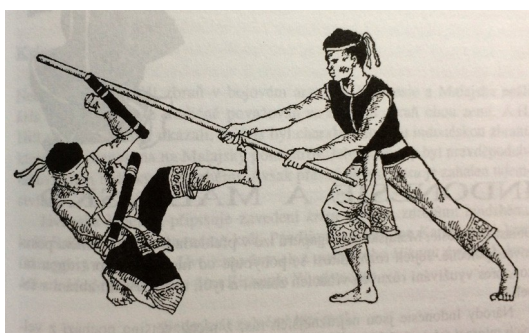

Obr. 396. Bojová scéna, Hokusai

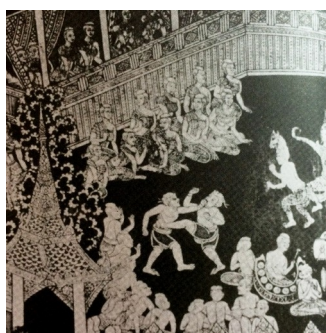

Obr. 397. Karate, test lámání předmětů

Více než tisíc let staré bojové umění je *thajský box*, který je dnes velmi populárním a vyhledávaným sportovním odvětvím. O thajské tělesné kultuře se toho bohužel moc nedochovalo. Thajský box je v Thajsku národním sportem, proto není divu, že v zemi o tomto sportu vychází asi deset odborných časopisů.

Obr. 398. Thajský boj holemi

Obr. 399. Thajský box na panském dvoře

V čínštině znamená *kung-fu* výkon nebo činnost, která vyžaduje čas, energie a trpělivost. Tento význam slova vystihuje i tuto práci.

I ve starých dobách Indie byl boj oblíbený. Již autoři klasické literatury jako byl *Rámájana* nebo *Mahábhá* nám tyto zápasy barvitě líčí. Zmínky o zápasu můžeme nalézt i ve védské literatuře.

V Indii je dosud zápas národním sportem. Staré indické skalní malby znázorňují například techniku kopů nebo šermování holí. Na stropě jeskyně v Adžantě jsou scény ze zápasu v boxu pocházející asi z roku 200 př. n. l. Indické zápasnické umění dokumentují i nalezené vázy pocházející asi z roku 1000 př. n. l. Pozůstatky těchto starých bojových technik lze dodnes nalézt po celé Indii.

Ještě dnes je zápas v Indii velmi populární, ale daleko populárnější je systém zvaný jóga.

4. 2. Klenot duchovní tradice náboženské Indie – jóga

Jóga je jedním z nejstarších odvětví duchovního zkoumání a je jistě nejintenzivnějším experimentem lidského ducha. Zamýšlí se nad životem člověka, jeho cílem a uskutečňováním. Dívá se na člověka takového jaký je a bere každého jako závodníka na trati.

Kořeny jógy spadají do období takzvané harappské civilizace, která byla údajně zničena skupinami indoevropských kmenů během árijské invaze kolem roku 1500 př. n. l. V té době byly prováděny zejména náboženské rituály, vedle kterých se objevila posvátná písma zvaná *védy*; rozsáhlé modlitební texty pocházející z Indie. Slovo jóga je odvozeno od sanskrtského slovního kořene *judž*, což znamená spojení a poprvé bylo zmíněno v jedné nejstarší z *véd* – *Rgvédě*.

Jóga je nadčasová praktická nauka, která se zrodila před 5000 nebo více lety. První zmínky o praktických cvičeních a jógových idejích se nalézají v posvátných védách. Pravděpodobně nejstarším písemným svědectvím je *Patandžalibo spis Jóga sútra* z roku 200 př. n. l. Tato kniha se skládá ze 185 hutných aforismů a pojednává o osmistupňové stezce jógy, kterou ve 14. století obohatil o dalších sedm částí jógy *Tejo Bindu Upanishada*. Další vypracované jógové úvahy a cvičení jsou zmíněny v *Rig Vědu* a v *Atharvavědu*.

Součástí hinduistické kulturní tradice jsou *upanišady*; staroindická literární díla nábožensko-filozofického charakteru, datované do roku 800 př. n. l. Mezi nejznámější patří *Maitrayaniya upanišada*, která vznikla kolem 3. století př. n. l. Zhruba ve stejném období vznikla i *Bhagavadgíta*, která popisuje tři cesty jógy.

Téměř všechny jógové styly, které se dnes cvičí, pochází z poslední čtvrtiny 20. století a jsou buď na hony vzdálené jógovým kořenům, nebo nemají žádnou skutečnou historii.

Je třeba upozornit, že tato práce si nečiní nárok na to, aby zcela vyčerpala téma jógové praxe a filozofie.

Mezi nejznámější styly jógy se řadí *Hatha jóga*, která vznikla asi v 10. století. Dávni učitelé hathajógy sestavili několik významných příruček. Nejpopulárnější příručkou se stala *Hathajógapradípiká* pocházející ze 14. století, *Gherandasambhitá* z 17. století a *Šivasanbitá* z 18. století. K jógové literatuře patří také 21 jógových upanišad, které pocházejí ze 14. a 15. století.

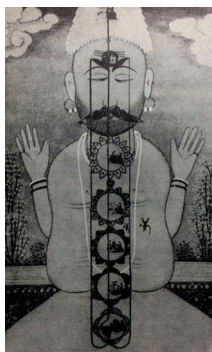
Jóga je jedním ze šesti ortodoxních systémů indické filozofie, které vešlo do světa ve známost až ve 20. století. Za otce jógové praxe se považuje *Tirumalai Krischnamacharya*, který ve 30. letech 20. století vycestoval z Indie a začal učit Mysorskou energickou sestavu jógy. Jeho žák *Patthabi Jois* vytvořil asi jeden z nejoblíbenějších jógových stylů – asthangu jógu.

Jóga přežila více než dva a půl tisíce let hlavně proto, že se vždy dovedla dobře vyrovnat se všemi nejrůznějšími kulturními či politickými změnami. Díky této vlastnosti přetrvává i v budoucnosti. I přes to, že jóga je na světě více jak 5000 let můžeme říci, že v současnosti je pro dnešní generace jakýmsi fenoménem. Provozovat jógu může kdokoliv bez rozdílu věku, pohlaví, vzdělání, temperamentu, o jejím pozitivním účinku nelze vůbec pochybovat.

Mé osobní zkušenosti s jógou jsou ve skrze pozitivní a nelze jinak, než potvrdit kladný vliv jógy jak na tělo, tak na duši. To je také jedním z důvodů, proč jsem si toto téma vybrala ke zpracování praktické části této práce.

21. století přináší bezpočet jógových stylů, studií a značek. Knih a různých článků o józe bylo v poslední době napsáno velké množství, k dispozici jsou také elektronické zdroje. Publikované texty v současnosti jsou populárně pojaté a někdy i zavádějící, proto by si měl potenciální zájemce z nabídky dobře vybírat.

Ilustrace v knihách nám představují různé asany (pozice), jógové studie se chlubí svoji značkou – to je jen malá ukázka toho, že i takové odvětví jako je jóga potřebuje grafického designera.

Obr. 400. Jógín

ZÁVĚR

Sport je od nepaměti součástí lidské společnosti. Ať už vědomě či nevědomě provází v určitých podobách každého jednotlivce celý život. V proměnách času byl vyjadřován různými podobami, formami či způsobem.

Počátky sportu měly jiný charakter než tak jak ho známe dnes. V minulosti to byl lov, útěk, snaha o přežití, ale také hra, zábava, rytířství či vojenství. Dnešní úloha sportu je zcela jiná, může to být koníček, záliba, životní styl, vyplnění volného času. Pro ty, které žene dopředu touha po vítězství a vavřínovém věnci je to však těžká práce a dřina představovaná na nejruznějších světových sportovních událostech (mistrovství světa, olympijské hry), kde sportovci předvádějí výkony, které jsou často na hranici lidských možností.

Diplomová práce je zaměřena na to, jak bylo sportovní počínání v průběhu věků znázorňováno a zachycováno. Cílem naší práce bylo přinést poznatky o propojenosti sportu a grafického designu. Dokázat, že tak jak se vyvíjel sport, vyvíjel se i grafický design, od prvních primitivních druhů sportu, zachycených na jeskynních malbách až po dnešní neuvěřitelné sportovní výkony znázorňované nejmodernější grafikou.

Propojení sportu a grafického designu je velmi úzké. Vizualizace je možností a způsobem, jak sport a sportovní činnosti prezentovat. Grafika prodělala v sepětí se sportem hluboké proměny.

Výjmečnost grafického designu spočívá v jeho různorodosti – používá písmo, symboly, různost barev i materiálu. Design sám o sobě není jen obrázek, znázornění či grafika, ale jedná se o jakýsi druh sociální komunikace a kultury. Grafik přijme myšlenku a dává ji podobu tak, aby ji všichni porozuměli.

Práce chtěla poukázat na to, jak proměnlivý a živý je svět sportu a jak úzce je propojen s uměním, výtvarnem a grafikou. Sport je umění a umění je sport.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5. KNIHA ASTHANGA VINYASA YOGA

Ve své praktické části navazuji na poslední kapitolu teoretické části, která popisuje klenot duchovní tradice náboženské Indie – jógu.

Celoživotní vztah ke sportu a řadu školních let vyplněných tématem grafického designu byl důvodem k tomu, že svou diplomovou práci věnuji oblasti umění pohybu, speciálně *Asthanze Vinyase józe*. Toto téma je specifické a výběr byl ovlivněn osobními životními zkušenostmi a prožitky. Józe se aktivně věnuji již několik let. Jsem absolventkou několika kurzů a instruktorkou jógy.

Při výkonu cvičitelské činnosti jsem zjistila, že skripta a materiály jsou pro tento systém cvičení nevhodné a z pohledu grafického designu nepřijatelné – typografické chyby, nekvalitní obrázky a obsahově nedokončené texty. To byl další impuls, který mě přivedl k práci na tomto tématu.

5.1. Tradice Ashtangy Vinyasy jógy

Asthanga Vinyasa yoga neboli Radža joga (jóga královská) patří mezi čtyři hlavní jógové směry spolu s Bhakti jógou (cestou lásky), Karma jógou (cestou konání) a Džňána jógou (cestou rozlišení).

Podle tradice byl systém Ashtangy Vinyasy jógy zaznamenán mudrcem Vamanou v díle Yoga Korunta.

O stáří textu se bohužel mnoho neví, jelikož se podobná učení dříve předávala výhradně ústně.

A právě takovým způsobem se Ashtangu Vinyasu jógu od svého guru Ramamohan Brahmacharií učil v Himálaji Sri Tirumalai Krishnamacharya, který toto učení šířil dál. Jedním z žáků

Krishnamacharyi se stal Pattabhi Jois, jenž obdržel od svého guru povolení učit. To se však stalo teprve na základě náročného, ale úspěšně zvládnutého testu, který nebyl nijak jednoduchý. Pattabhi

Jois dostal na starosti nemocného člověka a jeho úkolem bylo uzdravit ho. Po dalších studiích sanskrtu a véd si Pattabhi Jois otevřel v indickém Mysore vlastní jógovou školu, kterou navštěvovali David Williams a Norman Allen, díky kterým se Ashtanga Vinyasa jóga dostala do Spojených států, odsud se přes další známé učitele rozšířila po celém světě.

Asthanga Vinyasa jóga přináší jednu z mála autentických metod, které jsou stále živé. Tento systém je pro dnešní dobu zvláště významný a cenný, protože byl speciálně vytvořen pro osoby žijící světským životem, ne pro mnichy ani poustevníky, kteří se mohou celý den nerušeně věnovat meditacím.

Podle Pataňdžálího má Asthanga Vinyasa jóga osm částí (v originále znamená Astha – osm, Anga – část, větev), které na sebe navazují a vzájemně se propojují. Slovo jóga se překládá jako spojení. Cílem jógy podle Pataňdžálího ale není spojení, nýbrž osvobození.

5. 2. Grafická úprava knihy

Knih o józe existuje nespočet, mým cílem však bylo najít neobvyklou formu knihy, která toto téma pojímá ze zcela nového úhlu a čtenáře by upoutala na první pohled.

Při studiu literatury a knih zabývajících se touto tematikou, jsem dospěla k závěru, že většina z nich je sice velmi dobře vytvořená, ale nenabízí jinou variantu interpretace, než je pouze čtení textu doplněno fotografiemi. Cesta hledání mi ukázala, že se kniha dá zpracovat i jiným způsobem, který může být pro čtenáře zábavnější. Vzhledem ke svému zaměření v grafickém designu jsem se snažila o vlastní směr. Celou knihu jsem pojala jako autorsky výtvarné dílo.

Můj záměr byl jasný – představit lidem Asthangu Vinyasu jógu netradičním způsobem. Prvotním úkolem bylo samozřejmě prostudování odborné literatury a vytvoření vlastní koncepce knihy.

K napsání samostatného obsahu mi pomohla zejména skripta získaná na kurzech a další jógové knihy zahraničních autorů. Finální text v knize byl inspirován literaturou citovanou na konci knihy, proto se nečiním nároky tuto knihu publikovat a vydávat za vlastní dílo. Kniha slouží jen jako obraz moji magisterské práce a stane se pomocníkem pro moji praxi.

Dalším důležitým krokem bylo vytvoření ilustrací. Asthanga Vinyasa jóga představuje systém přesně daných cviků, které jdou v určitém pořadí za sebou. Těchto cviků je celkem 75. Toto číslo však není konečné, do série jsou zahrnuty další jógové přechody, jako je například Vinyasa nebo Chakrasana, takže cviků je v konečném důsledku mnohem více.

Jak jsem zmínila již na začátku – mým záměrem bylo knihu odlišit. Samozřejmě by bylo jednodušší každou jógovou pozici vyfotit, ale tím by se kniha ztratila v té široké řadě publikací a nestala by se originálním dílem. Na začátku jsem při výběru vhodné techniky uvažovala o použití počítačové kresby, ale vzhledem k tomu, že takových kreseb bylo vytvořeno nespočet, jsem od této varianty upustila.

Jednotlivé pozice jsou čtenářům představeny náročnější formou. Každá pozice je nakreslena klasickou černou tuší, která se pro mě stala oblíbenou, již na střední škole. Zvolenou techniku perokresby považuji k danému tématu za vhodnou, originální a novou. Ilustrace vypadají jinak i díky tomu, že jsou doplněny různými ornamenty, ať už rostlinného nebo zvířecího charakteru.

Před samotnou prací na počítači bylo nutné vymyslet design knihy a promyslet si, zda se publikace bude na první pohled lišit svým obalem, nebo zda zůstane u klasické formy. Během jednoho měsíce se zrodilo mnoho nápadů, které ale vždy byly zamítnuty kvůli velkým problémům s realizací. Zřejmě bylo důležité si touto cestou projít, abych si uvědomila, zda chci čtenáře nadchnout obsahem, nebo obalem. I když na obalu vždy velmi záleží, nakonec se jednodušší cesta ukázala jako nejspolehlivější. Bylo potřeba vyřešit i otázku vazby knihy. Nakonec jsem se rozhodla pro klasickou vazbu knihy s pevnými deskami, které se dobře chová při listování jednotlivými stránkami.

Grafickou podobu knihy jsem začala zpracovávat v programu Adobe InDesign. Při řešení koncepce došlo ke kompromisu mezi vlastní představou o tom jak má kniha vypadat a o technických možnostech realizace knihy.

Důležitým krokem bylo řešení rozměru knihy. Při konzultacích s paní MgA. Janou Dosoudilovou a tiskaři jsem dospěla k závěru, že nejlepším formátem pro knihu bude čtverec (20 x 20 cm).

Jednak z důvodu lepší manipulace s papírem v tiskárně a také proto, že ilustrace v knize jsou nesourodé. Některé jógové pozice jsou nakresleny čistě na vertikálních liniích, jiné na liniích horizontálních, ale objeví se i pozice umístěné na střed. Formát čtverce mi tuto nesourodost kreseb pomohl vyřešit.

Dalším důležitým faktorem bylo typografické řešení knihy, řešily se různé typografické úpravy textu a také výběr vhodného písma. V knize je použito písmo Dederon. Tento font má svoji serifovou tak bezserifovou rodinu písma, je dobře čitelné a zároveň koresponduje s jednotlivými perokresbami.

Font pochází z dílny českého typografa Tomáše Brousila.

Při celkovém koncepčním řešení jsem spojila do jednoho celku perokresbu a daný text. Po zvažení různých kombinací obrazu i textu jsem se rozhodla, že každá dvoustránka ponese ilustraci společně s popisem a názvem dané pozice. Ten je napsán jak v českém tak i sanskrtském jazyce.

Jógové pozice jsou umístěny na levou stranu knihy a její následný popis na stranu protější a to zejména proto, aby kniha pro čtenáře byla snadno pochopitelná. Samotné pozice a jejich názvy jsou samy osobě velmi komplikované.

Ve spojení ilustrací a typografie je kladen důraz na čistotu. Při použití výrazné grafiky by došlo k přebití jemné ilustrace, což nebylo mým záměrem.

Knihou mapuje vývoj a techniku cvičení, je rozdělena do pěti částí, které Asthanga Vinyasa obsahuje. První čtyři části ukazují jednotlivé cviky, poslední část představuje seznam účinků jednotlivých ásán, které by instruktor jógy měl taktéž znát. Jednotlivé kapitoly se od sebe odlišují barevností.

Barvy jsem na jednotlivých stranách postupně měnila od odstínů zelené, přes růžovou až po tmavě hnědou. V kapitolách jsou zachována pravidla barevnosti. Touto prací s barvou v textu jsem chtěla zdůraznit zařazení jednotlivých pozic do daných částí jógy a usnadnit učení budoucích jogínů.

Dalším důležitým krokem v řešení koncepce knihy byl výběr papíru. Volba padla na papír značky Canson v barvě lomené bílé.

Knihy byla ručně vázána v knihařství Grafické papíry Olomouc.

Knihy představuje krásu a umění pohybu ashtangy Vinyasy jógy. Do knihy jsem se snažila vložit své myšlenky, postřehy a lásku k ilustracím.

Spojení grafického designu s knihou odráží moji studijní cestu.

Součástí knihy jsou kartičky, které byly mým dalším záměrem. Tyto kartičky představují jednotlivé pozice a mají možnost více využití. Mohou se stát dobrým pomocníkem při učení nebo při sestavě lekce.

Nedílnou součástí je i plakát, podle kterého jogíní cvičí na takzvané Mysore lekcích.

Vytvořila jsem i další propagační materiály jako deníčky, placky nebo diář. Mou snahou bylo, aby další propagační materiály výtvarně korespondovaly s celkovým pojetím této autorské knihy.

ZÁVĚR

Cílem praktické části diplomové práce bylo vytvořit jógovou knihu v nezvyklém pojetí a zpracování. Tento netradiční projekt začal jednou nasmělou myšlenkou před dvěma lety na kurzu Asthangy Vinyasy jógy v Praze. Od myšlenky byla ještě dlouhá cesta k činu.

Další období bylo ve znamení shromažďování informací, následnou tvůrčí kreativitou a v neposlední řadě vlastní praxí.

V průběhu práce přišla celá řada překážek. Samotný proces hledání koncepce knihy mě obohatil a poskytl mi řadu nových podnětů. Největší přínos pro mě bylo provázání dvou profesních oborů, v rámci nichž jsem získala nové zkušenosti.

Práce na knize byla zábavná i náročná zároveň, umožnila mi seberealizaci, obohatila o nové poznatky a přivedla do života řadu zajímavých lidí.

Knihy je určena pro budoucí lektory Asthangy Vinyasy jógy, ale i pro zvědavé jogíny. Výstupem mé diplomové práce sice není publikace veřejně dostupná, ale věřím, že jednoho dne se kniha dostane i k širšímu okruhu zájemců.

III. PROJEKTOVÁ ČÁST

Obr. 401. Obal knihy Astbanga Vinyasa Yoga

Obr. 402. Dělicí stránka knihy Astbanga Vinyasa Yoga

Obr. 403. Ukázka layoutu knihy *Astanga Vinyasa Yoga*

Obr. 404. Ukázka layoutu knihy *Astanga Vinyasa Yoga*

Obr. 405. Krabička na kartičky

Obr. 406. Kartičky

Obr. 407. Diář 2019

Obr. 408. Ukázka layoutu diáře

Obr. 409. Sešity

Obr. 410. Placky

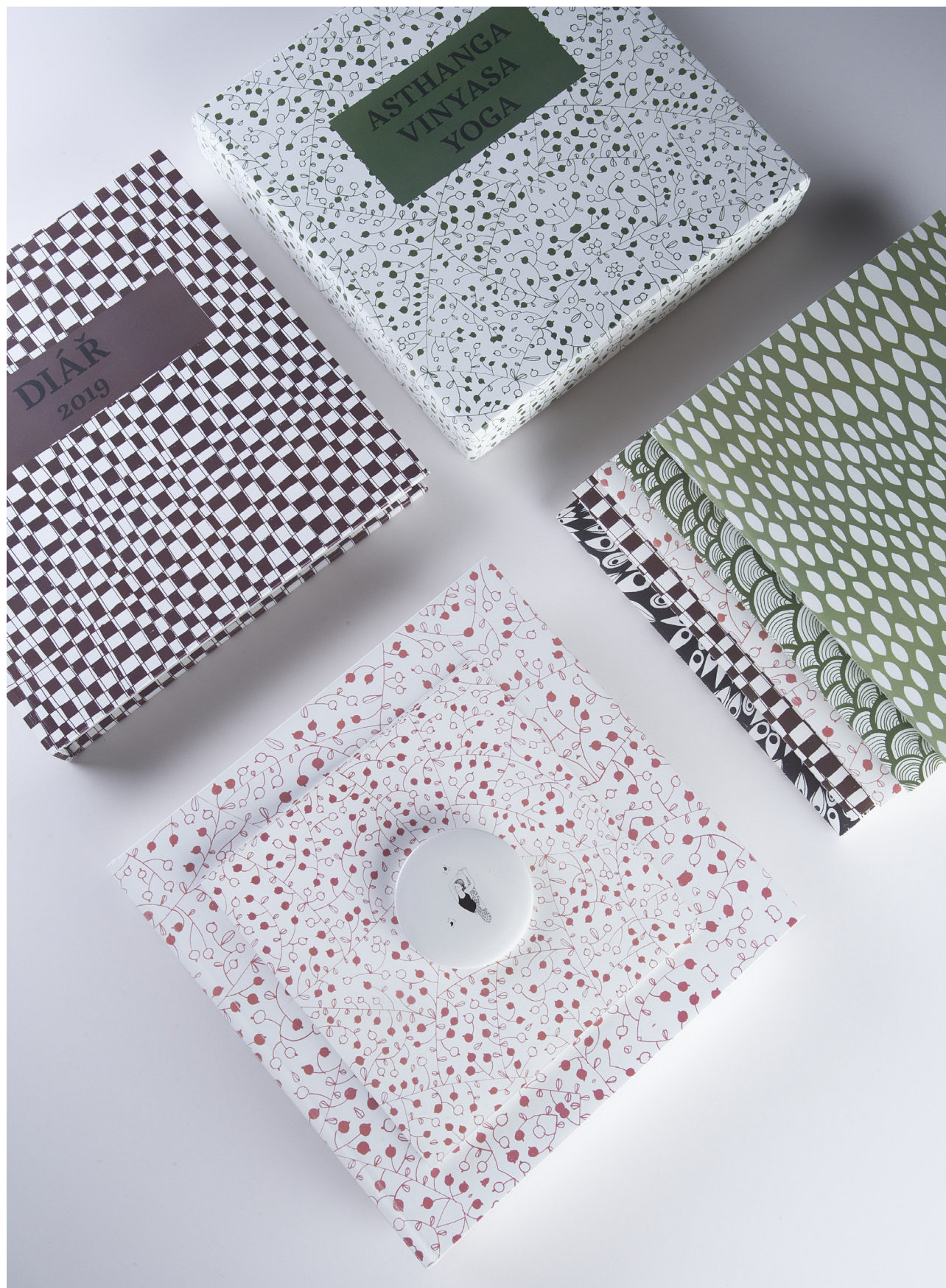
Obr. 411. Plakát pro lekce Mysore

Obr. 412. Plakát

Obr. 413. Placky

Obr. 414. Kniha Asthanga Vinyasa Yoga a propagační materiál

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

(Pro literární i obrázkové internetové zdroje byla použita webová aplikace na zkrácení adresy: citace.com)

- [1] PÁVEK, František. *Encyklopedie tělesné výchovy II. díl*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1964. ISBN 27-071-64.
- [2] CHOUTKA, Miroslav, Lubomír DOBRÝ a Miroslav ROVNÝ. *Sportovní hry*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1975. ISBN 14-201-75.
- [3] VITOUŠ, Pavel. *Malá encyklopedie sportu*. Praha: Mladá fronta, 1980. ISBN 23-057-80.
- [4] VACULA, Jindřich, Emil DOSTÁL a Václav VOMÁČKA. *Abeceda atletického tréninku*. 2. Praha: Olympia, 1983. ISBN 27-017-83.
- [5] DOVALIL, Josef. *Malá encyklopedie sportovního tréninku*. Praha: Olympia, 1982. ISBN 27-028-82.
- [6] ŠMOLÍK, Petr. *Pohybová výchova*. Praha: Mladá fronta, 1985. ISBN 23-054-85.
- [7] BAUER, Jan, Josef FRAIS, Kristina VOLNÁ a Zdeněk VOLNÝ. *Toulky minulostí světa 1*. Vimperk: Baronet a Via Facti, 1999. ISBN 80-7214-237-2.
- [8] HORA-HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí 1*. Vimperk: Baronet, 1995. ISBN 80-85890-47-X.
- [9] SOMMER, Jiří. *Dějiny sportu: Sporty našich předků*. Olomouc: Fontána, 2003. ISBN 80-7336-116-7.
- [10] OLIČ, Jiří. *Neznámý Váchal: Život umělce*. Praha: Paseka, 2000. ISBN 80-7185-283-X.
- [11] DUŠEK, Rudolf. *Sport a jak to bylo*. Praha: B.A.T. Program, 2009. ISBN 978-80-904-2371-8.
- [12] MARCO, Jindřich. *O grafice*. Praha: Mladá fronta, 1981. ISBN 23-023-81.
- [13] ČINČOVÁ, Yvona. *Sláva zlínského sportu*. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy, 2011. ISBN 978-80-87130-18-6.
- [14] KUBÍN, Zdeněk. *XIV. všesokolský slet*. Praha: Muzeum jihovýchodní Moravy, 2006. ISBN 80-86402-15-0.
- [15] MUCHA, Vilém. *První Celostní Spartakiáda*. Praha: Státní tělovýchovné nakladatelství, 1956.
- [16] ŠTICHOVÁ, Helena, ed. *Retro Spartakiáda: 1955–1985*. Praha: Popron music & publishing, 2013. ISBN 978-80-87767-06-1.
- [17] ROUBAL, Petr. *Československé spartakiády*. Praha: Academia, 2016. ISBN 978-80-200-2537-1.
- [18] GREXA, Ján a Milena STRACHOVÁ. *Dějiny sportu: Přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5458-5.
- [19] REITMAYER, Ladislav. *Přehled vývoje tělesné výchovy ve světě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. ISBN 14-629-77.

- [20] OLIVOVÁ, Věra. *Odvěké kouzlo sportu*. Praha: Olympia, 1989. ISBN 27-027-89.
- [21] PACINA, Václav. *Sport v království českém*. Praha: Mladá fronta, 1986. ISBN 23-033-86.
- [22] HRDLIČKOVÁ, Ivana. *Co víš o sportu?: Otázky a odpovědi pro zvědavé děti*. Praha: Svojtka & Co., 2010. ISBN 978-80-256-0186-0.
- [23] PROCHÁZKA, Karel. *Olympijské hry: Od Athén 1896 po Moskvu 1980*. Praha: Olympia, 1984. ISBN 27-048-84.
- [24] ZAMAROVSKÝ, Vojtěch. *Vzkříšení Olympie*. Praha: Olympia, 1980. ISBN 27-048-80.
- [25] SKARNITZL, Rudolf. *Úvod do filozofie a praxe jógy*. Praha: ONYX, 1997. ISBN 80-85228-43-2.
- [26] DRAEGER, Donn F. a Robert W. SMITH. *Asijská bojová umění: Historie, techniky a zbraně*. Bratislava: CAD PRESS, 1969. ISBN 80-85349-40-X.
- [27] WEINMANN, Wolfgang. *Lexikon bojových sportů od aikida k zenu*. Praha: Naše vojsko, 1969. ISBN 80-206-0546-0.
- [28] STEELE, P. a L. KEITH. *Atlas světa*. Praha: Slovart, 2005. ISBN 80-7209-666-4.
- [29] *Lexikon země světa*. 2. Praha: Kartografie, 200n. l. ISBN 80-7011-698-6.
- [30] IYENGAR, B. K. S. *Výklad jógy*. Brno: Lenka Černá, 2013. ISBN 978-80-905-665-0-7.
- [31] ORAVCOVÁ, Lenka. *Principy zdravého pohybu: Jóga a jógová terapie*. Olomouc: Poznání, 2016. ISBN 978-80-87419-59-5.
- [32] LACERDA, Daniel. *2100 Ásan: Kompletní jógové pozice*. Čína: Slovart, 2016. ISBN 978-80-7529-187-5.

LITERATURA WEB

- [33] [https:// www.dezeen.com/2016/04/25/logo-tokyo-2020-olympics-paralympic-games-japan-asao-tokolo/](https://www.dezeen.com/2016/04/25/logo-tokyo-2020-olympics-paralympic-games-japan-asao-tokolo/)
- [34] [http:// www.tipometar.org/reprint/Mexico/IndexEng.html](http://www.tipometar.org/reprint/Mexico/IndexEng.html)
- [35] [https:// www.theverge.com/2016/4/25/11500642/tokyo-olympic-games-logo-asao-tokolo](https://www.theverge.com/2016/4/25/11500642/tokyo-olympic-games-logo-asao-tokolo)
- [36] [https:// colorlib.com/wp/all-olympic-logos-1924-2016/](https://colorlib.com/wp/all-olympic-logos-1924-2016/)
- [37] [https:// www.dezeen.com/2016/08/08/olympic-games-logo-designs-london-rio-tokyo/](https://www.dezeen.com/2016/08/08/olympic-games-logo-designs-london-rio-tokyo/)
- [38] [http:// www.ibsf.org/en/news/19985-pyeongchang-2018-officially-unveiled-sport-pictograms-for-the-olympic-winter-games](http://www.ibsf.org/en/news/19985-pyeongchang-2018-officially-unveiled-sport-pictograms-for-the-olympic-winter-games)
- [39] [https:// imgur.com/gallery/Hq6ZF](https://imgur.com/gallery/Hq6ZF)
- [37] [http:// olympic-museum.de/index.html](http://olympic-museum.de/index.html)
- [38] [https:// mediamadegreat.com/olympic-pictograms/](https://mediamadegreat.com/olympic-pictograms/)

SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obr. 1.** *Skalní kresba ze Španělska znázorňující pravěký lov zvěře*
- Obr. 2.** *Boj o zvěře, Afrika*
- Obr. 3.** *Běžci, Jižní Afrika, nástěnná malba, asi 8000 př. n. l.*
- Obr. 4.** *Taneční scéna, Catal Hüyük, 6. tisíciletí př.n.l.*
- Obr. 5.** *Lýžaři z doby kamenné*
- Obr. 6.** *Kolový tanec, Neolitická kultura, Irák. 5. tisíciletí*
- Obr. 7.** *Zápas, Sumerská kultura, přelom 4. a 3. tisíciletí*
- Obr. 8.** *Zápas, Mezopotámie, přelom 4. a 3. tisíciletí*
- Obr. 9.** *Asyrský reliéf zachycující Gylgamešův zápas se lvem*
- Obr. 10.** *Gylgamešův zápas s nebeským býkem*
- Obr. 11.** *Pěštní zápas, počátek 2. tisíciletí, Babylonie*
- Obr. 12.** *Zápasníci, nástěnná malba v hrobce Beni Hassan, Egypt asi 2000 př. n. l.*
- Obr. 13.** *Předstíraný souboj s papírovými lodyhami, kolem roku 1370 př. n. l.*
- Obr. 14.** *Staroegyptský šerm holí*
- Obr. 15.** *Tanečnice, kolem roku 1150 př. n. l.*
- Obr. 16.** *Kultovní běh královny Hatčepsut, kolem 1450 př. n. l.*
- Obr. 17.** *Hra dívek s míčem ve starověkém Egyptě*
- Obr. 18.** *Egyptská veselice z doby cca 2500 př. n. l.*
- Obr. 19.** *Býčí zápasy v Egyptě*
- Obr. 20.** *Egyptský zápas bez zbraně*
- Obr. 21.** *Pohár z Vafia*
- Obr. 22.** *Hry s býkem na Krétě, nástěnná malba z 16. stl. př. n. l.*
- Obr. 23.** *Boxující boři, malba z Théry, asi 1550 př. n. l.*
- Obr. 24.** *Akrobati*
- Obr. 25.** *Akrobat, Kréta, kolem roku 1450 př. n. l.*
- Obr. 26.** *Diskobolos*
- Obr. 27.** *Skok daleký s čínkami*
- Obr. 28.** *Diskarš, oštěpař, skokan*
- Obr. 29.** *Zápasníci, řecké amfóra*

- Obr. 30. *Diskobolos s trenérem*
- Obr. 31. *Starověcí profesionální atleti při tréninku*
- Obr. 32. *Běh se zbraní a pochodní*
- Obr. 33. *Jízda na koni*
- Obr. 34. *Průručka pravidel jízdy, základního prvku rytířské výchovy a běh po šikmé ploše (asi 1599)*
- Obr. 35. *Rytířský turnaj (Tjost)*
- Obr. 36. *Středověká škola jízdy a šermu*
- Obr. 37. *Rytíř, Josef Váchal, dřevoryt, 1913*
- Obr. 38. *Voltižování*
- Obr. 39. *Stránka ilustrací ze starého díla O rytířích, mědirytina*
- Obr. 40. *Rytířský souboj ve středověku*
- Obr. 41. *Střelba kuší do terče*
- Obr. 42. *Ilustrace Mercurialovy knihy De arte gymnastica*
- Obr. 43. *Titulní list Rousseauovy knihy Emil čili o výchování*
- Obr. 44. *Lovecká scéna*
- Obr. 45. *Klání dvou rytířských družin*
- Obr. 46. *Středověká hra honění svinky do měst*
- Obr. 47. *Míčová hra ve středověku*
- Obr. 48. *Střelba ku ptáku ve XIV. století*
- Obr. 49. *Šerm tesákem*
- Obr. 50. *Vyučování šermu kolem roku 1500*
- Obr. 51. *Scéna z míčovny, mědirytina z roku 1608*
- Obr. 52. *Rytířský souboj, Francie* **Obr. 53.** *Rytířské cvičení s quintaine* **Obr. 54.** *Hráči s míči kolem roku 1330*
- Obr. 55. *Ilustrace Mercurialovy knihy De arte gymnastica*
- Obr. 56. *Zápasnický způsob z doby kolem r. 1500*
- Obr. 57. *Cvičení sebeobran, (perokresba A. Dürera. kolem 1512)*
- Obr. 58. *Draisův vynález – předchůdce kola (1815)*
- Obr. 59. *Jízda na vysokém kole*
- Obr. 60. *Ilustrace Gust-Musthsovy knihy Tělocvik pro mládež (skokey)*

- Obr. 61. *Eiselenovo a Lionovo vyobrazení tělesných cvičení*
- Obr. 62. *Ilustrace k Lingovým Pravidlům tělocviku*
- Obr. 63. *Ilustrace Thulinova gymnastického atlasu*
- Obr. 64. *Logo Skaut; lilie jako symbol skautského hnutí*
- Obr. 65. *Logo Junák*
- Obr. 66. *Koncem 19. století se začal také rozvíjet ženský sport cyklistiky, asi 1869*
- Obr. 67. *Gymnastika žen*
- Obr. 68. *Veslování žen*
- Obr. 69. *Logo Wimbledon*
- Obr. 70. *Logo Tour de France*
- Obr. 71. *Logo FIFA*
- Obr. 72. *Logo UEFA*
- Obr. 73. *Zimní krajina, Hendrick Avercamp*
- Obr. 74. *Rembrantův bruslíci Holanďan*
- Obr. 75. *Bruslení jako společenská zábava*
- Obr. 76. *Logo UNESCO*
- Obr. 77. *Jan Amos Komenský*
- Obr. 78. *Pálkovaná v míčovně (ilustrace knihy Orbis pictus)*
- Obr. 79. *Hra v kuželky a jiné dětské hry (ilustrace knihy Orbis pictus)*
- Obr. 80. *Logo Sokol*
- Obr. 81. *První číslo časopisu Sokol 1871 – 1872*
- Obr. 82. *Logo Dělnická tělovýchovná jednota*
- Obr. 83. *Časopis Orel*
- Obr. 84. *Logo Orel*
- Obr. 85. *Sparta Praha*
- Obr. 86. *AC Sparta*
- Obr. 87. *Klub českých turistů*
- Obr. 88. *Časopis turistů*
- Obr. 89. *Brožura Základy Junáctví*
- Obr. 90. *Časopi Skaut-Junák*
- Obr. 91. *Časopi Skaut-Junák*

- Obr. 92.** *Časopi Skaut-Junák*
- Obr. 93.** *Logo YMCA*
- Obr. 94.** *Logo YWCA*
- Obr. 95.** *Obal knihy trampů*
- Obr. 96.** *Turistické známky*
- Obr. 97.** *Logo Spartakiády 1955*
- Obr. 98.** *Logo Spartakiády 1960*
- Obr. 99.** *Logo Spartakiády 1965*
- Obr. 100.** *Logo Spartakiády 1975*
- Obr. 101.** *Logo Spartakiády 1980*
- Obr. 102.** *Logo Spartakiády 1985*
- Obr. 103.** *Hlavní plakát spartakiády 1955*
- Obr. 104.** *První propagační plakát I. celostní spartakiády*
- Obr. 105.** *Znak I. celostní spartakiády 1955*
- Obr. 106.** *Při příležitosti I. spartakiády byly vydány dvě série poštovních známek*
- Obr. 107.** *Zdeněk Lhoták z cyklu Spartakiáda*
- Obr. 108.** *Schéma plošné choreografie spartakiádní skladby podle obrazu P. Mondriana Tableau I: Kompozice s černou, červenou, šedou, žlutou a modrou z roku 1921*
- Obr. 109.** *Ukázky z vystoupení Spartakiády*
- Obr. 110.** *Ukázky z vystoupení Spartakiády*
- Obr. 111.** *První propagační odznak I. celostní spartakiády*
- Obr. 112.** *Návrh choreografických změn armádní skladby pro spartakiádu 1975. Tabulka ukazuje pohyb 12 vojáků tvořících nejmenší organizační jednotku skladby v jednotlivých dobách taktu.*
- Obr. 113.** *Studie Josefa Mánesa k ilustraci Rukopis Královédvorského. Modelem pro tento akt se stal M. Tyrš, 1858*
- Obr. 114.** *Návrh plakátu Alfonse Muchy k VI. všesokolskému sletu 1912 (Národní muzeum)*
- Obr. 115.** *Náborový plakát ke cvičení na sletu 1948. V pozadí záběr z vystoupení dorostenek na předchozím sletu 1938 (Národní muzeum)*
- Obr. 116.** *Plakát na sletovou výstavu Mikoláše Alše*
- Obr. 117.** *Situační plán Strabovského stadionu a šatnového města připravený pro spartakiádu 1980*
- Obr. 118.** *Tyršovy vlastní ilustrace k jeho článku*
- Obr. 119.** *VII. všesokolský slet 1920*

- Obr. 120. *Navštivte XI. všesokolský slet v Praze 1945*
- Obr. 121. *VI. všesokolský slet v Praze 1912*
- Obr. 122. *IX. slet všesokolský v Praze 1932*
- Obr. 123. *Plakát Maxe Švabinského k IX. všesokolskému sletu 1932*
- Obr. 124. *Plakát X. všesokolskému sletu 1938*
- Obr. 125. *Pátý slet všesokolský 1907*
- Obr. 126. *Běžecké závody v 17. století. J. A. Komenský, Orbis Pictus*
- Obr. 127. *Běžící lučišník ze Sabary, 3. tisíciletí*
- Obr. 128. *Závodní běh řeckých žen, černofigurová váza, 6. století př. n. l.*
- Obr. 129. *Anglický běžecký závod na tři míle, 1874*
- Obr. 130. *Anglický šestidenní chodecký závod v 19. století*
- Obr. 131. *Královský lov, Prsten z Mykén, Krétská práce, kolem roku 1500 př. n. l.*
- Obr. 132. *Královský lov na lvy, Sýrie, přelom 2. a 1. tisíciletí*
- Obr. 133. *Faraonův lov na lvy, roku 1340 př. n. l.*
- Obr. 134. *Královský lov na lvy, Malá Ásie 9. až 8. století př. n. l.*
- Obr. 135. *Sokolník, Velká Morava, 9. století*
- Obr. 136. *Dvojice egyptských zápasících chlapců, kolem roku 2320 př. n. l.*
- Obr. 137. *Řecké mince s motivy zápasníků, 4. a 3. století př. n. l.*
- Obr. 138. *Písmeno A představuje stylizovanou a obrácenou hlavu býka*
- Obr. 139. *Španělské býčí hry 1250*
- Obr. 140. *Jednotlivé fáze skoku při krétských býčích hrách 1500 př. n. l.*
- Obr. 141. *Anglické býčí hry 17. století*
- Obr. 142. *Býčí zápas, Sýrie 1. tisíciletí př. n. l.*
- Obr. 143. *Asyrský lukostřelec 8. století př. n. l.*
- Obr. 144. *Lukostřelec Sýrie 1. tisíciletí př. n. l.*
- Obr. 145. *Angličtí královští lukostřelci 18. století*
- Obr. 146. *Francozský lukostřelec 14. století*
- Obr. 147. *Výcvik anglického lukostřelce 14. století*
- Obr. 148. *Egyptští boxeři, kolem roku 1370 př. n. l.*
- Obr. 149. *Souboj anglických profesionálních boxerů Heenana a Sayerse 1860*
- Obr. 150. *Box na londýnském předměstí G Dóre 1872*

- Obr. 151.** *Věřejný zápas profesionálních boxerů, Londýn 1821*
- Obr. 152.** *Box, Mezopotámie, přelom 4. a 3. tisíciletí*
- Obr. 153.** *Egyptský šerm kolem roku 2300 př. n. l.*
- Obr. 154.** *Francouzská šermířská akademie z roku 1628*
- Obr. 155.** *Německý šerm 14. století*
- Obr. 156.** *Souboj ženských gladiátorů*
- Obr. 157.** *Jednoduché schéma, které umožňovalo zaznamenat zásahy každého rytíře*
- Obr. 158.** *Anglický šampionát v krocketu, Wimbledon 1870*
- Obr. 159.** *Míčovna Holandsko 17. století*
- Obr. 160.** *Holandská míčová hra 1505*
- Obr. 161.** *Anglická míčová hra 14. století*
- Obr. 162.** *Žonglování míči, Anglie 11. století*
- Obr. 163.** *Míčová hra, Anglie 14. století*
- Obr. 164.** *Tenis, Německo 16. století*
- Obr. 165.** *Dětská hra, Anglie 14. století*
- Obr. 166.** *Míčová hra na pařížských Champs Élysées konec 18. století*
- Obr. 167.** *Tenis ve francouzské míčovně, 17. století*
- Obr. 168.** *Italská kopaná, Calcio, Benátky kolem roku 1600*
- Obr. 169.** *Anglická kopaná kolem roku 1750*
- Obr. 170.** *Fotbal ve městě, Anglie kolem roku 1840*
- Obr. 171.** *Řecké dostihy 6. století př. n. l.*
- Obr. 172.** *Anglické dostihy G. Doré 1872*
- Obr. 173.** *Jezdecký výcvik francouzského krále Ludvíka XIII., počátek 17. století*
- Obr. 174.** *Závěr anglických dostihů G. Doré 1872*
- Obr. 175.** *Francouzské cyklistické závody, plakát Toulouse-Lautrec 1896*
- Obr. 176.** *Americké automobilové závody, počátek 20. století*
- Obr. 177.** *Hra zvaná episkorys, reliéf se zbytky polychromie na podstavcích ztracených soch z doby kolem r. 510 a 490 př. n. l.*
- Obr. 178.** *Pozemní hokej, reliéf se zbytky polychromie na podstavcích ztracených soch z doby kolem roku 510 a 490 př. n. l.*
- Obr. 179.** *Trénink s míčem, reliéf na mramorové náhrobní váze z doby kolem roku 350 př. n. l.*

- Obr. 180.** *Box a zápas na Krétě, reliéf na Rhytonu asi z poloviny 16. století př. n. l. nalezeném v Aja Triadě*
- Obr. 181.** *Boxeři a běžci, malba na mykénské váze nalezená na Kypru asi z 13. století. př. n. l.*
- Obr. 182.** *Zakázaný chvat při pankratiu, vpravo rozhodčí s holí, červenofigurová malba na misce z doby kolem roku 490 př. n. l.*
- Obr. 183.** *Konec boxerského zápasu, červenofigurová malba z let 500 – 490 př. n. l.*
- Obr. 184.** *Konec boxerského zápasu, červenofigurová malba z let 500 – 490 př. n. l.*
- Obr. 185.** *Oštěpař, černofigurová malba na misce z doby kolem roku 420 př. n. l.*
- Obr. 186.** *Skokan při doskoku, dole značky soupeřů, černofigurová malba z roku 550 př. n. l.*
- Obr. 187.** *Pětibojaři s náradím, černofigurová malba na panathanejské váze z let 520 – 510 př. n. l.*
- Obr. 188.** *Přebození soupeře přes záda při zápasu, červenofigurová vázová malba z doby kolem roku 490 př. n. l.*
- Obr. 189.** *Běh na krátké a dlouhé trati, běh těžkooděnců a běh dávek, schéma podle vázové malby z 5.– 4. století př. n. l.*
- Obr. 190.** *Vítězný atlet se stuhami a olivovými větvíčkami*
- Obr. 191.** *Mince na oslavu olympijských vítězství*
- Obr. 192.** *Boxerské rukavice (himantes), podle vyobrazení od 6. stl. př. n. l.*
- Obr. 193.** *Zdvihání břemene, červenofigurová malba na misce*
- Obr. 194.** *Skok do dálky s činkami, schéma podle vázových maleb ze 6. – 4. století př. n. l.*
- Obr. 195.** *Amfóra s čtyřsprěžím, černofigurová malba z roku 510 př. n. l.*
- Obr. 196.** *Pětibojařky, výřez z mozaiky asi z poloviny 4. století n. l. odkryté na Sicílii*
- Obr. 197.** *Skok z věže, nástěnná malba v hrobce u Posédonie z doby kolem roku 480 př. n. l. je jediným výtvarným dokladem o tomto sportu v Řecku, objevena byla teprve roku 1968*
- Obr. 198.** *Feiddiova socha Dia Olympijského na élidské minci z 2. stl.*
- Obr. 199.** *Sport v řeckém gymnáziu, podle antické vázové malby z doby kolem roku 420 př. n. l.*
- Obr. 200.** *Atlet čistící se škrabadlem, Lysippos*
- Obr. 201.** *Atlet zavazující si stužku, Polykleitos, 430-420 př. n. l.*
- Obr. 202.** *Atlet nalévající si olej*
- Obr. 203.** *Rampidův jezdec, mramor z doby kolem roku 550 př. n. l.*
- Obr. 204.** *Panathanejské amfóra, Vytrvalci z poloviny 6. stl. př.n.l.*
- Obr. 205.** *Čtyřsprěží před startem, malba z poloviny 6. stl. př.n.l.*
- Obr. 206.** *Plakát, Athény 1896*
- Obr. 207.** *Plakát, Paříž 1900*
- Obr. 208.** *Plakát, Saint-Louis 1904*

- Obr. 209. *Plakát, Athény 1906 (mezibry)*
- Obr. 210. *Logo olympijských her*
- Obr. 211. *Plakát, Londýn 1908*
- Obr. 212. *Plakát, Stockholm 1912*
- Obr. 213. *Plakát, Antverpy 1920*
- Obr. 214. *Plakát, Paříž 1924*
- Obr. 215. *Plakát, Amsterdam 1928*
- Obr. 216. *Plakát, Los Andeles 1932*
- Obr. 217. *Plakát, Berlín 1936*
- Obr. 218. *Plakát, Londýn 1948*
- Obr. 219. *Plakát, Helsinky 1952*
- Obr. 220. *Plakát, Melbourne 1956*
- Obr. 221. *Plakát, Řím 1960*
- Obr. 222. *Logo a piktogramy, Tokyo 1964*
- Obr. 223. *Logo a piktogramy a další ukázky grafického designu, Mexiko 1968*
- Obr. 224. *Logo a piktogramy, Mnichov 1972*
- Obr. 225. *Plakát a piktogramy, Montréal 1976*
- Obr. 226. *Plakát a piktogramy, Moskva 1980*
- Obr. 227. *Plakát a piktogramy, Los Angeles 1984*
- Obr. 228. *Plakát a piktogramy, Seoul 1988*
- Obr. 229. *Plakát a piktogramy, Barcelona 1992*
- Obr. 230. *Plakát a piktogramy, Atlanta 1996*
- Obr. 231. *Plakát a piktogramy, Sydney 2000*
- Obr. 232. *Plakát a piktogramy, Athény 2004*
- Obr. 233. *Plakát a piktogramy, Peking 2008*
- Obr. 234. *Plakát a piktogramy, Londýn 2012*
- Obr. 235. *Plakát a piktogramy, Rio de Janiero 2016*
- Obr. 236. *Logo Tokyo 2020*
- Obr. 237. *Původní logo olympijských her Tokyo 2020*
- Obr. 238. *Logo lotyšského divadla*
- Obr. 239. *Čtyři finální loga, která byla vybrána v soutěži*

- Obr. 240. *Logo, Paříž 2024*
- Obr. 241. *Logo Los Angeles 2024*
- Obr. 242. *Plakát, Chamonix 1924*
- Obr. 243. *Plakát, Svatý Mořic 1928*
- Obr. 244. *Plakát, Lake Placid 1932*
- Obr. 245. *Plakát, Garmisch-Partenkirchen 1936*
- Obr. 246. *Plakát, Svatý Mořic 1948*
- Obr. 247. *Plakát, Oslo 1952*
- Obr. 248. *Plakát, Cortina d'Ampezzo 1956*
- Obr. 249. *Plakát, Squaw Valley USA 1960*
- Obr. 250. *Plakát, Innsbruck 1964*
- Obr. 251. *Plakát, Grenoble 1968*
- Obr. 252. *Plakát, Sapporo 1972*
- Obr. 253. *Plakát, Innsbruck 1976*
- Obr. 254. *Logo, medaile a piktogramy, Grenoble 1968*
- Obr. 255. *Plakát a piktogramy, Sapporo 1972*
- Obr. 256. *Plakát a piktogramy, Innsbruck 1976 a Lake Placid 1980*
- Obr. 257. *Logo a piktogramy, Sarajevo 1984*
- Obr. 258. *Logo a piktogramy, Calgary 1988*
- Obr. 259. *Logo, maskot a piktogramy, Albertville 1992*
- Obr. 260. *Logo a piktogramy, Lillehammer 1994*
- Obr. 261. *Logo a piktogramy, Nagano 1998*
- Obr. 262. *Logo a piktogramy, Salt Lake 2002*
- Obr. 263. *Logo a piktogramy, Torino 2006*
- Obr. 264. *Logo a piktogramy, Vancouver 2010*
- Obr. 265. *Logo a piktogramy, Soči 2014*
- Obr. 266. *Logo a piktogramy, Pchjongčchang 2018*
- Obr. 267. *Logo a piktogramy, Peking 2022*
- Obr. 268 – 295. *Diplomy*
- Obr. 296 – 341. *Knihy*
- Obr. 342 – 371. *Medaile*

- Obr. 372 – 383. *Maskoti*
- Obr. 384. *Freska z kláštera Šao-lin*
- Obr. 385. *Malby zápasníků z brobky Čchien-sien, provincie Šen-si 6 – 7. století*
- Obr. 386. *Malby zápasníků z brobky Čchien-sien, provincie Šen-si 6 – 7. století*
- Obr. 387. *Bojovník Karrupan, rytina z roku 625*
- Obr. 388. *Systém Kong-fu*
- Obr. 389. *Chánské malby*
- Obr. 390. *Kendó v 19. století, Hokusai*
- Obr. 391. *Kendó, Gekken Kogyo* Obr.
392. *Bojovník sportu Teakwondo* Obr.
393. *Utkání v cireu, Kim Hong-doa* Obr.
394. *Stará japonská bojová scéna* Obr.
395. *Sumó v 19. století, Hokusai* Obr.
396. *Bojová scéna, Hokusai*
- Obr. 397. *Karate, test lámání předmětů*
- Obr. 398. *Thajský boj holemi*
- Obr. 399. *Thajský box na panském dvoře*
- Obr. 400. *Jógín*
- Obr. 401. *Obal knihy Asthanga Vinyasa Yoga*
- Obr. 402. *Dělicí stránka knihy Asthanga Vinyasa Yoga*
- Obr. 403. *Ukázka layoutu knihy Asthanga Vinyasa Yoga*
- Obr. 404. *Ukázka layoutu knihy Asthanga Vinyasa Yoga*
- Obr. 405. *Krabička na kartičky*
- Obr. 406. *Kartičky*
- Obr. 407. *Diář 2019*
- Obr. 408. *Ukázka layoutu diáře*
- Obr. 409. *Sešity*
- Obr. 410, 413. *Placky*
- Obr. 411. *Plakát pro lekce Mysore*
- Obr. 412. *Plakát*
- Obr. 414. *Knihy Asthanga Vinyasa Yoga a propagační materiál*

SEZNAM PŘÍLOH

P I CD